
VERSLAG OVER HET JAAR 1929.

AANTAL AFDEELINGEN.

In het afgelopen jaar steeg het aantal afdelingen van 607 tot 645. Het bedroeg op:

31 December	1928	607*)
31 Maart	1929	623
30 Juni	1929	635
30 September	1929	643
31 December	1929	645

In den loop van het jaar werden opgeheven: Kerkrade, Klaaswaal, Leens, Maastricht II, Stavoren, Voorthuizen, Waardenburg.

Opgericht werden: Aalst-Waalre, Arnhem II, Arnhem III, Bennebroek-Vogelenzang, Benningbroek, Biesbosch, Borger, Broek op Langendijk, Capelle (N.-B.), Daarlerveen, Denekamp, Diepenveen, Dussen, Eerbeek, Emst, Eygelshoven, Genemuiden, Groede, Grootebroek-Lutjebroek, Hetern Driel, Heukelum, Hoog-Blokland, Hijum, Kapelle-Biezeling, Kerkrade, Leersum, Lobith, Loppersum, Nieuwenhagen, Nieuwveen, Oostburg, Sint Jhannisga, Snippeling-Colmschate, Varsseveld, Veen, Voorthuizen, Vriezenveen, Vroomshoop, Vught, Wapenveld, West-Knollendam, Witteveen, Woldendorp, IJzendoorn, Zwartewaal.

In Bijlage A geven wij een overzicht van de verdeling van het aantal afdelingen sinds 1910 over de verschillende federaties.

In ons vorig jaarverslag spraken wij de verwachting uit, dat het verkiezingsjaar ons het aantal afdelingen mocht brengen, dat wij in het topjaar 1919 hadden bereikt, n.l. 645.

Uit bovenstaande gegevens blijkt, dat in dit jaar onze Partij met niet minder dan 38 afdelingen is gestegen. Er zitten een aantal zwakke onder, vandaar, dat de noodige maatregelen getroffen dienen te worden, ten einde ze te behouden; maar met dit al zijn we gestegen tot het aantal, dat de Partij slechts eenmaal bereikte.

We zijn hiermee nog niet aan ons maximum gekomen; de eerste maand van 1930 bracht ons al weer eenige nieuwe afdelingen. Vooral het komende jaar zal men, waar mogelijk, afdelingen moeten stichten, ten einde bij de verkiezingen voor de Gemeenteraden in 1931 ook in de zwartste hoeken met kandidaten voor de kiezers te kunnen komen.

*) Het in het vorig verslag vermeldde cijfer van 609 was 2 te hoog.

AANTAL LEDEN.

Het aantal leden bedroeg op:

31 December	1928	54319
31 Maart	1929	56071
30 Juni	1929	59644
30 September	1929	61292
31 December	1929	61162

Een vooruitgang dus met 6843 leden.

Stegg in het jaar 1928 het ledental met 8150, in het verkiezingsjaar 1929 konden wij dit aantal niet bereiken. Dat wil niet zeggen, dat er eenige reden tot ontevredenheid is. Wij zijn nog altijd overtuigd, dat het besluit van het huishoudelijk Congres van 1927 om de contributie belangrijk te verlagen, gunstig is geweest en dat het alleen maar te betreuren is, dat het niet eerder kon worden genomen.

In Bijlage B geven wij een overzicht van het verloop der leden over de afgelopen vier kwartalen, verdeeld over de vijftien federaties.

Voorts gaat hierbij een overzicht van het ledental der Partij van de oprichting af. (Bijlage C.)

Evenals vorig jaar voegen wij hierbij een overzicht betreffende het verloop van het ledental in de laatste 12 jaren, verdeeld over de verschillende federaties. (Bijlage D.)

Ook voegen wij hierbij een overzicht (Bijlage E), aangevende 28 der voornaamste plaatsen en het verloop van het ledental in deze steden in verhouding tot het totaal ledental en het aantal inwoners. Hieruit blijkt, dat in de verhouding van ons ledental in deze steden tot het platteland in het afgelopen jaar geen verandering gekomen is. Op 31 December 1928 was 55 pCt. van ons ledental in bedoelde 28 plaatsen gevestigd, op 31 December 1929 was dit cijfer onveranderd.

HET PARTIJBESTUUR.

De afdelingen stelden voor de verkiezing van het Partijbestuur de volgende kandidaten, die bereid waren een candidatuur aan te nemen:

Voor voorzitter: J. Oudegeest; voor partijsecretaris-penningmeester: H. de Boer en C. Woudenberg; voor secretaresse: E. Ribbius Peletier.

Voor het D.B.: E. Boekman, A. B. Kleerekoper, J. W. Matthijsen, S. R. de Miranda, P. J. Schmidt.

Voor het overige deel van het P.B.: J. W. Albarda, D. Bartels, J. A. Bergmeijer, H. de Boer, P. de Bruin, W. Drees, J. E. W. Duijs, D. A. van Eck, mevr. S. Groeneweg, P. Kiès, J. ter Laan, P. J. Schmidt, J. E. Stokvis, W. H. Vliegen, F. M. Wibaut.

Bij enkele candidaatstelling werden herkozen: J. Oudegeest tot voorzitter; E. Ribbius Peletier tot secretaresse.

De uitslag van de stemming over de twee kandidaten voor de functie van Partijsecretaris-penningmeester was:

uitgebracht 1153 stemmen, waarvan op H. de Boer 154, op C. Woudenberg 1009, blanco 111, waardoor Woudenberg was gekozen. Hierbij dient te worden vastgelegd, dat het P.B. p.g. Woudenberg als zijn candidaat aan het Congres had voorgesteld.

De stemmingsuitslag over de overige leden van het D.B. was: uitgebracht 1137 geldige stemmen, waarvan op E. Boekman 1037, A. B. Kleerekoper 967, J. W. Matthijsen 640, S. R. de Miranda 359 en P. J. Schmidt 337, blanco 104, van onwaarde 20, zoodat gekozen waren E. Boekman, A. B. Kleerekoper en J. W. Matthijsen.

Op de candidaten voor de overige plaatsen van het P.B. brachten de afgevaardigden uit 1115 stemmen, waarvan op J. W. Albarda 1112, D. Bartels 202, J. A. Bergmeijer 357, H. de Boer 203, P. de Bruin 22, W. Drees 781, J. E. W. Duys 1006, D. A. van Eck 1007, Suze Groeneweg 1044, P. Kiès 144, J. ter Laan 210, P. J. Schmidt 341, J. E. Stokvis 374, W. H. Vliegen 915, F. M. Wibaut 1030.

Volgens dezen uitslag waren gekozen: J. W. Albarda, W. Drees, J. E. W. Duys, D. A. van Eck, mw. Suze Groeneweg, W. H. Vliegen en F. M. Wibaut. Herstemming moest plaats hebben tusschen J. A. Bergmeijer en J. E. Stokvis. Bij deze herstemming werden uitgebracht 1132 geldige stemmen, waarvan Bergmeijer er 402 en Stokvis er 730 verkreeg. Van onwaarde waren er 3 en blanco 105. Door dezen uitslag kwam p.g. Stokvis op de plaats in het P.B., die gedurende een reeks van jaren door J. A. Bergmeijer was bezet. Mogen wij op deze plaats onzen ouden voorvechter Bergmeijer nog een woord van warmen dank brengen, voor het vele, door hem ten behoeve van onze Partij in haar bestuur verricht.

VERGADERINGEN VAN HET PARTIJBESTUUR.

Het Partijbestuur kwam in het jaar 1929 12 maal bijeen. Het Dagelijksch Bestuur vergaderde 23 keer.

DE PARTIJRAAD.

De Partijraad vergaderde in 1929 tweemaal, t.w. op 13 April, ten einde te beslissen omtrent de voorstellen, die door het Congres ter afdoening naar dit college waren verwezen en om de groslijsten voor de Eerste Kamer-verkiezing vast te stellen; op 29 September ter bespreking van den politieken toestand en het plan voor de winterpropaganda.

De voorstellen 7, 17, 18, 19, 20, 21, 34 en 37, voorkomende op den beschrijvingsbrief van 1929, werden besproken.

Voorstel 7 van de afdeeling Bussum besloot men van de agenda af te voeren, daar met de bestaande wet reeds zeer veel omtrent het annexeren van kleine door grootere gemeenten valt te bereiken.

Voorstel 17 van de afdeeling Arnhem, dat de bedoeling

had, het onmogelijk maken voor gewestelijke besturen om van de afdeelingen een bepaalde bijdrage te eischen, b.v. tot het vormen van een verkiezingskas, werd met algemeene stemmen van de agenda afgevoerd, daar de gewesten eenige vrijheid moeten hebben hun werk naar behooren te kunnen verrichten.

Voorstel 18 van de afdeeling Wormerveer, luidende: „Het Congres besluit, dat voor afdeelingen beneden de 100 leden de verblijfskosten voor één afgevaardigde naar het Congres door het P.B. worden vergoed”, met bijbehorend amendement van Den Haag V, werd verworpen, daar uitvoering hiervan de financieele draagkracht van de Partijkas te boven zou gaan.

Voorstel 19 van de afdeeling Lochem, luidende: „Het Congres besluit behalve de voorstellen ook de toelichting en een prae-advies van het P.B. in den Beschrijvingsbrief van het Congres op te nemen”, verwierp de Partijraad, daar de kosten, hieruit voortvloeiende, te zwaar op de Partijkas zouden drukken.

Voorstel 20 van de afdeeling Amersfoort, luidende: „Het Congres besluit Partij-afdeelingen, die Congresvoorstellen hebben ingediend en die naar den Partijraad worden verwezen, in de gelegenheid te stellen deze in den Partijraad te verdedigen”, met de bijbehorende amendementen, werd met algemeene stemmen verworpen, daar anders de Partijraad een congresje in het klein zou worden. Het oordeel van den Partijraad was, dat afdeelingen, wier voorstellen in den Partijraad worden besproken, overleg kunnen plegen met hun gewestelijke vertegenwoordigers. Daarenboven meent het P.B., dat in speciale gevallen een afdeeling kan worden uitgenoodigd om door den Partijraad te worden gehoord.

Voorstel 34 van de afdeeling Doetinchem, luidende: „De Partij verleent rechtskundigen bijstand aan haar functionarissen, die in of door hun functie genooddaakt zijn, zich van rechtskundigen bijstand te voorzien”, werd verworpen.

De practijk is op het oogenblik deze, dat, wanneer iemand die verkeert in de omstandigheid, waarop voorstel 34 doelt, zich tot het Partijbureau om rechtskundige hulp wendt, hem zooveel mogelijk de helpende hand wordt geboden.

Voorstel 37 van de afdeeling Krommenie met bijbehorende amendementen betreffende het medewerken aan of redactievoeren van het ontwikkelingsblad *Beschaving en Wetenschap* werd uitvoerig besproken.

De Partijraad vereenigde zich met de uitspraak, door het P.B. in deze aangelegenheid gedaan, welke is opgenomen in het Jaarverslag van het Partijbestuur over 1928, voorkomende op pagina 55 van den Beschrijvingsbrief van 1929.

Voorstel 21 van de afdeeling Amsterdam XI, luidende: „Het Congres besluit, dat de afgevaardigden voor de Internat. Soc.-Dem. Vrouwenconferentie door het Partijcongres worden benoemd”, werd in dien geest gewijzigd, dat de

benoeming door het P.B. na overleg met den Bond van Soc.-Dem. Vrouwenclubs zal geschieden.

Voorts besloot de Partijraad tot het instellen van een commissie, die tot taak heeft het vraagsuk van de cumulatie van functies in de Partij opnieuw te onderzoeken.

In deze bijeenkomst van den Partijraad werden naast de bespreking van bovengenoemde voorstellen de groslijsten voor de Eerste Kamer vastgesteld.

De gewestelijke en stedelijke federaties noemden een aantal namen van partijgenooten, die naar hun oordeel in aanmerking kwamen op de kandidatenlijst te worden geplaatst.

Daar de verkiezing voor de Eerste Kamer moest plaats hebben in de kieskring-combinaties *Friesland—Noord-Holland* en *Utrecht, Zeeland, Noord-Brabant, Limburg*, legde het Partijbestuur den Partijraad de volgende voordracht voor:

Noord-Holland, Friesland: 1. H. Polak, 2. C. Pothuis—Smit, 3. F. M. Wibaut, 4. J. Oudegeest, 5. L. v. d. Wal, 6. J. Kolk, 7. M. A. Reinalda, 8. S. de Wolff.

Utrecht, Zeeland, Noord-Brabant, Limburg: 1. P. Moltmaker, 2. G. F. Lindeijer, 3. Chr. v. d. Bilt, 4. J. F. Ankersmit, 5. P. G. Gruys, 6. J. H. Paris, 7. L. Onderdijk.

Na bespreking in den Partijraad werden de lijsten als volgt vastgesteld:

Noord-Holland, Friesland: 1. H. Polak, 2. C. Pothuis—Smit, 3. F. M. Wibaut, 4. J. Oudegeest, 5. M. A. Reinalda, 6. J. Kolk, 7. L. v. d. Wal, 8. S. de Wolff.

Utrecht, Zeeland, Noord-Brabant, Limburg: 1. P. Moltmaker, 2. G. F. Lindeijer, 3. Chr. v. d. Bilt, 4. J. F. Ankersmit, 5. P. G. Gruys, 6. J. H. Paris, 7. L. Onderdijk.

Door den vooruitgang, welke onze Partij in 1927 bij de Statenverkiezingen behaald had, was de toestand deze geworden, dat wij voor de combinatie *Noord-Holland, Friesland* op vier Eerste Kamer-zetels konden rekenen, m.a.w., dat wij één zetel zouden winnen.

In de groep Zuidelijke provincies waren onze bij de vorige verkiezingen verkregen twee zetels, allerminst veilig. Den tweeden zetel had de Partij voor zes jaar behaald met behulp van de Vrijz.-Democraten, die toen den steun onzer Partij voor de verkiezing van een hunner in Zuid-Holland noodig hadden.

De situatie was thans moeilijker, doordat slechts de halve Eerste Kamer moest worden gekozen en de Vrijzinnig-Democraten elders onze hulp niet noodig hadden. Ten einde te voorkomen, dat een van onze Eerste Kamerzetels voor de Zuidelijke provincies zou verloren gaan, machtigde de Partijraad, na uitvoerige bespreking, het Partijbestuur tot het plegen van overleg met de Vrijz.-Dem. om te trachten met steun van deze, onze twee zetels te behouden.

Ingevolge deze machtiging voerde het P.B. met het bestuur van den Vrijz.-Dem. Bond een correspondentie, die wij hieronder in haar geheel laten volgen en die, voor wat de mislukking van dit overleg betreft, voor zich zelf spreekt.

Amsterdam, 10 Mei 1929.

Den Heer Mr. P. J. Oud, Secretaris van den Vrijz.-Dem. Bond, Den Haag.

WelEd. Heer,

U zult zich herinneren, dat bij de Eerste Kamerverkiezingen in 1923 en 1926 door de Vrijz.-Dem. Partij en ons een wederzijdsche stemmenruil heeft plaats gevonden om de verkiezing van wederzijdsche candidaten te bevorderen.

Bij de a.s. verkiezingen voor de Eerste Kamer dreigt voor onze Partij het gevaar van het verloren gaan van den tweeden zetel in de gecombineerde kieskringen Utrecht, Brabant, Limburg en Zeeland, wanneer door Uw organisatie ons geen steun zou worden verleend.

In verband hiermee zouden wij het zeer op prijs stellen, indien Uw partij zich in beginsel bereid wilde verklaren te helpen bevorderen, dat onze candidaat in het Zuiden herkozen wordt. Na de candidaatstelling zouden wij dan — mocht Uw partij deze medewerking verleen — kunnen bespreken, op welke wijze deze steun te regelen zou zijn.

Wij zouden het zeer waardeeren, indien wij van U spoedig een antwoord mochten tegemoet zien.

Hoogachtend,

(w.g.) C. WOUDEBERG,
Secretaris-Penningmeester.

's Gravenhage, 15 Mei 1929.

Den Heer C. Woudeberg, Secretaris der Soc.-Dem. Arb. Partij, Tesselschadestraat 31, Amsterdam.

Weledele Heer,

In antwoord op Uw brief van 10 dezer, letter E No. 3155, heb ik de eer U namens het Hoofdbestuur van den Vrijz.-Dem. Bond het volgende mede te deelen.

Zooals Uw bestuur zich zal herinneren hebben onze partijen samengewerkt bij de verkiezing der Eerste Kamer in 1923 in alle vier de groepen. De toestand was toen zoo, dat in de groepen I, II en IV een zetel kon worden gewonnen. Overeengekomen werd, dat de S.D.A.P. een extra-zetel zou ontvangen in de groepen I en II en de V.D.B. in groep IV. Aldus ontving de S.D.A.P. den tweeden zetel zonder dat daartegenover een contra-prestatie harerzijds stond.

In 1926 was de verkiezing beperkt tot de groepen II en IV. Door samenwerking viel in iedere groep een zetel te winnen. De S.D.A.P. ontving toen den zetel in groep II en de V.D.B. in groep IV. Hier stond dus tegenover de prestatie van elk der beide partijen een contraprestatie.

Thans is de toestand zoo, dat door samenwerking van beide partijen bij de verkiezing in de groepen I en III alleen in groep I een zetel valt te winnen. De partij, die hier aan de andere partij hulp verleent, zal dit dus moeten doen zonder contra-prestatie. Het is dus de vraag, van welke partij deze hulp in billijkheid mag worden gevorderd.

Ons Hoofdbestuur is van oordeel, dat het ditmaal slechts redelijk kan worden geoordeeld, indien de S.D.A.P. hulp verleent, om den extra-zetel in groep I aan den V.D.B. te verschaffen. In de eerste plaats is dit reeds het geval, omdat de V.D.B. zes jaren geleden denzelfden zetel aan de S.D.A.P. verschafte, zonder dat hij daartegenover iets ontving. In de tweede plaats, is het ook in verband met de cijfers redelijk, dat de S.D.A.P. ditmaal den V.D.B. helpt. Immers het overschot van de S.D.A.P. zal in groep I, indien alle Statenleden aan de stemming deelnemen 450 punten bedragen. Het overschot van den V.D.B. bedraagt daarentegen 642 punten, of bijna 200 punten meer. Alleen, doordat dit laatste overschot tevens het totaal is en dit totaal

50 punten beneden den halven kiesdeeler blijft, zal de V.D.B. den overschotzetel zonder hulp niet kunnen ontvangen. Onder deze omstandigheden schijnt het ons Hoofdbestuur alleszins billijk, dat de hulp, om den V.D.B. boven den halven kiesdeeler te brengen, door de S.D.A.P. wordt verschaft.

Ons Hoofdbestuur twijfelt niet, of Uw bestuur zal de billijkheid van zijn aanspraken gaarne erkennen. Het desbetreffend antwoord zie ik dan ook gaarne tegemoet.

Hoogachtend,
Uw.dw.
(w.g.) OUD,
Secretaris.

Amsterdam, 5 Juni 1929.

Den Heer Mr. P. J. Oud, Secretaris van den
Vrijz.-Dem. Bond, Den Haag.

Mijne Heeren,

In antwoord op Uw brief van 15 Mei j.l. diene het volgende:

In 1923, toen voor de geheele Eerste Kamer moest worden gestemd, zijn op Uw initiatief onze beide besturen overeengekomen een stemmenruil te doen plaats vinden, waardoor onze partijen samen drie zetels zouden verkrijgen, die zonder dien ruil aan niet-democratische elementen zouden toevallen. Zonder eenige moeite zijn wij toen tot de conclusie gekomen, dat twee van deze zetels door de S.D.A.P. en één door den Vrijz.-Dem. Bond zouden worden bezet.

In 1926 waren twee van deze zetels, één van den V.D.B. en één van de S.D.A.P. in het geding. Toen heeft in beide kieskringen, waar toen moest worden gestemd, dezelfde stemmenruil als in 1923 plaats gehad, (ofschoon, voor wat groep III betreft, de steun van Uwen Bond voor onze Partij niet onmisbaar was) en de beide zetels bleven dus in dezelfde handen.

Thans is in den kieskring I de derde in 1923 door stemmenruil verkregen zetel opnieuw te bezetten. Wij staan op het standpunt, dat, evenals in 1926, deze zetel in dezelfde handen dient te blijven. Bij de afspraak van 1923 is niet iedere kieskring op zichzelf bekeken, doch een afspraak gemaakt over alle kieskringen, waar met stemmenruil iets te winnen viel. Nu gaat U dat verband verbreken en vraagt ons om van een ons toen in onderlinge afspraak toegekenden zetel afstand te doen.

Daarin kunnen wij niet treden. Wij laten het aan U over om een beslissing te nemen, waardoor deze zetel aan een andere partij zal overgaan, maar onzerzijds wenschen wij van het resultaat van 1923 geen afstand te doen.

Hoogachtend,
(w.g.) C. WOUDEBERG,
Secretaris-penningmeester.

's Gravenhage, 13 Juni 1929.

Aan het Bestuur der S.D.A.P., Tesselschadestraat 37,
Amsterdam.

Mijne Heeren,

Het doet ons Hoofdbestuur leed, dat Uw bestuur niet wil treden in ons voorstel om ditmaal den in de Zuidelijke groep te winnen Eerste Kamerzetel aan onze Partij te doen toevallen. Ons bestuur moet zich thans zijn volledige vrijheid van handelen voorbehouden.

Indien de gang van zaken bij deze verkiezing er echter toe mocht leiden, dat de door onze partijen in 1923 tezamen gewonnen zetel op een andere partij overgaat, dan zal de verantwoordelijkheid daarvoor geheel op Uw partij komen te rusten, omdat dit verlies dan een gevolg zal zijn van het feit, dat Uw partij niet bereid is met de billijke aanspraken van de onze rekening te houden.

Hoogachtend,
Voor het Hoofdbestuur,
(w.g.) OUD,
Secretaris.

EERSTE KAMERVERKIEZING 1929.

De verkiezing voor de Eerste Kamer vond voor de bovenvermelde groepen plaats op 26 Juli 1929. De uitslag was, dat voor de vier Zuidelijke provincies alleen pg. P. Moltmaker werd gekozen en dat de zetel van pg. G. F. Lindeyer verloren ging; voor Noord-Holland en Friesland werden gekozen: H. Polak, C. Pothuis—Smit, F. M. Wibaut en J. Oudegeest, zoodat door het winnen van den zetel van pg. J. Oudegeest ons aantal van elf Eerste Kamerzetels behouden bleef.

Daar door de ziekte van pg. A. B. Kleerekoper, lid van de Prov. Staten in Noord-Holland en van pg. De Jong in Friesland het gevaar ontstond, dat deze leden op den dag der stemming niet in de Prov. Statenzitting konden aanwezig zijn en als gevolg hiervan de vierde zetel dreigde verloren te zullen gaan, zag het P.B. zich begin Juli genoodzaakt tot het nemen van bijzondere maatregelen. Om te zorgen, dat wij het vereischte aantal punten voor de verkiezing van den vierden zetel zouden verkrijgen, verzocht het P.B. pg. A. B. Kleerekoper tijdelijk voor zijn Statenzetel te bedanken, opdat in zijn plaats een opvolger kon komen, die aan de stemming met zekerheid kon deelnemen. Pg. Kleerekoper voldeed aan dit verzoek. Als opvolger op de lijst voor de Provinciale Staten kwam in aanmerking pg. Jac. van Pareren, die echter door omstandigheden op den stemmingsdag niet in 't land kon zijn en bereid bleek op verzoek van het P.B. voor zijn plaats te bedanken, waarna pg. B. Sajet lid van de Staten van Noord-Holland werd.

TWEEDE KAMERVERKIEZING 1929.

In het jaarverslag van 1928 namen wij reeds op de groslijsten, zooals deze in de vergadering van den Partijraad van 16 December 1928 voor de verschillende kieskringen waren opgesteld. De uitslag van het referendum over deze lijsten was de volgende:

Noord-Brabant, Zeeland, Limburg: 1. W. H. Vliegen, 2. W. Drop, 3. C. Woudenberg, 4. A. M. Overhoff, 5. P. G. Gruys, 6. C. H. Pieters.

Arnhem—Nijmegen: 1. A. B. Kleerekoper, 2. H. J. van Braambeek, 3. J. L. Faber, 4. C. A. Weersma—Van Duin, 5. F. S. Noordhoff, 6. M. Rademakers.

Rotterdam—Dordrecht: 1. J. ter Laan, 2. mw. S. Groeneweg, 3. J. H. F. van Zadelhoff, 4. J. Brautigam, 5. A. B. de Zeeuw, 6. G. v. d. Houven, 7. J. A. Bergmeijer, 8. P. de Bruin, 9. J. J. Spronkers, 10. L. A. Donker.

Den Haag—Leiden: 1. K. ter Laan, 2. A. W. IJzerman, 3. W. Drees, 4. W. v. d. Sluis, 5. K. R. van Staal, 6. F. S. Noordhoff.

Amsterdam: 1. A. H. Gerhard, 2. J. v. d. Tempel, 3. E. Kupers, 4. G. v. d. Bergh, mw. A. de Jong, 6. S. R. de Miranda, 7. Th. Thijssen, 8. Ed. Polak, 9. S. de Wolff, 10. B. C. Franke, 11. P. v. Eck, 12. P. C. J. Kiès.

Haarlem—Helder: 1. J. E. W. Duys, 2. Ch. G. Cramer, 3. C. Thomassen, 4. J. E. Stokvis, 5. F. v. d. Walle, 6. W. v. d. Vall, 7. A. de Vries, 8. P. Zeeman, 9. F. van Meurs.

Utrecht: 1. Th. v. d. Waerden, 2. B. J. J. Wijkamp, 3. J. J. Reijnders, 4. R. van Gaasbeek, 5. mw. A. J. Wolters—Arnolli.

Zwolle: 1. J. W. Albarda, 2. W. v. d. Sluis, 3. mv. G. A. Leendertz—Ladenius, 4. B. H. van Ruyven, 5. J. Bevers, 6. G. Rengelink, 7. H. J. J. Eichelsheim, 8. T. H. Beerents.

Leeuwarden: 1. G. W. Sannes, 2. P. Hiemstra, 3. H. de Boer, 4. J. J. Vorrink, 5. L. v. d. Wal, 6. J. Ytsma.

Groningen: 1. J. H. A. Schaper, 2. mw. A. E. J. de Vries—Bruins, 3. D. Bartels, 4. K. de Jonge, 5. B. H. Bredman, 6. mw. Mansholt—Andreae.

Assen: 1. A. v. d. Heide, 2. K. Brok, 3. J. Meertens, 4. H. Sikkens, 5. L. C. A. Franken.

DE VERKIEZINGSUITSLAG.

Den 3en Juli vond de stemming plaats. Gekozen werden in *Den Bosch*, *Tilburg*, *Maastricht*, *Middelburg*: W. H. Vliegen en W. Drop; in *Arnhem—Nijmegen*: A. B. Kleerekoper en H. J. van Braambeek; in *Rotterdam—Dordrecht*: J. ter Laan, Suze Groeneweg, J. H. F. van Zadelhoff, Joh. Brautigam; in *Den Haag—Leiden*: K. ter Laan en A. W. IJzerman; in *Amsterdam*: A. H. Gerhard, J. v. d. Tempel, E. Kupers, G. v. d. Bergh; in *Haarlem—Helder*: J. E. W. Duys en Chr. G. Cramer; in *Utrecht*: Th. v. d. Waerden; in *Zwolle*: J. W. Albarda en W. v. d. Sluis; in *Leeuwarden*: G. W. Sannes en P. Hiemstra; in *Groningen*: J. H. A. Schaper en A. E. J. de Vries—Bruins en in *Assen*, welke kieskring voor het eerst zelfstandig aan de verkiezing deelnam, A. v. d. Heide.

Nieuw gekozen werd pg. E. Kupers in de plaats van R. Stenhuis, die niet meer tot de Partij behoort.

**

Over dezen uitslag meenen wij hier de volgende korte opmerking te mogen maken.

Waren bij den aanvang der verkiezingscampagne de verwachtingen omtrent den verkiezingsuitslag niet buitengewoon groot — gezien de politieke verhoudingen van dat oogenblik — naarmate de stemmingsdag naderde en het élan onzer partijgenooten toenam, veranderde deze opvatting geheel. De geweldige actie, die wij ontketenden, had ten gevolge, dat ook de andere partijen, vooral de R.-K.,

een agitatie ontwikkelden, zooals we in ons land bijna nimmer gekend hebben. Men schroomde niet om ons met de meest perfide middelen te bestrijden. Met de leugen en laster, dat onze Partij den godsdienst bestrijdt, wisten vooral de R.-K. overal in het land, doch v.n.l. in het Zuiden, de bevolking tegen onze Partij op te zetten. De groote inspanning, die onze partijgenooten zich getroostten, het ongekende enthousiasme, waarmee zij den strijd voerden, bracht hen zelf in een roes, die hen omtrent den uitslag de grootste verwachtingen deed koesteren.

De uitslag viel dan ook velen, als gevolg van den boven geschetsten psychologischen toestand, niet mee. Naar ons oordeel is hiervoor echter geen reden, daar een winst van 98025 stemmen niet slecht te noemen is en reden tot tevredenheid mag geven.

Wij laten hieronder volgen een overzicht, aangevende het aantal stemmen, door onze Partij verkregen bij de Kamerverkiezingen in 1918, 1922, 1925 en 1929, benevens een staat vermeldende de stemmencijfers der verschillende politieke groepen, over dezelfde verkiezingen.

BIJLAGE F

De stemmencijfers van de S.D.A.P. bij de Kamerverkiezingen sinds de invoering der Evenredige Vertegenwoordiging.

No. van den Kieskring	Naam van den Kieskring	Kamerverkiezing 1918		Kamerverkiezing 1929		Kamerverkiezing 1925		Kamerverkiezing 1929	
		aantal stemmen	in % v/h totaal	aantal stemmen	in % v/h totaal	aantal stemmen	in % v/h totaal	aantal stemmen	in % v/h totaal
I	's-Hertogenbosch	2812	3.7	6687	4.2	9248	5.5	11569	6.1
II	Tilburg	5338	7.7	8878	5.8	12100	7.9	11809	7.1
III	Arnhem	17383	23.9	28824	17.5	37103	21.5	41242	21.9
IV	Nijmegen	10452	14	18025	11.8	21333	13.6	23306	13.8
V	Rotterdam	39397	43.3	69705	33.6	83066	38	94393	38.5
VI	's-Gravenhage	20225	31.5	40476	25	51272	29.1	54862	28
VII	Leiden	9805	15.5	17097	12.3	21020	14.1	26269	15.7
VIII	Dordrecht	21826	23.5	35276	17.7	41604	20.5	48510	22.2
IX	Amsterdam	33411	27	83739	30	113505	37.2	134323	39.5
X	Den Helder	15232	21.4	30166	20.6	37598	24.9	45746	27.9
XI	Haarlem	11734	18.9	27213	20.1	35429	23.8	41665	23.9
XII	Middelburg	4917	9.7	9583	9.1	12175	11.5	16663	15.1
XIII	Utrecht	12979	19.4	28703	18.7	34673	21.4	37337	21.1
XIV	Leeuwarden	26816	31.7	43538	24.7	50167	27.8	54541	28.7
XV	Zwolle	18737	20.8	38500	20	44972	22	55316	24.6
XVI	Groningen	24908	34.6	45355	28.9	53214	32.6	60495	34.5
XVII	Assen	11445	29.4	19245	24	24545	29.2	26631	30.3
XVIII	Maastricht	7078	9	16759	9.8	23665	13.2	20010	10.3
	Totaal	294495	22	567769	19.4	706689	22.9	804714	23.8

Tegenover den gunstigen totaaluitslag voor onze Partij, hebben echter de kieskringen Tilburg, Maastricht en Den Haag teleurgesteld. Den achteruitgang in Den Haag meenen wij aan de gewijzigde samenstelling der bevolking te moeten toeschrijven. Den Haag is een zich snel uitbrei-

BIJLAGE G

Stemmencijfers der verschillende politieke groepen bij de Kamerverkiezingen van 1918, 1922, 1925 en 1929.

	Kamerverkiezingen 1918			Kamerverkiezingen 1922			Kamerverkiezingen 1925			Kamerverkiezingen 1929		
	aantal stemmen	In % van totaal	Aantal zetels	aantal stemmen	In % van totaal	Aantal zetels	aantal stemmen	In % van totaal	Aantal zetels	aantal stemmen	In % van totaal	Aantal zetels
S. D. A. P.....	294495	22.—	22	567769	19.4	20	706689	22.9	24	804714	23.8	24
Rooms-Katholieke	402962	30.—	30	874745	29.9	32	883333	28.6	30	1001589	29.6	30
Anti-Revolutionaire	180187	13.4	13	402277	13.7	16	377426	12.2	13	391832	11.6	12
Christelijk-Historische	88039	6.6	7	318669	10.9	11	305587	9.9	11	354548	10.5	11
Vrijheidsbond ¹⁾	175774	13.1	13	299408	10.2	11	269564	8.8	9	249105	7.4	8
Vrijzinnig-Democraten	70674	5.2	5	134595	4.6	5	187183	6.1	7	208979	6.2	7
Communisten ²⁾	48376	3.6	4	660.75	2.2	2	61215	1.9	1	89353	2.6	2
Overige groepen met parlementaire vertegenwoordiging ³⁾ ...	51028	3.8	6	72560	2.5	3	173219	5.6	5	187400	5.5	6
Overige groepen zonder parlementaire vertegenwoordiging.	30209	2.3	—	193471	6.6	—	121646	4.—	—	91983	2.8	—
Totaal	1341744	100.—	100	2929569	100.—	100	3085862	100.—	100	3379503	100.—	100

¹⁾ Tot den „Vrijheidsbond” zijn in 1918 gerekend Liberale Unie, Vrij-Liberalen en Economische Bond; in 1922 Vrijheidsbond en Liberale Partij.

²⁾ Tot de „Communisten” zijn in 1918 gerekend S. D. P. (Wijnkoop), S. P. (Kolthek) en Bond van Christen Socialisten (Kruyt); in 1922 Comm. Partij (Wijnkoop) en S. P. (Kolthek); in 1925 C. P. H. (de Visser), Revol. Arb. Comité en S. P. (Kolthek) en in 1929 C. P. H. (de Visser), C. P. H. (Wijnkoop) en Rev. Soc. Partij (Sneevliet).

³⁾ In 1918: Chr. Dem. Partij (Staalman), Neutrale Partij (ter Hall), Middenstands Partij (Staalman), Verbond Dem. Weermacht (Wijk), Platte-landersbond (Bos) en Chr. Soc. Partij (van Raay).

In 1922: Braat en Kersten; in 1925: Braat, Kersten, van' t Zandt, Arts en Lingbeek; in 1929 Braat, Kersten, van' t Zandt, Lingbeek en Floris Vos.

dende gemeente met een sterken groei vooral van de middelklasse. Hierin zit voor de sociaal-democraten geen automatische stemmenwinst.

De achteruitgang in Tilburg en Maastricht moet o. i. voor een belangrijk deel aan de leugenachtige actie der R.-K. worden toegeschreven.

De uitslagen in Gelderland, Rotterdam, Zuid-Holland, Friesland, Drente waren goed, terwijl die in Amsterdam, Overijssel, Noord-Holland en Groningen zeer goed te noemen zijn. De grootste winst boekte de Partij in Zeeland.

Een gedetailleerde beschouwing der cijfers toont aan, dat vooral de uitslagen op het platteland voor ons gunstig zijn geweest. Een verklaring hiervoor is niet gemakkelijk te geven, doch stellig gelooven wij, dat de invloed van de radio hier ten gunste gewerkt heeft.

Afzonderlijk meenen wij hier de aandacht te moeten vestigen op de positie der communisten. Bij hen is geen sprake van een snelleren vooruitgang dan bij ons. In 1918 hadden de communisten vier vertegenwoordigers in het parlement, in 1922 twee, in 1925 één en thans weer twee. In 1925 was er een crisis bij de communisten, vandaar, dat het beter is, de cijfers van 1922 inplaats van 1925 met 1929 te vergelijken. In 1922 verkregen de communisten 53664 stemmen, in 1929 67482. Dit is een toename in 7 jaren van 25.7 pCt. Over hetzelfde tijdvak steeg evenwel ons stemmencijfer van 567.769 tot 804.714, of met 42 pCt. Onze groei van 236945 stemmen over dezelfde jaren is nog bijna vier maal zoo groot, als het totaal stemmencijfer, dat de gezamenlijke communisten thans hebben verkregen.

De R.K. zijn in het geheele land in stemmental vooruit gegaan. Wij gelooven, dat zij dit hebben weten te bereiken, ten eerste door het voor te stellen, alsof onze Partij zich tegen den godsdienst en tegen de kerk richt, en voorts door hun program van sociale eischen.

Bij de troonrede bleek echter reeds, dat van hun leuze *verlossing uit het proletariaat* niets terecht zal komen.

Deze korte toelichting, waarmede wij meenen te kunnen volstaan, toont aan, dat de Partij over den uitslag niet ontevreden behoeft te zijn.

NOU WIJ.

Wij meenen het best te doen om onmiddellijk na den uitslag van de Tweede Kamerverkiezingen in dit verslag melding te maken van onze door p.g. A. B. Kleerekoper grootsch opgezette en schitterend geslaagde inzameling voor de verkiesingen, getiteld *Nou Wij*.

Op het Congres werd deze collecte door p.g. Kleerekoper op de van hem bekende kernachtige wijze ingeleid en gedurende een aantal maanden heeft hij door zijn dagelijksche publicaties in *Het Volk* en *Voorwaarts* de belangstelling hiervoor gaande weten te houden. Voor de wijze, waarop onze p.g. Kleerekoper dit belangrijke werk, dat

niet weinig tot het welslagen onzer verkiezingen heeft bijgedragen, heeft volbracht, komt hem op deze plaats stellig een woord van hartelijken dank toe.

De totaalopbrengst der inzameling was f 69378.28.

WIJZIGING TWEDE KAMERFRACTIE.

Door het bedanken van p.g. J. ter Laan als lid van de Tweede Kamer, die in de plaats van p.g. Heijkoop tot wethouder van Rotterdam gekozen werd, deed p.g. G. v. d. Houven zijn intrede in de Tweede Kamer.

Door het overlijden van p.g. G. W. Sannes werd p.g. H. de Boer 11 Februari 1930 als zijn opvolger tot de Kamer toegelaten.

PROPAGANDA EN ACTIES.

Het eerste halfjaar heeft de propaganda geheel in het teken der Kamerverkiezingen gestaan. Het is ons een voldoening hier te kunnen constateeren, dat de strijd met ongekende toewijding door de geheele Partij is gevoerd en dat nergens op slapheid of laksheid behoefde te worden gewezen. Hoe groot de overgave, de opofferingsgezindheid en liefde voor de Partij zijn, is in deze campagne wel zeer duidelijk aan den dag getreden. Elk tactisch verschil van meening is tijdens dezen hevigen verkiezingsstrijd ondergeschikt geweest aan het algemeen verlangen, den burgerlijken partijen een nederlaag toe te brengen.

Het was de groote gemeenschappelijke gedachte die ons droeg, de hechte eenheid, die ons deze zware verkiezingscampagne met nergens falende zekerheid heeft doen voeren.

Miljoenen manifesten, kranten en andere propagandageschriften zijn verspreid. Tienduizenden platen en motto's zijn geplakt en een niet te benaderen aantal vijfminuten-speeches is naast de zeer talrijke openluchtmeetings en openbare vergaderingen gehouden. We zullen hierover niet in details treden. De hierbij gevoegde staten H en I geven aan, welke en hoeveel exemplaren van de verschillende platen en geschriftjes in elke federatie zijn verspreid.

Enkele nieuwe middelen hebben wij in deze verkiezings-agitatie aangewend, t.w. de gramfoonplaten, de luidsprekerauto's, de vliegmachines en het vuurwerk.

Zoover ons berichten daaromtrent hebben bereikt, kunnen wij met voldoening vaststellen, dat het laten vervaardigen van de gramfoonplaten een succes is geweest. Een enkele opmerking, in dien zin, dat het aanbeveling zou verdienen, wanneer de redevoeringen op de platen actueeler konden wezen, zijn we geneigd te onderschrijven. Het opnemen moet om technische redenen echter geruimen tijd vooruit geschieden, waarmee wel duidelijk komt vast te staan, dat het actueeler maken waarschijnlijk altijd op niet te overwinnen moeilijkheden zal blijven stuiten. Ongeveer 1200 platen zijn het land ingegaan.

Voor de luidsprekerauto's, die de Duitse Partij ons welwillend had ter beschikking gesteld, bestond half Mei nog maar zeer gematigde belangstelling. Verschillende federatiebesturen stelden op het gebruik er van in 't geheel geen prijs. Doch naarmate de verkiezingsdag naderde en het resultaat van het werken met deze wagens bekend werd, namen de aanvragen toe. In zeer veel streken van het land hebben deze auto's belangrijk bijgedragen tot het richten van de aandacht op onze Partij.

Ook de propaganda met onze vliegtochten is goed geweest. Vooruit was tot de afdeelingen het verzoek gericht, ons te willen berichten hoe deze propaganda door de bevolking ontvangen werd. Van slechts een enkele afdeling mochten we een minder gunstig oordeel vernemen. Vooral op het platteland en speciaal in de streken, waar men niet dagelijks vliegmachines ziet, is dit een goede propaganda geweest. Natuurlijk hebben wij met deze tochten enkele ervaringen opgedaan, waarmee wij de volgende maal rekening zullen houden.

In een negental plaatsen heeft men aan den vooravond van den stemmingsdag vuurwerk afgestoken, voorafgegaan door een meeting. Ook hiervan hebben ons niet anders dan gunstige berichten bereikt, zoodat het toepassen van dit middel als geslaagd mag worden beschouwd.

Over de kranten en manifesten, door ons gecentraliseerd verzorgd, was men in het algemeen tevreden. Bij de samenstelling der bladen hebben we steeds zooveel mogelijk met bepaalde wenschen van de stedelijke federaties en de gewesten rekening gehouden. Met de manifesten ging dit moeilijker.

Bij de beoordeeling van het verstrekte drukwerk moet men wel in 't oog houden, dat de oplagen steeds regelmatig het millioen overschreden, zoodat alles rotatiedruk moest zijn. Gedurende de geheele campagne zijn onze drukkerijen met werk overbelast geweest. Steeds is onder hoogdruk gewerkt en slechts door een dagelijksche hechte samenwerking is het mogen gelukken, alles wat wij uitgegeven hebben, tijdig voor de verspreiding gereed te krijgen.

Een afzonderlijk woord van dank moeten wij hier uiten jegens het bestuur van het N.V.V., dat de laatste weken voor den verkiezingsdag in *De Strijd* speciale artikelen heeft opgenomen ter aanbeveling onzer kandidaten en aan de hoofdbesturen van den Fabrieksarbeiders-, Kleermakers-, Mijnwerkers-, Meubelmakers- en Bouwarbeidersbond en den Bond van Spoor- en Tramwegpersoneel, die een manifest onder hun leden verspreidden, waarin werd opgewekt de lijsten onzer Partij te stemmen. Ook werd door het A.C.O.P. een soortgelijk manifest uitgegeven.

Verschillende onzer Kamerleden hadden gelegenheid voor de microfoon te spreken. De elf kwartieren, die ons overeenkomstig de verdeling door den Minister aangegeven, werden toegewezen, regelde het bestuur van de

V.A.R.A. voor ons, waarvoor ook op deze plaats onzen dank.

Den avond van den 2den Juli werd onze grootsche verkiezingscampagne besloten met een speciale uitzending, die de V.A.R.A. voor het Partijbestuur verzorgde.

De actie door onze Partij ten behoeve van het Internationale Ontwapeningspetitionnement gevoerd, mag uitstekend geslaagd heeten. Toen de Executieve onzer S.A.I. in haar vergadering van 12 Februari te Londen, op voorstel onzer vertegenwoordigers, besloten had tot het houden van een Internationaal petitionnement, dat aan de Voorbereidende Ontwapeningscommissie te Genève zou worden aangeboden, hebben wij onmiddellijk alle krachten in het werk gesteld, om het aantal adressen, dat naar de Voorbereidende Ontwapeningscommissie van Holland uit zou worden gezonden, zoo hoog mogelijk op te voeren.

Begin Maart zonden wij aan de afdeelingen van de Partij, Vrouwenclubs, A.J.C., Instituut, Arbeiders Sportbond, Arbeiders Zang-, Muziek- en Tooneelvereenigingen, Arbeiders Mandolineclubs en afdeelingen van de V.A.R.A., den Bond van Soc.-Dem. Studenten Clubs, de Kamerfracties, Raadsfracties en Prov. Staten een circulaire, waarin wij hun dringend verzochten het hiervolgend adres aan de Voorbereidende Ontwapeningscommissie van den Volkenbond te Genève te willen richten:

Aan de Voorbereidende Ontwapenings-
Commissie van den Volkenbond te Genève.

Het bestuur van
De sociaaldemocratische fractie
De openbare vergadering, gehouden
te op
belegd door

verwacht, dat de Voorbereidende Ontwapeningscommissie van den Volkenbond haren arbeid ten spoedigste tot een goed einde brengt, opdat de aan alle volkeren der aarde zoo plechtig beloofde ontwapening door een algemeen verdrag eindelijk haar vervulling vinde.

Verklaart, dat het verlangen der volkeren naar den vrede bij de regeeringsvertegenwoordigers te Genève tot nitdrukking moet komen, opdat de organisatie van den vrede werkelijkheid worde.

De Voorzitter:

.

De Secretaris:

.

Hoewel het aanvankelijk scheen alsof er voor deze zaak weinig belangstelling bestond, gelukte het ons door dagelijksche berichten in de krant en vermelding van het aantal adressen, dat door Holland naar Genève werd gezonden, in korten tijd agitatie in het land te verwekken. Wij laten hieronder volgen een lijst, aangevende het aantal organisaties, dat aan de petitionnementsactie door het zenden van een adres hebben deelgenomen, het aantal afdeelingen, dat ons van elk dier organisaties bekend is en het aantal van

deze afdeelingen door ons ontvangen adressen, gezonden namens de besturen dezer afdeelingen of namens openbare vergaderingen. Wij meenen het als een zeer gelukkig verschijnsel te mogen aanmerken, dat ook vele vrijzinnig christelijke organisaties als de Ned. Protestantenvbond, Ver. van Vrijz. Hervormden, Vrijz. Herv. Jongerenkring, Ver. Kerk en Vrede, etc, aan deze petitionnementsbeweging deelnamen.

Organisatie	Aantal gezonden Adressen	Aantal terug ontvang. adressen : Bestuur : Opb. Verg.	
S.D.A.P.	623	605	198
r Mei-vergadering	—	—	48
C.N.A.B.	102	85	15
Bakkersgezellenbond	68	49	10
Bouwarbeidersbond	310	219	51
Fabrieksarbeidersbond	192	134	36
Handels- en kantoorbedienden	43	39	2
Bond van Hôtel-, Café en Rest. Pers.	14	6	1
Bond in de Kleedingindustrie	30	19	6
Landarbeidersbond	350	191	45
Metaalbewerkersbond	105	81	12
Meubelmakersbond	59	45	8
Mijnwerkersbond	22	15	2
Onderwijzersbond	158	79	2
Bond v. Pers. in Overheidsdienst	121	95	9
Bond van Politiepersoneel	43	36	4
Schildersgezellenbond	89	56	14
Sigarenmakers	74	48	5
Slagersgezellenbond	25	20	4
Ned. Ver. v. Spoor- en Tramw.personeel	234	148	34
Vrouwenc. N.V. v. Sp.- en Tramw.pers. traatmakersbond	19 42	13 7	7 3
Bond v. Techn. Opz.houdend personeel	13	9	1
Textielarbeidersbond	45	34	5
Transportarbeidersbond	117	101	25
Typografenbond	95	53	7
Lithografenbond	23	11	5
Bond van Verz. Agenten	10	6	—
Bestuurdersbonden	154	131	26
Raadsfracties	328	213	—
Statenfracties	11	8	—
A.J.C.-afdeelingen	110	89	16
S.D.V.C.	140	119	29
I.v.A.O.	105	96	31
S.D.S.C.	5	4	—
V.A.R.A.	150	130	24
N.A.S.B.	23	20	1
Arb. Zangvereeniging	± 170	144	23
Arb. Tooneelvereenigingen	± 100	89	15
Arb. Muziekvereenigingen	± 80	70	8
Arb. Mandolineclubs	± 20	13	5
N.V. Afschaffing v. Alcoholh. dranken	—	190	25
Ned. Arb. Reisvereeniging	—	14	—
Theosophische Vereeniging	74	13	1
Doopsgez. Gemeente	—	51	—
Doopsgez. Jongerenkring	—	18	—
V.C.J.B.	—	19	11
Ned. Herv. Gemeente	—	35	—
Ned. Protestantenvbond	—	2	—
Ver. v. Vrijz. Hervormden	—	13	—
Vrijz. Herv. Jongerenkring	—	4	—
Ver. „Kerk en Vrede”	—	11	—
Ver. v. Doopsgez. tegen d. Krijgsdienst	—	2	—

Organisatie	Aantal gezonden Adressen	Aantal terug ontvang. adressen : Bestuur : Opb. Verg.
Doopsgezinde Zusterkringen	—	4 —
Doopsgezinde Broederkringen	—	2 —
Rel. Soc. Verbond	—	12 —
Woodbrokers	—	2 —
Gemeenteraden	—	— 13
Stucadoorsbond	—	3 —
Apothekers Ass. Bond	—	2 —
Bond van Technici	—	2 —
Bond van Part. Chauffeurs	6	5 —
Bond van Staatspensionneering	—	20 —
Ver. v. Volksonderwijs	—	21 —
Bond van Leer. b.h. Nijverheidsonderw. N.O.G.	—	5 —
N.O.G.	—	2 —
Oudercommissies	—	34 —
Coöperatieve Verbr. en Prod. Ver.	—	33 —
Ned. Coöperatieven Vrouwenbond	—	13 —
Groepen Coöp. Vr. Cl. Samenw. A'dam Woningbouwverenigingen	7	5 —
J.V.O.	—	22 —
N.B.A.S.	—	19 —
I.O.G.T.	—	5 —
S.O.O.	—	10 —
Geh. Onth. Zangvereen.	—	3 —
Geh. Onth. Tooneelver.	—	9 —
Kinderkoren	—	3 —
Jongeren Vredesactie	—	6 —
Vredesgroepen	—	7 —
Vrouwen Vredesbond	—	3 —
Nooit Meer Oorlog Federatie	—	2 —
Ned. Vegetariërsbond	—	4 —
Nieuw Malthusiaansche Bond	—	2 —
Fed. v. Arb. Esperantisten	—	7 —
Ziekenfondsen	—	4 —
Werkliedenverg.	—	4 —
Gymnastiek- en Sportvereen.	—	5 —
Diversen	—	106 —

Vermelden wij nog, dat p.g. Albarda, voorzitter van de Ontwapeningscommissie uit de S.A.I., namens onze Internationale, op 16 April 1929 het adres met een toespraak aan den heer Loudon, president van de Voorbereidende Ontwapeningscommissie, te Genève overhandigde.

Het *Meifeest* werd gevierd onder de leuzen: vóór ontwapening, vóór handhaving en doorvoering van den acht-urendag, vóór staatspensioen en medezeggenschap.

Onze indruk is, dat voor onze Mei-meedings groote belangstelling bestond en dat de feesten door meer deelnemers waren bezocht, dan in vele jaren het geval is geweest.

Ook de *Kerstmeetings* slaagden goed. De Kerstrede, door pg. W. H. Vliegen in Amsterdam uitgesproken, werd door de V.A.R.A. uitgezonden, zoodat men in de verst afgelegene uithoeken van het land van het socialistisch woord van onzen oud-partijvoorzitter heeft kunnen kennis nemen.

Ingevolge het verzoek van de S.A.I. besloot het P.B. tot het houden van een *Internationale meeting* op Zaterdag 3 Augustus in de groote zaal van den Dierentuin in Den

Haag, waar geprotesteerd werd tegen den oorlog. Als sprekers traden op pg. Marion Philips uit Engeland, Anseele uit België, Sollmann uit Keulen en onze Partijvoorzitter. Deze meeting was zeer goed bezocht.

October was bestemd voor *vrouwenpropagandamaand*. Voor de resultaten van deze actie verwijzen wij naar het Verslag van den Bond van Soc.-Dem. Vrouwenclubs.

* * *

Onmiddellijk na den uitslag van de verkiezingen is dezen zomer in het P.B. gesproken over de gevoerde verkiezingscampagne en de resultaten onzer actie. Ook met de gewestelijke en stedelijke federatiesecretarissen en in den Partijraad is deze zaak behandeld. Unaniem was men van oordeel, dat tijdens de campagne de geest in onze rijen uitstekend was geweest, doch dat naar regelmatig contact met ons kiezerscorps moest worden gestreefd.

Gezien dit algemeene verlangen stelde het P.B. het hieronder volgende propagandaplan op:

- a. In de maand September wordt onmiddellijk na het uitspreken van de Troonrede een manifest samengesteld, gericht aan het Nederlandsche volk, waarin duidelijk wordt uiteengezet, wat de arbeidersklasse ten opzichte van de sociale voorzieningen, ontwapening, etc. van de nieuwe regeering te verwachten heeft.
- b. De maand October is bestemd voor het winnen van abonnees op „De Proletarische Vrouw” en vrouwelijke leden der Partij, op de wijze, zooals door de secretaresse, p.ge. E. Ribbius Peletier, in haar circulaires aan de afdelingen en vrouwenclubs wordt uiteengezet.
- c. Van eind October tot eind November wordt in de afdelingen een intensieve actie tot opvoering van het abonnementental van „Het Volk” en „Voorwaarts” gevoerd.

Van de zijde der directie onzer Arbeiderspers ontvangen onze afdelingen hierover de noodige aanwijzingen.

- d. In de maand December verschijnt omstreeks Kerstmis een krant, waarin zullen worden behandeld die vraagstukken, die tijdens de begrotingsdebatten in de Tweede Kamer de meeste aandacht hebben getrokken en voor de arbeiders van beteekenis zijn.
- e. Aan het einde van Januari 1930 wordt uitgegeven een manifest over het koloniale vraagstuk voor massaverspreiding. Het ligt in de bedoeling het koloniaal congres begin Januari 1930 te houden. Vanzelfsprekend verschijnen hiervan in de pers verslagen en zullen beschouwingen van onze tegenstanders niet achterwege blijven. Wanneer de belangstelling van het publiek in dien tijd op ons koloniaal congres is gericht, is het voor de Partij het geschikte moment om zich met een manifest tot de bevolking te wenden.
- f. De maand Februari is bestemd voor een extra-propaganda tot opvoering van het ledental. Van de zijde van het P.B. wordt voor deze actie beschikbaar gesteld een aantal manifesten, waaronder enkele om speciale groepen uit de moderne vakbeweging te bewerken, een formulier in briefvorm tot het terugwinnen van hen, die reeds lid van de Partij geweest zijn, een plaat, enz.

Verder wordt overwogen het organiseeren van een extra-uitzendavond door de V.A.R.A. ter ondersteuning van de in de maand Februari te voeren actie.

- g. In voorbereiding is een regeling van den brochureverkoop door middel van onze afdelingen, om te bereiken, dat op veel grooter schaal dan tot nu toe geschiedde, brochures onder de massa worden

gebracht. Het plan is een zoodanige regeling te maken, dat de afdelingen van den verkoop van brochures eenig financieel voordeel kunnen genieten.

- h. In de maanden November 1929, Januari en April 1930 worden twee of drie brochures gratis voor de leden beschikbaar gesteld.
- i. Afzonderlijk meenen wij hier de aandacht van de afdelingsbesturen te moeten vestigen op het werk van de Raadsfracties, daar dit meer dan eens aanleiding kan wezen tot het uitgeven van een manifest. Om het contact met de kiezers te behouden, zal het noodig zijn, hen regelmatig in kennis te stellen van hetgeen onze Raadsleden voor de arbeiders in de Gemeenteraden doen. Vandaar onze opmerking, dit niet achterwege te laten.

Afgezien van het bovenstaande, dat hoofdzakelijk de schriftelijke actie in den komende winter omvat, zijn wij van oordeel, dat elke afdeling een aantal openbare- of propaganda-cursusvergaderingen zal moeten beleggen. Het is naar onze meening niet noodzakelijk, daarvoor steeds afzonderlijke vergaderingen te organiseeren. Vooral op het platteland zullen onze kleine afdelingen een huishoudelijke- met een cursusvergadering kunnen combineeren.

Nu de laatste jaren het aantal nieuwe leden belangrijk is gegroeid, komt het ons noodzakelijk voor, dat op de cursusvergaderingen o.m. de volgende onderwerpen worden behandeld:

1. Wat de S.D.A.P. is en wat zij wil;
2. De noodzakelijkheid van een parlementaire regeering;
3. De samenwerking van de moderne vakbeweging met de S.D.A.P.

Wij noemen deze onderwerpen, om vooral onzen partijgenooten duidelijk te maken, wat het wezen onzer socialistische partij is, om hen politiek te scholen en er van te overtuigen, dat, wanneer er groote, belangrijke, praktische resultaten voor de arbeidersklasse bereikt moeten worden, eensgezind optreden van Partij en Vakbeweging noodzakelijk is.

Het spreekt vanzelf, dat op cursus- en openbare vergaderingen ook andere onderwerpen kunnen worden behandeld. Men beschouwe dit echter als een leidraad.

Openbare- en cursusvergaderingen zullen vooruit met kaartverkoop moeten worden voorbereid, omdat men eerst door op zoodanige wijze te werken, op gunstig vergaderbezoek kan rekenen.

Het ligt verder in onze bedoeling alle sprekers aan te schrijven en hun te verzoeken zich voor het houden van spreekbeurten over de bovengenoemde onderwerpen beschikbaar te stellen en ons de data te willen mededeelen, waarop zij vrij zijn, etc.

De gewestelijke secretarissen zullen wij in kennis stellen van het aantal sprekers, dat voor hun gewest beschikbaar is, zoodat een afdeling zich met het gewestelijk bestuur over het verkrijgen van een spreker kan verstaan.

Wanneer wij op deze wijze de zaak aanpakken, is het wellicht mogelijk een regeling te maken, waardoor de afdelingen de laagste reis- en verblijfkosten voor sprekers krijgen te betalen.

Een aantal van de bedoelde vergaderingen moet worden gehouden eind November, begin December, een ander deel aan het eind van Februari. Deze laatste vergaderingen kunnen dan als sluitstuk van de gevoerde ledenactie worden beschouwd.

Het spreekt vanzelf, dat, waar het maar even mogelijk is, door de afdelingen Kerstvergaderingen moeten worden georganiseerd. Met de voorbereiding daarvan zal men tijdig moeten beginnen om een zoo groot mogelijk aantal bezoekers onder het gehoor van onze sprekers te brengen.

Ziedaar partijgenooten, het program van actie voor dezen winter. Wij zijn ons er van bewust, dat een groot aantal afdelingen na de verkiezingen niet ruim bij kas meer is, maar zooals wij de zaak thans hebben opgezet, zal elke afdeling, groot of klein, meer of minder berooid, aan de agitatie kunnen deelnemen. Veel geld behoeft dit alles niet te kosten, als men de zaken maar grondig voorbereidt en daardoor zorgt niet voor groote stroppen te komen staan.

Het spreekt vanzelf, dat door ons voor de te houden propaganda-actie in Februari nog afzonderlijke aanwijzingen worden gegeven, doch laat men thans beginnen met de voorbereiding van de andere zaken, in deze circulaire genoemd. Laat men de actie voor onze pers stevig voeren. Laten de bestuurders zorgen een groot aantal huisbezoekers te kweken en voor de verspreiding van de manifesten en kranten steeds hun ploegen gereed te hebben.

Dat Februari wordt gemaakt tot de maand, waarin de actie voor het winnen van nieuwe leden onze speciale aandacht heeft, sluit natuurlijk niet uit, dat ook in de andere maanden stelselmatig gepoogd wordt ons ledental op te voeren.

Na de opening van de Kamer werd onmiddellijk stelling genomen t.a.v. de plannen der nieuwe Regeering blijkens onderstaand manifest, hetwelk te zamen met het N.V.V. werd uitgegeven.

De voorbereiding van bovenstaand propagandaplan werd tevens ter hand genomen.

DE NIEUWE REGEERING.

HAAR WORDING. — — — HAAR PROGRAM.

Op 3 Juli gaven ruim 800.000 Nederlandsche kiezers gehoor aan den oproep der S.D.A.P. om hun stem uit te brengen voor de sociaal-democratie.

100.000 stemmen meer dan in 1925

werden op de lijsten der S.D.A.P. uitgebracht.

Maar vele tienduizenden arbeiders, ofschoon verlangend naar verheffing van hun klasse, snakkend naar verbetering van hun lot, steunden nog andere partijen.

De oude dwaling, dat zij in broederlijke samenwerking met andere klassen beter dan met de arbeidersbeweging hun groote geestelijke en stoffelijke belangen konden behartigen, bleef hen beheerschen.

Het was met hun hulp, dat de drie rechtsche partijen tezamen nog 53 kamerzetels verwierven, zoodat nu op haar meerderheid een rechts kabinet steunen kan.

Hoe worden die arbeiders voor hun hulp beloond? Of liever, hoe worden zij

voor hun dwaling gestraft?

De sociale eischen, waarvoor zij warm liepen, worden genegeerd. De beloften, waarmee men hen lokte, worden geschonden. De idealen, die hen bezielde, worden met voeten getreden. En van een Christelijke politiek, die de rechtsche partijen aan hare geloovige kiezers hadden beloofd, is geen sprake.

Nadat het vormen van een ouderwetsche coalitie-regeering was mislukt, kreeg de voorzitter der R.K. Staatspartij, Jhr. Ruys de Beerenbroek de opdracht een extra-parlementair Kabinet in elkaar te zetten. Dat gelukte in weinig dagen. De noodige ministers waren spoedig gevonden. De heer Ruys zocht hen uitsluitend in de drie groote rechtsche partijen.

De reactionaire en conservatieve groepen in de rechtsche partijen, die jaren lang naar het herstel van de coalitie hebben gehunkerd, kunnen juichen. De rechtsche arbeiders en democraten mogen

op hun neus kijken!

In de verkiezingsdagen hebben de rechtsche partijen aan de arbeiders allerlei moois voorgespiegeld. Vooral de Katholieke Staatspartij heeft de arbeiders met fellen hartstocht

opgezeept tegen de sociaal-democratie

en met een groot program van sociale hervormingen de katholieke arbeiders tot zich getrokken en vastgehouden.

Wat komt er van al dat moois terecht en wat wordt er van verwezen-

lijkt van dat fraaie program, nu de drie rechtsche partijen in de regeering samenwerken?

De Troonrede geeft het antwoord!

Er staan wel eenige mooie woorden in deze Troonrede. Er zal een wetsontwerp voor de publiek-rechterlijke regeling der collectieve arbeidsovereenkomsten worden ingediend. Een wet tot instelling van bedrijfsraden is in „voorbereiding”. Ook is in „voorbereiding” een wettelijke regeling der werkloosheidsverzekering. En een herziening van de sociale verzekering „zal worden ter hand genomen”.

Wat deze woorden werkelijk beteekenen moet men afwachten. Niet van de namen, maar **van den inhoud** der wetsontwerpen hangt het af, of zij voor de arbeiders goeds beteekenen. De Troonrede zegt van dien inhoud niets.

Maar wel zegt de Troonrede, dat er in elk geval voor de sociale hervormingen weinig of geen geld uit de staatskas beschikbaar zal worden gesteld. Jhr. Ruys nam den heer De Geer als minister van financiën in het nieuwe Kabinet. De heer De Geer was president van het vorige Kabinet. Hij wilde toen geen geld voor de sociale hervormingen en geen geld voor onderwijsverbeteringen beschikbaar stellen. Hij sprak aanhoudend van den zorgwekkenden toestand van 's lands financiën, hoewel jaar na jaar

reusachtige overschotten

in de schatkist overbleven.

Deze troonrede ademt denzelfden geest, die onvereinigbaar is met de uitvoering van een sociaal program, zooals bijv. het verkiezingsprogram der Katholieke Staatspartij, dat immers een program heette te zijn voor de

„Verlossing uit het proletariaat!”

„Verlossing uit het proletariaat” kost geld. Dat geld wil de regeering niet beschikbaar stellen.

Maar ook van tal van maatregelen, die den staat weinig geld behoeven te kosten, zegt de Troonrede niets.

Het Katholiek verkiezingsprogram sprak van **doorvoering van de Arbeidswet 1919**, waarvan ook de Sociaal-Democraten warme voorstanders zijn, en die dus in de Kamer te verwezenlijken zou zijn. Maar de Troonrede zwijgt er over. Zij zwijgt ook over de **ratificatie van de 8-uren-conventie van Washington**.

Het Katholieke verkiezingsprogram sprak van **bescherming van landarbeiders en zeelieden**, waarvoor op den steun der Sociaal-Democraten van kunnen worden gerekend. In de Troonrede danover geen woord.

Het Katholieke program kondigde wettelijke regeling van een **vacantie voor alle werknemers aan**, waarvoor ook de S.D.A.P. ijvert. De Troonrede negeert dit punt volkomen.

Het Katholieke program sprak van ruimere invoering van de **Woningwet**. Dit wil ook de S.D.A.P. Maar de Troonrede bevat hierover geen woord.

Het Katholieke program eischte **toezicht op het bankwezen** en wetgeving op de **trusts en kartellen**. Maar de bankiers en de grootvorsten van handel en nijverheid kunnen gerust zijn. Voor de Troonrede van het nieuwe Kabinet-Ruys bestaan deze eischen niet.

Het vorige Kabinet met zijn president De Geer, verlaagde de belastingen voor de rijken. De S.D.A.P. betoogde herhaaldelijk, dat de tijd gekomen was, om den **belastingdruk op de arbeiders en de armen te verlichten**. Het Katholiek verkiezingsprogram vond dat ook. Maar de Troonrede zegt niets van dat alles.

Ziedaar de vruchten van den Katholieken verkiezingsstrijd.

De beloften, waarmede de arbeiders werden aangetrokken, worden geschonden. Wilde de Katholieke Staatspartij ze verwezenlijken, dan zou dat mogelijk zijn, want de katholieken en de sociaal-democraten hebben te zamen de meerderheid in de Kamer. Maar de katholieken verkozen het bondgenootschap met de conservatieve partijen in de Kamer. Zij haften een streep door hun verkiezingsbeloften.

„De verlossing uit het proletariaat!”

wordt voor onbepaalden tijd uitgesteld.

De Engelsche arbeidersregeering heeft de leiding genomen in den strijd voor de verzekering van den vrede en voor de ontwapening.

Alle krachten moeten nu worden ingespannen, om aan de gevaren en de nadeelen van het militarisme een einde te maken. De omstandigheden zijn daarvoor gunstig en de kans van slagen is grooter dan ooit.

Wat doet in dit belangrijke tijdsgewricht de Nederlandsche regeering? Wil zij

tot ontwapening overgaan?

Er is geen sprake van. Zij wil wachten, tot het mogelijk zal zijn „gelijktijdige en wederzijdsche” ontwapening te verwezenlijken. Zij wil dus Nederland laten voorttobben met zijn dure leger en vloot, zoolang nog één der groote mogendheden de algemeene vermindering van bewapening belooft tegen te houden.

Van ontwapening is geen sprake.

Niet alleen de kapitalisten, ook de militairisten kunnen gerust zijn. Van de regeering-Ruys dreigt hun geen kwaad.

De Indische wereld is in beroering.

De overheerschte volken van het Oosten zijn ontwaakt, zij snakken naar bevrijding uit vreemde overheersching.

De heer Ruys koos als Minister van Koloniën

den heer S. de Graaff,

die ook van 1919 tot 1928 Minister van Koloniën is geweest, en dien Indië en Nederland toen hebben leeren kennen

als den meest reactionnairen minister.

aan wien in de laatste kwart eeuw ooit de zorg voor Indië is opgedragen geweest.

Onder zijn bewind werd in Indië een hardvochtige bezuinigingspolitiek begonnen, die de inheemsche bevolking met verbittering vervulde. Onder zijn bewind werden beloften geschonden, die in 1918 aan Indië waren gedaan. Onder zijn bewind kwamen de geweldmaatregelen tegen de Indische volksbewegingen, de vervolging van haar leiders, de aandrang der politieke vrijheden, de kneveling der vakbeweging.

Met zulk een man als Minister van Koloniën is het geen wonder, dat de regeering in haar Troonrede zwijgt over de brandende eischen van dit oogenblik en dat er van de plechtige verklaringen van het Katholieke verkiezingsprogram niets terug te vinden is.

Dit alles is een harde les,

een les voor vele tienduizenden.

Zij leert, dat slechts door den aaneengesloten strijd der arbeidersklasse de verlossing voor het proletariaat kan worden bereikt.

Voor dien strijd staan de organisaties van de moderne arbeidersbeweging gereed. Die organisaties nemen op verblijdende wijze toe in omvang en kracht. De S.D.A.P. neemt snel in ledental toe. Het N.V.V. ziet al zijn organisaties krachtig groeien. Met steeds grooter macht staat de arbeidersklasse tegenover de verdedigers van het kapitalisme. Met steeds grootere macht marcheert de arbeidersklasse naar het Socialisme en trekt zij tegen militarisme en oorlogsgevaar op.

De plaats der arbeiders is niet bij de verdedigers van het oude, dat ten onder gaat. De plaats der arbeiders is bij de groote beweging, die voor het nieuwe, voor de verheffing van het proletariaat, voor de verwezenlijking van het socialisme strijdt!

Staande tegenover het nieuwe Kabinet, dat als het ware de arbeidersklasse tot den strijd uitdaagt; met de Troonrede voor ons, die het bewijsstuk is van haar verraad aan schoone verkiezingsbeloften,

roepen wij de arbeiders op om zich aan te sluiten bij S.D.A.P. en N.V.V., opdat de dag kome, dat de arbeiders van Nederland met verende krachten de politiek van het land zullen leiden naar de verlossing van het proletariaat.

**DE BESTUREN VAN: SOCIAAL-DEMOCRATISCHE
ARBEIDERSPARTIJ EN NEDERLANDSCH VER-
BOND VAN VAKVEREENIGINGEN.**

De volgende aantallen werden, verdeeld over de verschillende federaties, verspreid:

Friesland	86.750
Groningen	72.950
Drente	31.200
Overijssel	76.820
Gelderland	107.400
Utrecht	61.500
N.-Holland N.	83.500
N.-Holland Z.	54.200
Zuid-Holland	143.700
N.-Brabant	59.500
Zeeland	28.200
Limburg	50.000
Amsterdam	100.000
Rotterdam	110.000
Den Haag	110.000

Totaal 1 175.720

Na het bovenstaande manifest achtte het P.B. het in de maand November, na de begrootingsdebatten, noodzakelijk een geschriftje te verspreiden, waarin nog eens uitdrukkelijk werd vastgelegd, dat de R.-K. ook in de Kamer ons aanbod, een onderzoek in te stellen naar de vraag of door onze Partij tijdens de verkiezingscampagne gelasterd was, geweigerd hebben.

Een manifest, getiteld *Geen Eereraad!* werd verspreid in een oplaat van 432.800 exemplaren, overeenkomstig onderstaande verdeeling:

Gelderland	48.400
N.-Holland N.	10.000
N.-Holland Z.	10.000
Zuid-Holland	52.600
Zeeland	5.000
Noord-Brabant	30.300
Limburg	56.500
Den Haag	110.000
Rotterdam	110.000

In verband met het winterpropagandaplan werden de volgende brochures uitgegeven tegen een prijs van 3 cent per exemplaar, die de afdeelingen voor 5 cent per exemplaar verkochten:

<i>Het Kerstlied van den Arbeid</i> van Koos Vorrink	12000 ex.
<i>De Fatale Gaping</i> door Th. Thijssen	7554 „
<i>Een Koloniale Schande</i> door J. E. Stokvis	7147 „
<i>Een Eisch van Urgentie</i> door S. de la Bella	7825 „

Naast het manifest over de Troonrede gaven wij een Kerstkrant uit, genaamd *De Kerstklok*.

De volgende aantallen werden hiervan afgenomen:

Friesland	86.250
Groningen	72.950
Drente	25.000
Overijssel	69.000
Gelderland	77.200
Utrecht	58.500

Noord-Holland Noord	82.325
Noord-Holland Zuid	58.147
Zuid-Holland	80.000
Zeeland	27.000
Noord-Brabant	18.475
Limburg	10.700
Den Haag	110.030
Rotterdam	110.000

Totaal 885.577.

Ten slotte deelen wij hier mede, dat, terwijl wij dit schrijven, de Februari-actie in voorbereiding is. Van de resultaten hiervan zullen wij melding maken in het volgende verslag.

SCHOLING.

Evenals in 1928 ging het Partijbestuur door met het gratis verstrekken van brochures aan de leden ter algemeene scholing. In de eerste helft van het jaar verscheen er een brochure van de hand van pg. Vliegen, getiteld: *De Sociaal-Democratische Arbeiderspartij en de Verkiezingen van Juli 1929*, welks inhoud de toelichting op ons verkiezingsprogram was.

Door verschillende omstandigheden gelukte het ons niet ook in de tweede helft van 1929 nog een gratis brochure het licht te doen zien.

Met het uitgeven van het Arsenaal werd doorgegaan tot Mei. De volledige hoeveelheid copie, bestemd voor hen, die zich op dit materiaal hadden geabonneerd en dat beoogde te zijn speciale voorlichting voor de verkiezingen, was toen verschenen.

Het P.B. verleende steun aan onze uitgeverij „Ontwikkeling” voor het uitgeven van het boekje, *De S.D.A.P. en Indonesië*, geschreven door D. v. d. Zee.

In plaats van het boekje, door pg. Schaper vele malen in verkiezingsjaren samengesteld, besloot het P.B. dit jaar pg. Lindeijer uit te noodigen een brochure te schrijven, waarin werden opgenomen de voornaamste stemmingen, welke in de Tweede Kamer hadden plaats gevonden, getiteld: *Let niet alleen op hun woorden, maar ook op hun daden*.

Daarnevens schreven de partijgenooten A. W. IJzerman en J. Oudegeest Jr. een boekje, getiteld: *Strijdmateriaal (Verkiezingen 1929)*, waarin een korte uiteenzetting werd gegeven van de handelingen der verschillende partijen bij de, in de verlopen vierjarige parlementaire periode behandelde wetsontwerpen.

Daar dit materiaal speciaal de bedoeling had onze sprekers en huisbezoekers van de noodige feitenkennis te voorzien, werd de prijs voor deze twee boekjes tezamen op 25 cent gesteld.

In totaal werden van elk dezer boekjes 2961 exemplaren verkocht.

Hier dient tevens vermeld te worden, dat een aantal partijgenooten aan den cursus over het Koloniale Vraagstuk heeft deelgenomen, die van 22—25 November en van 29 November tot en met 2 December op het *Troelstra-Oord* plaats vond.

Deze cursussen, welke op verzoek van den Algemeenen Raad door het Instituut voor Arbeiders Ontwikkeling waren georganiseerd, konden plaats vinden, doordat de Centrale Arbeiders Verzekering- en Depositobank in den aanvang van 1929, ter gelegenheid van haar 25-jarig bestaan besloten had een bedrag van f 100.000.— te reserveren, waarvan de rente voor kaderscholing der moderne arbeidersbeweging kon worden besteed.

Als cursusleider trad op pg. Ch. G. Cramer.

VERKIEZINGSCONGRES 1929.

Het Verkiezingscongres vond plaats op Zaterdag, Zondag en Maandag 16, 17 en 18 Februari 1929 in het Concertgebouw *De Vereeniging*, te Nijmegen.

Op dit Congres kwam het Verkiezingsprogram aan de orde. Daar pg. Albarda door ziekte verhinderd was, hield pg. Vliegen een inleiding over den algemeenen politieken toestand.

Ter vergemakkelijking van de discussies op het Congres had het P.B. een commissie ingesteld, die 's Zaterdagavond alle ingediende voorstellen en amendementen, betrekking hebbend op het verkiezingsprogram, onderzocht en hieromtrent een rapport aan het Congres uitgebracht. Pg. Wibaut trad als rapporteur dezer commissie op.

Het in het Congresverslag van 1929 afgedrukte verkiezingsprogram werd met algemeene stemmen aangenomen.

Dit Congres aanvaardde voorts een resolutie van het Partijbestuur in zake de inheemsche volksbeweging in Indonesië en Boven-Digoel.

Verder nam dit Congres een resolutie aan betreffende de houding der oppositie-groep, waarin werd uitgesproken, dat elke partijgenoot in de Partij en op de grondslagen van haar beginselen, eigen opvattingen over Partijtactiek kan verdedigen, maar dat het ontoelaatbaar moet worden geacht, dat georganiseerde groepen van partijgenooten tegenleiding trachten te geven, een congres of bijeenkomst bijeenroepen, waar, van den inhoud der Partijbesluiten, afwijkende resoluties worden aangenomen.

Herbenoemd werd tot politiek redacteur van *Het Volk* pg. J. F. Ankersmit, tot technisch hoofdredacteur pg. IJ. G. v. d. Veen.

Deze laatste werd ook herkozen als hoofdredacteur van *Voorwaarts*.

Een aantal voorstellen werden door het Congres ter afdoening naar den Partijraad verwezen, waarover wij elders reeds verslag deden.

Vermelden wij nog, dat in de Commissie voor Geschillen

voor *Het Volk* geen wijziging werd gebracht, zoodat zij thans nog bestaat uit: S. R. de Miranda, Dr. Sloos en P. Hoogland, welke laatste secretaris der commissie is.

KOLONIAAL CONGRES.

Hoewel memoreering van het Koloniaal Congres feitelijk in het Jaarverslag van 1930 moet plaats vinden, — daar het 11 en 12 Januari 1930 werd gehouden —, meenen wij toch er te dezer plaatse melding van te moeten maken, daar op het a.s. Congres het beleid van het P.B., vallende tusschen twee gewone congressen, wordt besproken.

Nadat de commissie, daartoe in het jaar 1919 ingesteld, in den loop van dit jaar gereed kwam met de vaststelling van een concept-koloniaal beginsel-program, besloot het P.B. in zijn vergadering van 5 October 1929 tot het houden van een speciaal congres, aan de definitieve vaststelling van dit program gewijd.

Daar deze materie zeer moeilijk was, stelde één der leden van het Partijbestuur een toelichting op het Koloniaal Beginselprogram samen, welke daarna namens het P.B. werd gepubliceerd en ter beschikking van de leden van de Partij gesteld, die van haar inhoud wenschten kennis te nemen.

Zaterdag, den 11en Januari opende de Partijvoorzitter 's middags het Congres, in het N.V.-Huis te Utrecht.

Onmiddellijk na de opening nam het Congres een motie aan, waarin geprotesteerd werd tegen het optreden der Indische Regeering in verband met de op 29 December l.l. over geheel Indië plaats gevonden huiszoekingen en arrestaties van leiders der nationalistische volksbeweging.

Ten einde de discussies te vergemakkelijken, besloot het P.B. wederom tot het instellen van een Congrescommissie, die vóór den aanvang van het Congres de ingekomen voorstellen en amendementen onderzocht.

Als rapporteur dezer commissie trad op pg. Ch. G. Cramer, die namens de overgrootste meerderheid eenige wijzigingen van het door het P.B. ingediende Koloniaal Beginselprogram voorstelde.

Het beginselprogram werd toegelicht met inleidingen van de partijgenooten J. E. Stokvis en Ch. G. Cramer.

Voor de discussies en genomen besluiten van dit Congres, meenen wij te mogen verwijzen naar het afzonderlijk in druk verschenen verslag.

COMMISSIES.

KOLONIALE PROGRAM-COMMISSIE.

De Koloniale Program-commissie beëindigde in dit jaar haar taak, door bij het P.B. een concept-koloniaal-beginselprogram in te leveren.

Een woord van dank voor het zeer moeilijke werk, dat zij heeft moeten verrichten, is hier zeker op zijn plaats.

COMMISSIE IN ZAKE BEVORDERING NEDERLANDSCH BEDRIJFSLEVEN.

De in 1928 ingevolge Congresbesluit ingestelde commissie van Partij en Vakbeweging ter bestudeering van het vraagstuk om ten aanzien van de bevordering der Nederlandsche industrie eenzelfde gedragslijn te kunnen volgen in het belang van het behoud en de verruiming der werkgelegenheid in ons land, zette in het afgelopen jaar haar werkzaamheden voort. De secretarissen dezer commissie zijn met de samenstelling van het concept-rapport reeds ver gevorderd, zoodat wij hopen, dat de commissie spoedig tot vaststelling hiervan zal kunnen komen.

COMMISSIE NIJVERHEIDSONDERWIJS.

De in 1928 ingestelde commissie, die tot taak heeft te onderzoeken, wat ter zake van het vakschoolonderwijs en de leerlingenopleiding van overheidswege, industrie en handel kan en moet worden gedaan, zette haar werkzaamheden voort, zooals de secretaris ons mededeelde. De commissie is met haar werkzaamheden zoo ver gevorderd, dat zij geformuleerd heeft, wat en hoe de hoofdinhoud van haar rapport zal zijn.

COMMISSIE IN ZAKE LOONVRAAGSTUK EN MEDEZEGGENSCHAP OVERHEIDSPERSONEEL.

De commissie in zake loonvraagstuk en medezeggenschap Overheidspersoneel ondervond stagnatie in haar arbeid door langdurige ziekte van haar vorigen secretaris en doordat het uitschrijven van vergaderingen steeds moeilijkheden opleverden, daar vele leden der commissie verschillende andere functies te vervullen hebben. Zij is echter met haar arbeid zoover gevorderd, dat de conclusies in zake het loonvraagstuk zijn opgesteld en volledig in de commissie behandeld. Vóór den zomer van 1930 hoopt zij het desbetreffende rapport te hebben vastgesteld.

Intusschen zullen de besprekingen worden aangevangen over het vraagstuk der medezeggenschap, waarover bereids eenige nota's zijn geschreven en ter kennis van de leden gebracht. Behandeling van het vraagstuk zal wel eenigen tijd in beslag nemen. Het ligt derhalve in de bedoeling dezer commissie in Maart 1930 het rapport over het loonvraagstuk afzonderlijk vast te stellen en aan de opdrachtgevers toe te zenden.

ONDERWIJSCOMMISSIE.

De Onderwijscommissie adviseerde het P.B. over de door het P.B. in haar handen gestelde onderwijsvoorstellen van het Congres van 1929. Ten aanzien van enkele voorstellen werd geadviseerd met de behandeling te wachten tot de Staatscommissie-Rutgers met haar rapport gereed zal zijn.

Het vraagstuk van de zes- of zevenjarige grondschool werd opnieuw in behandeling genomen. Na het hooren van een tiental leerkrachten bij het lager-, nijverheids-, middelbaar- en gymnasiaal-onderwijs werd — onder overlegging van een memorie over den stand van het vraagstuk in verband met het aansluitingsprobleem — het rapport bij het P.B. ingediend.

De Onderwijscommissie vereenigde zich ten aanzien van het vervolgonderwijs met de conclusies, waartoe een Nutscommissie geraakte, die dezelfde materie onderzocht, in welke commissie drie leden der Onderwijscommissie zitting hadden.

De commissie besloot het wetsontwerp op het aanvullend onderwijs in studie te nemen, zoodra het in gewijzigden vorm wordt ingediend.

De sub-commissie tot onderzoek der buitenschoolsche opvoeding van het leerplichtige kind is met haar arbeid zoo goed als gereed. Het eindrapport der Onderwijscommissie kan echter nog niet vóór het congres 1930 worden uitgebracht.

COMMISSIE IN ZAKE UITVOERING DER GRONDWETSARTIKELEN 78 EN 194.

Deze eveneens in 1928 ingestelde commissie zette haar werkzaamheden voort. De secretaris deelde ons mede, dat de samenstelling van het rapport reeds belangrijk gevorderd is en men na enkele vergaderingen tot definitieve vaststelling zal kunnen komen. Verwacht kan worden, dat het rapport op het Congres van 1931 aan de orde kan worden gesteld.

COMMISSIE VOOR HET DRANKVRAAGSTUK.

De commissie in zake het drankvraagstuk, die in 1926 haar werkzaamheden had opgeschort in verband met het wetsvoorstel van de Regeering tot invoering van de Plaatselijke Keuze, zal binnenkort haar werkzaamheden hervatten.

In Januari 1930 kwam in het P.B. de vraag ter sprake, of het gewenscht is, dat door de Kamerfractie wordt overwogen het indienen van een initiatief-wetsontwerp in den geest van de drankwet-Vandervelde in België, waarbij o.a. verkoop van gedistilleerd in café's en restaurants verboden is.

Het P.B. besloot de commissie voor het drankvraagstuk te verzoeken deze aangelegenheid in studie te nemen.

LANDBOUW-COMMISSIE.

Overeenkomstig het besluit van het Landbouwcongres van October 1928 stelde het P.B. in den loop van 1929 een commissie samen, bestaande uit de volgende partijgenooten: G. H. Anema te Akkrum, A. H. G. van Arkel te

Arnhem, J. F. Ankersmit te Amsterdam, J. C. de Bonte te Dirksland, K. Brok te Assen, J. A. Geerts te St. Anna Parochie, D. Groenveld te Wageningen, C. Ham te Wijdenes, P. Hiemstra te Bilthoven, J. de Kadt te Haarlem, J. Kalter te Nw. Amsterdam, J. W. Matthijsen te Amsterdam, J. Oudegeest te Amsterdam, W. v. d. Sluis te Goor, C. Spaargaren te Aalsmeer, Th. v. d. Waerden te Laren, (N.-H.) P. Zeeman te Noord-Scharwoude.

De commissie koos uit haar midden tot voorzitter J. Oudegeest, tot secretaris A. H. G. van Arkel.

COMMISSIE IN ZAKE CUMULATIE VAN FUNCTIES.

Naar aanleiding van de toezegging, door het P.B. op het Verkiezingscongres gedaan, stelde het in den loop van het jaar 1929 een commissie samen, die het vraagstuk van de cumulatie van functies in de Partij kreeg te onderzoeken. De volgende partijgenooten werden door het P.B. uitgenoodigd, die allen verklaarden het lidmaatschap dezer commissie te aanvaarden: W. Drees, voorzitter; D. A. van Eck, C. W. Jacobsen, C. v. d. Lende, P. Moltmaker, F. L. Ossendorp, J. Reijnders, K. Vorrink, W. H. Vliegen en C. Woudenberg, secretaris.

De commissie, die eenige malen vergaderde, stelde een rapport samen, dat op het a.s. Congres zal worden behandeld.

COMMISSIE BEDRIJFSORGANISATIE.

In den loop van het jaar bleek er bij de leiding onzer moderne beweging behoefte te bestaan om te weten, wat de werking is van de medezeggenschap in het buitenland en of de arbeiders in een of anderen vorm medezeggenschap hebben gehad bij het voortschrijdende rationalisatieproces.

Partij en Vakbeweging stelden hier een commissie voor samen, bestaande uit, voor het N.V.V.: C. v. d. Lende, P. Danz, K. de Jonge, G. J. A. Smit Jr.; voor het P.B.: J. Oudegeest.

Deze commissie moet haar werk nog aanvangen.

COMMISSIE ONDERZOEK TERREUR IN HET ZUIDEN.

Reeds te anderer plaatse in dit verslag hebben wij er de aandacht op gevestigd, dat door de R.K. tijdens den verkiezingsstrijd een geweldige lastercampagne tegen onze Partij is gevoerd. Door het Limburgsche Persbureau onzer moderne beweging zijn in *Het Volk* verschillende feiten vermeld, waarbij van het uitoefenen van terreur door de R.K. geestelijkheid kan worden gesproken. Daar deze feiten door de R.K. pers werden weersproken, maar bovendien onze Partij van laster tegen den godsdienst werd beschul-

digd, bood het persbureau in *Het Volk* de R.K. pers een onpartijdig onderzoek aan, waarop door haar voor den verkiezingsdag niet werd gereageerd.

In *De Tijd* van 3 Juli kwam echter een artikel voor onder het opschrift *Een commissie van onderzoek tegen den laster*, waarin de hoofdredactie van *De Tijd*, *Het Volk* aanbood een onpartijdige commissie te benoemen, die eenige bepaalde publicaties, welke in *Het Volk* hadden gestaan, moest onderzoeken.

In de vergadering van het P.B. van 6 Juli nam men van den inhoud van het bedoelde artikel in *De Tijd* kennis, in het bijzonder hiervan, dat de redactie van *De Tijd* aanbood mede te werken aan de samenstelling van een commissie. Het P.B. verklaarde zich in een brief aan de redactie van *De Tijd* bereid aan de samenstelling van de commissie mee te werken, met dien verstande, dat in plaats van den voorzitter van de S.D.A.P., die door de redactie van *De Tijd* als lid genoemd werd, door het P.B. werd voorgesteld de voorzitter van den Soc. Dem. Journalistenkring, waardoor een commissie van onderzoek zou kunnen zijn samengesteld uit den voorzitter van de R.K. Journalistenvereniging, den voorzitter van den Ned. Journalistenkring en den voorzitter van de Soc.-Dem. Journalistenvereniging.

De opdracht van deze commissie zou evenwel naar het oordeel van het P.B. niet mogen beperkt blijven tot een onderzoek naar de door *De Tijd* genoemde 5 gevallen, doch moeten worden uitgebreid tot alle gevallen, welke door het P.B. en (of) door de redactie van *De Tijd* in handen der commissie zouden worden gesteld.

Ook zou het onderzoek der commissie moeten leiden tot een uitspraak over de vraag, of het juist is, dat de R.K. werkgevers en de R.K. geestelijkheid, arbeiders, die zich hebben of hadden georganiseerd, of zich zouden willen organiseren in moderne vakbonden of in de S.D.A.P., bedreigd hebben met ontslag, huisuitzetting of op andere wijze ongeoorloofde pressie hebben uitgeoefend.

In *Het Volk* van 1 Augustus l.l. is de geheele correspondentie tusschen het P.B. en de redactie van *De Tijd* gepubliceerd, waaruit blijkt, dat de redactie van *De Tijd* de aanbieding van het P.B. niet durfde te aanvaarden.

Het P.B. betreurt het alsnog, dat dit onderzoek niet gehouden is, omdat daardoor niet is kunnen worden vastgesteld of van de zijde onzer Partij gelasterd is tegen den godsdienst en de kerk, — hetgeen door ons pertinent wordt ontkend, — terwijl evenmin kon worden weersproken de beschuldigingen van ons Limburgsch persbureau, dat door de R.K. geestelijkheid in het Zuiden een terreur op onze modern georganiseerden en partijgenooten wordt uitgeoefend.

De in 1925 ingestelde commissie voor de *huwelijkswetgeving* kwam ook dit jaar nog niet tot samenstelling van haar rapport; evenmin vernamen wij iets van de *commissie in zake de socialisatie der bouwbedrijven*.

N.V. DE ARBEIDERSPERS.

DE PARTIJBLADEN.

In de exploitatie onzer partijbladen is met den aanvang van 1929 een belangrijke wijziging gekomen. De ondernemingen, die deze bladen tot dusverre exploiteerden, zijn met andere partijbedrijven — uitgeverij, boekwinkels, enz. — vereenigd tot één nieuwe vennootschap: de N.V. Drukkerij en Uitgeversmaatschappij *De Arbeiderspers*.

In de N.V. *De Arbeiderspers* zijn opgenomen het vroegere *Volk*-bedrijf met de drukkerij *Vooruitgang*, de uitgeverij *Ontwikkeling* met het boekhandelsbedrijf en haar filialen in verschillende plaatsen, het *Voorwaarts*-bedrijf in Rotterdam met dagblad, drukkerij, cliché-inrichting en eenige boekwinkels, benevens de drukkerij *Noordelijk Trio* in Groningen.

Bij de reorganisatie is p.g. H. Masereeuw afgetreden als directeur van *Vooruitgang*. Hem komt dank toe voor de langjarige diensten aan de Partij bewezen. Bij zijn heengaan bood het P.B. hem een receptie aan.

In deze vennootschap, waarvan de oprichtingsacte op 21 Mei is gepasseerd, bezitten S.D.A.P. en N.V.V. ieder de helft van het aandeelenkapitaal. Wat tot dusverre partijbedrijf was, is thans derhalve gemeenschappelijk bezit van Partij en Vakbeweging. Daarmee is de exploitatie-basis dezer bladen zeer aanmerkelijk verbreed: de partijbladen zijn geworden tot dagbladen der gansche moderne arbeidersbeweging. Aan het rechtstreeksche aandeel, dat de vakbeweging thans heeft bij de verdere ontwikkeling dezer bladen, zal ongetwijfeld een krachtige activiteit voor deze pers ontspruiten, die voor deze ontwikkeling van ontzaglijke beteekenis zal blijken te zijn.

Daarbij — dit zij nadrukkelijk vastgesteld — is behoud van het karakter onzer dagbladen als partij-organen, als organen der *politieke* partij dus, volledig verzekerd, doordat in de overeenkomst tusschen Partij en N.V.V. ter zake vastgelegd is, dat de aanwijzing van de *politieke* hoofdredacties der dagbladen geschiedt door het Partij-Congres.

Door de tot stand gekomen samenwerking met het N.V.V. zijn voor onze pers nieuwe wegen gebaad. De vakbeweging heeft aanvankelijk een bedrag van een miljoen beschikbaar gesteld — op zeer redelijke voorwaarden — voor den verderen uitbouw van dit allerbelangrijkste strijdwapen. Nadien is opnieuw een leening toegezegd van een miljoen gulden.

Met behulp dezer kapitalen zal het mogelijk zijn onze dagbladen, naar wij hopen, te maken tot de goede volks-nieuwsbladen, die in tienduizenden en wellicht honderduizenden gezinnen het licht van het socialisme zullen ontsteken.

Als eerste stap daartoe is begonnen met de samenvoeging van de verschillende bedrijven tot één, waarmee de

grondslag gelegd is tot stelselmatigen en organischen uitbouw der pers onder centrale leiding en naar een te voren vastgesteld plan.

Met de centrale leiding is onder toezicht van den Raad van Commissarissen van twaalf personen — zes door het N.V.V. en zes door de Partij aangewezen — een directeur belast. Als zoodanig is door aandeelhouders benoemd p.g. IJ. G. van der Veen.

Als commissarissen treden voor de Partij op Dr. F. M. Wibaut, die tevens president is van het college van commissarissen, J. Oudegeest, tevens gedelegeerd commissaris, C. Woudenberg, W. Drees, J. van de Kieft en A. B. de Zeeuw.

Het plan tot uitbouw der pers is in het afgelopen jaar ontworpen en na met verschillende instanties in Partij en Vakbeweging besproken te zijn, vastgesteld. De kern van het plan is een volledige vernieuwing en uitbreiding van het Amsterdamsche bedrijf, waarvan de technische inrichting niet meer aan de eischen van een modern dagbladbedrijf voldoet. Daartoe is een bouwterrein gekocht in het centrum van Amsterdam, een bouwplan is gemaakt en bereids voor eenige weken met het eerste deel van den bouw, die in 1931 voltooid zal zijn, aangevangen.

De aanschaffing der benodigde machines en verdere installaties is in voorbereiding.

Met behulp van het aldus te stichten bedrijf zal het mogelijk zijn van *Het Volk* een modern volksdagblad te maken, dat nog beter dan tot dusverre zijn taak zal kunnen vervullen.

In aansluiting aan het centrale bedrijf zal de ontwikkeling der gewestelijke pers worden ter hand genomen. Ook daartoe is een plan gereed en zijn de eerste stappen om tot uitvoering te geraken, gedaan.

Door de bedrijfsconcentratie konden de afzonderlijke colleges van commissarissen van *Voorwaarts*, *Vooruitgang* en *Ontwikkeling* worden ontbonden, terwijl ook de Commissie van Beheer van *Het Volk* kon worden opgeheven.

In het volgend verslag hopen wij belangrijken vooruitgang in de uitvoering der plannen te kunnen melden.

Omtrent de resultaten van het eerste bedrijfsjaar kan in dit verslag slechts worden medegedeeld, dat deze zich niet ongunstig laten aanzien. Bij het schrijven van dit verslag is de bedrijfsbalans nog niet gereed gekomen, maar reeds verstrekte gegevens wettigen de verwachting, dat het bedrijf, in zijn geheel genomen, in bloeienden toestand zal blijken te verkeerem.

Wat de dagbladen betreft kan een verheugende stijging van de abonnemententallen worden geconstateerd. De groei van *Het Volk*, die reeds het vorige jaar ingezet is, heeft een winst gebracht van 12 à 13000 abonné's. Wij naderen thans de 60.000. *Voorwaarts* steeg van plm. 32.300 tot bijna 39.000 abonné's, eveneens een verblijdende vooruitgang.

Inzonderheid ondergingen omvang en inhoud van *Het Volk* belangrijke wijziging en uitbreiding. De huidige technische inrichting belet voorloopig verdere verbetering in deze richting.

De hoofdredactie der partijbladen bleef in dezelfde handen; bij de redactiestaven, die thans uit 30 à 40 journalisten bestaan, vond een aantal wijzigingen plaats. Een belangrijk verlies was voor onze pers het overlijden van haren Haagschen redacteur S. Hartog, wiens heengaan door allen, die hem kenden, ten zeerste wordt betreurd.

Wat onze periodieken betreft, kan in de eerste plaats gewezen worden op den fenomenalen groei van het weekblad *Radio*, dat thans een oplage van meer dan 80.000 heeft bereikt. Ook *De Prol. Vrouw* blijft zich in gunstigen zin ontwikkelen; de oplage van het blad steeg van 44250 op 1 Januari 1929 tot 53500 exemplaren op 31 Dec. 1929, waarvan de Fabrieksarbeidersbond voor haar leden wekelijks pl.m. 26200 afnam.

Een minder gunstig beeld toont *De Notenkraaker*, al gelukte het door de reorganisatie van het vorige jaar de daling van het abonnementental tot stilstand te brengen.

Een reorganisatie van *De Socialistische Gids*, waarbij de abonnementsprijs van dit maandschrift van f 10.— tot f 6.— werd verlaagd, voerde het abonnementental in enkele maanden van 700 omhoog tot 2200.

In de redactie van het tijdschrift werden Fr. van der Goes en H. Polak opgevolgd door F. van Meurs, Mr. Moltzer, Dr. J. Tinbergen en S. de Wolff.

De *handelsdrukkerijen* bleven zich gunstig ontwikkelen. De behoefte aan uitbreiding doet zich dringend gevoelen, in het bijzonder in Amsterdam.

Intussen is ook reeds weder de belangrijke uitbreiding, die het *Voorwaarts*-bedrijf in 1928 kreeg, onvoldoende gebleken en zijn plannen tot verderen uitbouw ontworpen en in uitvoering genomen. Het gebouw zal wederom beduidend worden vergroot, terwijl een nieuwe 48-zijdige rotatiepers wordt aangeschaft.

De in begin 1929 gestichte *cliché-inrichting* te Rotterdam heeft zich buitengewoon voorspoedig ontwikkeld tot een zeer bloeiende afdeling.

De afdeling *Uitgeverij* kan op het afgelopen jaar in het algemeen met voldoening terugzien.

De omzetten in geld vertoonden een bevredigende stijging.

Het aantal intekenaren op onze Algemeene Roman-Bibliotheek (A.R.B.O.) steeg zeer aanzienlijk en bedraagt thans 5649.

Een aanvang werd gemaakt met de exploitatie van een bibliotheek voor kinderlectuur. Er werden 1415 abonné's gewonnen.

De Tooneel-Bibliotheek werd met een viertal nieuwe

titels uitgebreid, terwijl werd aangevangen met de uitgave van een serie Humoristische Voordrachten.

De serie populair-wetenschappelijke brochures *De Wilde Roos* verloopt op zeer onbevredigende wijze. In het verslagjaar kon slechts één nummer verschijnen en na de verschijning van het twaalfde nummer zal deze serie niet worden voortgezet.

Een buitengewoon succes behaalden wij met de uitgave van de door A. B. Kleerekoper geschreven *Nou Wij*-brochure. Wij verkochten hiervan circa 33000 exemplaren. Exploitatief bracht deze uitgave echter geen voordeelen, doordat de opbrengst ervan geheel ten goede kwam aan het verkiezingsfonds der S.D.A.P.

Een zeer regelmatige verschijning van de lessen van den Schriftelijken Cursus voor Gemeente Politiek bleek, dank zij de uitstekende voorbereiding van den overleden Partijsecretaris, mogelijk. Onder de intekenaren deed zich slechts zeer weinig verloop voor.

Het verslagjaar zag de voltooiing van een tweetal groote wetenschappelijke werken, n.l. „Gemeentelijke Gezondheidszorg in Nederland”, door Dr. L. Heijermans, en „Het Menschelijk lichaam” van Logan Clendening, vertaler pg. Dr. L. Heijermans. Er bestaat grond voor de verwachting, dat zulks ook in het loopende jaar mogelijk zal zijn. Verwacht mag worden, dat in het loopende jaar tevens een bibliotheek voor populair-wetenschappelijke boeken zal kunnen worden gesticht.

In vergelijking met voorgaande jaren verliep het aantal uitgaven als volgt:

Uitgegeven werden	In 1927		In 1928		In 1929	
	Aant. uitg.	Totaal der opl.	Aant. uitg.	Totaal der opl.	Aant. uitg.	Totaal der opl.
Propaganda-brochures	12	71000	8	90000	8	85000
Populair wetensch. brochures	9	13300	10	17200	4	9000
Romans en gedichten	15	41000	9	40500	15	52850
Tooneelwerken en voordr. . .	1	1000	4	4000	11	11000
Kinderboeken	5	22000	8	18500	5	15000
Populair wetensch. boeken. .	9	14000	10	10100	11	12775
Kalenders, almanakken, ag.	—	—	5	23500	4	25000
Totaal	51	162300	51	203800	58	210625

De afdeling *Boekhandel* zag zich in het verslagjaar genoodzaakt haar winkel te Leiden op te heffen wegens te geringen omzet.

Te Utrecht betrok zij een zeer mooien nieuwen winkel in het gebouwencomplex der Ned. Ver. van Spoor- en Tramwegpersoneel.

De eerste helft van het verslagjaar bracht nagenoeg over de geheele linie eenigen achteruitgang van omzet. De

tweede jaarhelft bracht hierin echter verandering ten goede. Vooral het laatste kwartaal kenmerkte zich door groote drukte.

De reizende tentoonstelling van kinderlectuur, welke wij in samenwerking met den Bond van Soc.-Dem. Vrouwenclubs hebben ingericht, werd ook in het verslagjaar in een aantal plaatsen gehouden.

De oplossing van de N.V. *Ontwikkeling* en van den *Voorwaarts*-boekhandel in de nieuw gestichte N.V. *De Arbeiderspers* maakte een inwendige reconstructie van de afdeling Boekhandel noodzakelijk. Deze is op dit moment nog niet beëindigd.

INDISCHE PARTIJ EN INDISCHE CLUB.

Met de Indische Partij was het afgelopen jaar het contact beter dan ooit. Over verschillende vragen diende de I.S.D.P. het Partijbestuur van voorlichting.

Een verzoek tot het bestuur der I.S.D.P. gericht, om Kamerfactie en P.B. regelmatig van de belangrijkste gebeurtenissen in Indië op de hoogte te houden, zooals voor eenige jaren ook geschiedde, werd ingewilligd.

Wij meenen hier een woord van dank voor het zenden dezer rapporten niet achterwege te mogen laten.

Ook de verhouding met de Indische Club was goed.

BOND VAN SOC.-DEM. STUDENTENCLUBS.

De algemeene toestand van den Bond is gunstig. Zijn ledental is bevredigend gestegen en het leven in de afdelingen is goed. In Leiden heeft het ledental dat van Amsterdam overvleugeld. Opmerkelijk is, dat een groot aantal theologen in Leiden zijn toegetreden. In Utrecht blijft het ledental, ondanks het feit, dat de Academie daar het grootste aantal studenten telt, verre achter bij Leiden en Amsterdam. Toch gaat ook daar het ledental vooruit. In Groningen gaat het goed. Met groot enthousiasme wordt daar gewerkt.

De Jaarvergadering van den Bond vond plaats op de Paasheuvel in Vierhouten op 23, 24, 25 en 26 Maart. Eenige inleidingen werden gehouden door p.ge. Dr. Balabanoff.

Vermelden wij nog, dat het Partijbestuur den Bond voor 1929—1930 een maximum subsidie toegekend ten bedrage van f 300.— voor het orgaan *Kentering*.

TROELSTRA-OORD.

Naar mate het aantal arbeiders, dat zijn vacantie op het *Troelstra-Oord* doorbrengt, toeneemt, neemt het vacantieoord in onze moderne beweging een steeds grootere plaats in de harten van velen in. In zijn kortstondig bestaan heeft dit vacantiehuis nu reeds bewezen, niet aan al de aanvragen te kunnen voldoen, die elk jaar inkomen, vandaar, dat bij het bestuur plannen in voorbereiding zijn om het gebouw met twee vleugels uit te breiden.

In het bestuur vond geen verandering plaats. Voor het P.B. hebben hierin nog steeds zitting de partijgenooten E. Ribbius Peletier en J. Oudegeest.

VEREENIGING VAN SOC. DEM. RAADS- EN STATENLEDEN.

In het hoofdbestuur van de Vereeniging van Soc. Dem. Raads- en Statenleden vond in het afgelopen jaar geen verandering plaats.

In de vacature, ontstaan door het overlijden van p.g. Werkhoven, werd in het afgelopen jaar niet voorzien, doordat de Partijsecretaris-Penningmeester, C. Woudenberg, niet geneigd was de functie van Secretaris-Penningmeester van de Vereeniging van Soc. Dem. Raads- en Statenleden en Directeur van het Informatiebureau te aanvaarden.

Op 1 Januari 1930 telde de Vereeniging 1121 raadsleden in 427 gemeenten, waaronder 80 wethouders.

Het aantal Prov. Statenleden bedroeg 119, waarvan 10 Gedeputeerden.

De belangstelling voor het orgaan *De Gemeente* nam niet toe. Bedroeg het aantal abonnees op 1 September 1927 942, op 1 Augustus '28 was dit gedaald tot 828, op 1 Januari 1929 tot 781, terwijl op 1 Januari 1930 het verder teruggezakt was tot 738. Door dezen teruggang in het abonentental neemt het verlies op de exploitatie op dit blad steeds toe.

De algemeene vergadering werd gehouden op 19 en 20 Januari 1929 te Amsterdam. Zij nam eenige besluiten van organisatorischen aard, terwijl een inleiding werd gehouden over het wetsontwerp in zake de financieele verhouding tusschen Rijk en Gemeenten.

Aan den schriftelijken cursus, die door „Ontwikkeling” onder leiding van Ed. Polak wordt uitgegeven, werd in het afgelopen jaar nog door 1067 personen deelgenomen.

Het P.B. achtte het noodig in den loop van het jaar de organisatorische verhouding van het Partijsecretariaat ten opzichte van de Vereeniging van Raadsleden nauwkeurig te beziën. Door gegroeide verhoudingen was de toestand in feite deze geworden, dat het P.B. aan personeel, werkzaam voor de Vereeniging van Raads- en Statenleden, kantoorruimte, etc. jaarlijks meer dan f 4.500.— betaalde.

Aangezien het P.B. het noodzakelijk achtte, dat er verandering in dezen toestand gebracht werd, voerde het in den loop van het jaar besprekingen met het Hoofdbestuur van de Vereeniging van Raads- en Statenleden.

Een nota, over deze aangelegenheid door den Partijsecretaris aan het P.B. voorgelegd, werd door het P.B. aanvaard als grondslag voor de besprekingen met het Hoofdbestuur van de Vereeniging. De conclusies van bedoelde nota kwamen hierop neer:

„De Vereeniging benoeme een secretaris en een penningmeester, of een secretaris-penningmeester, die de correspondentie en de financieele administratie der Vereeniging op eenvoudige wijze voer(t)en, zonder dat daarvoor afzonderlijke bureauruimte en vergoedingen tot belangrijke bedragen noodig zijn.

De Vereeniging verstrekt, indien eenigszins mogelijk kosteloos, het orgaan *De Gemeente* aan al hare leden.

Aan de redactie van *De Gemeente* wordt verbonden een partijgenoot, die lid is van den Gemeenteraad in een der groote steden van het land en die bereid is, tegen vergoeding van de daaraan onvermijdelijk verbonden kosten, adviezen te verstrekken aan de leden der Vereeniging op de wijze, als dit vroeger door Wibaut en aanvankelijk door wijlen P. L. Tak is gedaan. Deze partijgenoot kan, voorzoover daaraan behoefte bestaat, tevens bemiddeling verleenen bij het uitwisselen van documentatiemateriaal tusschen verschillende Raadsfracties.

Het Partijbestuur verzoekt het Hoofdbestuur der Vereeniging aan de algemeene vergadering voorstellen te doen tot vereenvoudiging van de contributieregeling der Vereeniging en eventueel, tot meerdere centralisatie harer geldmiddelen ten behoeve van het uitgeven en, indien mogelijk, tot het uitbreiden en verbeteren van *De Gemeente*. Het Partijbestuur verklaart zich bereid om in de uitgaven, die de Vereeniging te doen heeft en voorzoover deze uitgaven niet uit de eigen inkomsten kunnen worden bestreden, bij te dragen tot een bedrag van ten hoogste f 2000.— per jaar.”

De bedoelde nota en conclusies werden ter kennis van het Hoofdbestuur van de Vereeniging gebracht.

Een tegennota van de hand van pg. Ed. Polak kwam bij het P.B. in, waarmee het P.B. zich niet kon vereenigen.

De conclusies van deze nota, waarop het Hoofdbestuur van de Vereeniging van Raads- en Statenleden voorstelde de onderhandelingen verder te voeren, waren:

- 1°. de Vereeniging blijve de beschikking houden over de kantoornruimte van het Partijsecretariaat, die thans gebruikt wordt;
- 2°. zij worde gesubsidieerd met een bedrag van f 3500.— per jaar.

Na het wisselen van deze nota's vonden nieuwe besprekingen plaats tusschen vertegenwoordigers van het Hoofdbestuur van de Vereeniging van Soc.-Dem. Raads- en Statenleden, den Partijvoorzitter en den Partijsecretaris-Penningmeester en de partijgenooten Ankersmit, Vliegen en Wibaut, welke laatsten door hun veeljarige ervaring als bij uitstek bekend met het werk van de Vereeniging mogen worden geacht. Deze besprekingen hadden geen verande-

ring van standpunt van één der beide organisaties ten gevolge.

In zijn vergadering van 4 Januari l.l. is door het P.B. het volgende besluit genomen, dat de Vereeniging van Raads- en Statenleden is toegezonden :

„De Vereeniging van Soc.-Dem. leden van Gemeenteraden en Prov. Staten en het Bureau voor documentatie van deze *Vereeniging*, worden administratief geheel gescheiden van het secretariaat van de Partij.

Het P.B. stelt een subsidie van ten hoogste f 2000.— (twee duizend gulden) per jaar ter beschikking van de *Vereeniging*, onder de volgende voorwaarden:

- a. de *Vereeniging* moet uit de inkomsten, waarover zij beschikt, de kosten van haar organisatie en administratie en van haar documentatiebureau (huisvesting inbegrepen) geheel bestrijden;
- b. de begroting, de balans en de verlies- en winstrekening der *Vereeniging* behoeven de goedkeuring van het P.B.”

Eveneens werd het Hoofdbestuur verzocht zoo spoedig mogelijk te willen mededeelen, welke maatregelen ter uitvoering van het besluit van het P.B. zullen worden genomen.

PROPAGANDISTEN.

De verhouding met de federatiesecretarissen, propagandisten en gewestelijke besturen liet het afgelopen jaar niets te wenschen over. De samenwerking was steeds van den vriendschappelijksten aard.

8 September vond een vergadering plaats tusschen vertegenwoordigers van het Dagelijksch Bestuur en de gewestelijke propagandisten, waar de organisatorische kant van de afgelopen verkiezingscampagne werd besproken, benevens het plan voor de winterpropaganda, dat elders in dit verslag is opgenomen.

Een afzonderlijke vergadering werd gewijd aan besprekingen over de Februari-actie 1930 op Zondag 5 Januari 1930.

Als secretaris van het gewest Limburg bedankte p.g. G. v. d. Velde, in wiens plaats op de jaarvergadering van het gewest p.g. G. F. Lindeijer werd gekozen.

Als secretaris van het gewest Zeeland fungeert sinds de overplaatsing van Lindeijer naar Limburg p.g. A. M. Overhoff.

DE V.A.R.A.

Met de V.A.R.A. is het in 1929 evenals in 1928 crescendo gegaan. Steeg het ledental in 1928 van 4000 tot 30.000, in 1929 werd het meer dan verdubbeld, zoodat het op 31 December 1929 ruim 71.000 bedroeg.

Het aantal abonne's op het vereenigingsorgaan steeg in ongeveer gelijke mate.

De reorganisatie werd in het afgelopen jaar voltrokken. Door de steeds toenemende werkzaamheden was men genoodzaakt maatregelen te treffen tot aanstelling van een bezoldigd voorzitter, welke zaak nog beslecht dient te worden.

Hoewel het nieuwe gebouw in Hilversum einde 1928 reeds was betrokken, kwam toch eerst in Februari d.a.v. de studio gereed. Op 2 Maart 1929 werd deze in tegenwoordigheid van den Minister van Waterstaat officieel geopend.

Een vast orkest engageerde men het afgelopen jaar onder leiding van den dirigent Hugo de Groot

Een felle actie heeft de V.A.R.A. ook in het achter ons liggende jaar moeten voeren tegen de A.V.R.O., die in hoofdzaak met steun van *De Telegraaf* den eisch van een rechtmatiger verdeling van den zendtijd op de unfairste wijze bestrijdt.

Wij achten het niet uitgesloten, dat met het verkrijgen van meer zendtijd het ledental der V.A.R.A. nog belangrijk zal stijgen.

Voor de Partij heeft p.g. J. Oudegeest in het D.B. van de V.A.R.A. zitting.

SOCIALISTISCHE VEREENIGING TOT BESTU- DEERING VAN MAATSCHAPPELIJKE VRAAGSTUKKEN.

In den loop van het jaar kwam bij het P.B. het verzoek in, medewerking te willen verleen aan de totstandkoming van een bijzonderen leerstoel in de economie aan de Universiteit te Utrecht. Het P.B. achtte het noodig, alvorens hierover een oordeel uit te spreken, zich hieromtrent te laten inlichten en benoemde hiervoor een kleine commissie, bestaande uit de partijgenooten: J. W. Albarda, E. Boekman, H. Bolkesteijn, W. A. Bongers en A. C. de Vooys, die over de wenschelijkheid en mogelijkheid rapporteerden.

Tijdens de besprekingen over het rapport dezer kleine commissie werd door enkele partijgenooten in onze pers het initiatief genomen om te komen tot oprichting van een organisatie van socialistische intellectueelen.

Daar volgens de Hooger Onderwijswet voor het vestigen van een bijzonderen leerstoel een afzonderlijke vereeniging of stichting in het leven dient te worden geroepen, was naar het oordeel van het P.B. deze vereeniging de aange-
wezen organisatie om dit mede als haar taak te beschouwen.

Door onderlinge bespreking, en voorbereiding door het bestuur van het soc.-dem. dispuutgezelschap te Amsterdam, kwam 5 Januari 1930 officieel de socialistische vereeniging tot bestudeering van maatschappelijke vraagstukken tot stand.

Deze vereeniging heeft in haar statuten een bepaling opgenomen, dat zij o.m. als haar taak beschouwt ..het oprichten en in stand houden van één of meer bijzondere leerstoelen bij één of meer universiteiten en (of) hooge-

scholen, krachtens en overeenkomstig de desbetreffende bepalingen der Hooger Onderwijswet" etc.

Het bestuur bestaat uit de volgende personen: F. van Meurs, voorzitter; S. de Wolff, secretaris-penningmeester; D. Bakker, 2e voorzitter; H. Bolkesteyn, F. v. d. Walle, A. W. IJzerman, M. Mendels, J. Oudegeest, H. C. Wiardi Beckman, N. Tj. Swierstra, L. A. Donker

Begin Februari telde deze vereeniging 231 leden, terwijl het vormen van secties in voorbereiding is.

INSTITUUT VOOR ARBEIDERSONTWIKKELING.

Het bestuur van het Instituut voor Arbeidersontwikkeling onderging in het afgelopen jaar een kleine wijziging. In de plaats van p.g. S. J. Pothuis, die als H.B.-lid bedankte, werd p.g. K. de Boer gekozen, terwijl in plaats van J. W. Albarda, die wegens drukke werkzaamheden aftrad, p.g. M. A. Reinalda namens het P.B. lid van het Centraal Bestuur werd.

Op de Algemeene vergadering, die 27 en 28 April in *Parkzicht* te Amsterdam plaats vond, werd o.m. besloten tot het verhoogen der contributie van 10 op 15 cent per maand.

Het organiseeren van filmvoorstellingen heeft van het centrale werk van het Instituut ook dit jaar een belangrijk deel uitgemaakt.

De schriftelijke cursus van R. Kuyper vond voortgang. In het aantal deelnemers kwam zoo goed als geen wijziging, terwijl bij de cursusleiders de belangstelling levendig blijft. Verwacht wordt dat deze schriftelijke leergang vóór het volgende winterseizoen zal zijn beëindigd.

Naast den Kolonialen Cursus, die het Instituut op verzoek van den Algemeenen Raad van 22 November tot 25 November en van 29 November tot 2 December organiseerde, hield het 17 kader-bijeenkomsten in de volgende plaatsen: Arnhem, Sneek, Enschede, Zwolle, Heerlen, Assen, Utrecht, Dordrecht, Leeuwarden, Hilversum, Zutphen, Alkmaar, Rotterdam, Den Haag, Breda, Groningen en Middelburg. Op deze kadercursussen werden behandeld: het jeugdprogram, het vraagstuk der werkloozenzorg en werkverruiming, de staatspensionneering en de invaliditeitsverzekering.

Per 1 October kwam officieel de samensmelting van de N.A.R.V. met het Instituut tot stand. Van dat oogenblik af heeft men den naam veranderd van N.A.R.V. in *Natuurvrienden*. Door deze samenvoeging won het Instituut ongeveer 4000 leden.

Het aantal afdelingen steeg van 95 op 108, het aantal correspondentschappen bleef 20.

Aan alle leden en donateurs wordt *De Toorts* gratis uitgereikt. Ook bij het Instituut kwamen gewestelijke federaties tot stand, volgens dezelfde indeeling als de Partij heeft.

In de contrôle-commissie kwam verandering door het aftreden van p.g. J. Kok en J. den Exter. In hun plaatsen werden benoemd voor het P.B. p.g. J. v. Blitz, namens het N.V.V. C. Marinus.

Een rapport in zake het Esperanto-vraagstuk voor onze beweging, dat het Instituut ons in December 1928 toegezegd heeft, naar aanleiding van de naar het Instituut verwezen congresvoorstellen over deze aangelegenheid, hopen wij spoedig te ontvangen.

Wij meenen geen geheim te openbaren, wanneer we hier mededeelen, dat er reeds gedurende enkele jaren in het P.B. twijfel bestaat over de vraag, of wij met het Instituut in zijn tegenwoordigen vorm voor de moderne arbeidersbeweging op den goeden weg zijn. De vraag, of met het individueele lidmaatschap, waarop het Instituut is opgebouwd, op de doelmatigste wijze in de behoefte aan arbeidersontwikkeling voor de moderne arbeidersbeweging wordt voorzien, meende het P.B. op grond van de vijfjarige ervaring met het Instituut, ontkennend te moeten beantwoorden, hetgeen niet zeggen wil, dat het P.B. voor het door het Instituut gepresteerde geen waardeering heeft.

Naar aanleiding hiervan ontwikkelde de partijvoorzitter in eenige nota's het standpunt van het P.B. Hierin werd voor opheffing van het individueele lidmaatschap en invoering van het collectieve lidmaatschap gepleit, voor handhaving van het Centrale Bureau met enkele bezoldigde leiders en onderbrenging van het ontwikkelingswerk bij de plaatselijke raden, gevormd uit de besturen van Partijafdeelingen en Bestuurdersbonden, aangevuld met bestuurders, die gedurende de laatste jaren zich in de afdelingen van het Instituut speciaal met het ontwikkelingswerk hadden bezig gehouden. Bij een dergelijke regeling zou, naar het oordeel van het P.B., beter met de behoefte aan ontwikkeling van partijgenooten en modern georganiseerden en van Partij en Vakbeweging kunnen worden rekening gehouden, terwijl tevens het meer algemeene werk beter tot zijn recht zou kunnen komen.

Nadat door p.g. S. de la Bella een tegennota was samengesteld, waarin de handhaving van den bestaanden organisatievorm werd verdedigd en door leden van het Hoofdbestuur van het Instituut aanvullende nota's waren geschreven, zijn hierover besprekingen in den Algemeenen Raad gevoerd, die tot nu toe niet tot overeenstemming hebben geleid, doordat het bestuur van het N.V.V. en het Centraal bestuur van het Instituut van de wijzigingen, die het P.B. beoogt, geen verbetering van het werk verwacht.

Of, en zoo ja welke veranderingen er tot stand zullen komen uit de nog hangende onderhandelingen, valt niet te zeggen.

Het spreekt van zelf, dat deze korte mededeeling te dezer plaatse geen aanspraak op volledigheid maakt.

VERTEGENWOORDIGING.

Bij verschillende gebeurtenissen liet het P.B. zich vertegenwoordigen. Bij het 25-jarig bestaan van *De Centrale* bracht p.g. W. H. Vliegen de gelukwensen van het P.B. over en bood namens de Partij en het Vakverbond een ameublement voor de bestuurskamer aan. Op de Jaarvergadering van den Bond van Sociaal Democratische Vrouwenclubs was partijgenoot A. B. Kleerekoper aanwezig; bij de opening van de V.A.R.A.-studio p.g. J. Oudegeest; op de Jaarvergadering van den Bond van Soc. Dem. Studenten te Vierhouten de partijgenooten A. B. Kleerekoper en E. Ribbius Peletier; op de Algemeene vergadering van het Instituut p.g. C. Woudenberg; op het Internationale Sportfeest van den Nederlandschen Arbeiders Sportbond in Den Haag met Pinksteren p.g. W. Drees; op het feest van den Mijnwerkersbond te Heerlen op 24 Augustus C. Woudenberg; op het Congres van de Vereeniging van Spoor- en Tramwegpersoneel op 30 September te Utrecht J. Oudegeest; op het Religieus Socialistisch Congres te Amsterdam E. Ribbius Peletier; op het N.V.V.-congres in September te Rotterdam de partijgenooten J. Oudegeest, E. Ribbius Peletier en C. Woudenberg; op de vergadering in November, waar over de oprichting van de Socialistische Vereeniging tot bestudeering van Maatschappelijke vraagstukken werd gesproken, E. Boekman en J. Oudegeest.

P.g. Oudegeest begroette namens de Hollandsche Partij de Czechische kameraden te Karlsbad op 21 Augustus op het feest ter herdenking van het 10-jarige bestaan van de Duitse Sociaal Democratische Partij in Czecho-Slowakije.

Voorts bezochten de partijvoorzitter en secretaris een groot aantal gewestelijke jaarvergaderingen, terwijl op enkele de partijgenooten E. Boekman, W. H. Vliegen en E. Ribbius Peletier het P.B. vertegenwoordigden.

Bij de ter aarde bestelling van p.g. A. Heijkoop voerde p.g. J. Oudegeest, bij Mevr. A. Albarda—Brals p.g. F. M. Wibaut, bij p.g. S. Hartog p.g. W. Drees namens het P.B. het woord.

Ook bracht p.g. J. Oudegeest een laatste groet aan wijlen p.g. Sannes namens het P.B. bij diens crematie. Bij verschillende dezer plechtigheden was ook p.g. C. Woudenberg tegenwoordig.

Vermelden wij nog, dat het P.B. ettelijke organisaties en afdelingen schriftelijk gelukwenschte bij jubilea en bij enkele gelegenheden bloemen zond.

KWESTIES.

In het afgelopen jaar bleef het aantal geschillen gelukkig zeer beperkt.

Moeilijkheden deden zich voor te Zaandam, Holwerd, Assendelft, Texel, Schiedam, Purmerend, Heemstede en 'Alkmaar Met uitzondering van de laatste afdeling kun-

nen we met genoeg constateeren, dat door bemiddeling van het P.B. alle geschillen weer gelukkig tot het verleden behooren. De oplossing van de kwestie te Alkmaar, waaromtrent wij in de pers uitvoerig den aard hebben medegedeeld, ondervond vertraging, doordat de meerderheid van afdeeling en bestuur een spoedige afwikkeling ernstig belemmerd hebben. In het kort komt deze zaak hierop neer, dat de afdeeling een onderzoek naar de gevoerde raadspolitiek van de vier afgetreden raadsleden eerst gewenscht acht, wanneer vaststaat, dat, overeenkomstig de uitspraak van den Hoogen Raad, de afgetreden, die opnieuw onder aan de groslijst gevoegd zijn, ook bij eventueele vacatures tot leden van den Raad worden toegelaten.

Het P.B. achtte de vraag, of de afgetreden raadsleden opnieuw bij vacatures tot den Raad werden toegelaten van ondergeschikt belang voor de oplossing van het conflict en benoemde derhalve een kleine commissie bestaande uit de p.g. E. Boekman, Ed. Polak en K. Prins, die een onderzoek naar de gevoerde raadspolitiek der afgetreden raadsleden zou instellen.

Aangezien de afdeeling hieraan haar medewerking niet wilde verleenen, zag deze commissie, die bereids haar werkzaamheden was aangevangen, zich genoodzaakt het onderzoek te staken.

Deze gang van zaken wordt door het P.B. zeer betreurd, omdat het als onmogelijk wordt beschouwd, uitspraak in dit conflict te doen, zonder de bezwaren van beide partijen grondig te hebben nagegaan. Deze kwestie is dus nog hangende.

Een algemeene opmerking meenen wij hieraan te moeten toevoegen. Het heeft onze aandacht getrokken, dat verschillende kleine strubbelingen in afdeelingen ontstaan in een aantal gevallen tusschen raadsfracties en afdeelingen, doordat aan het contact tusschen deze onderdeelen der beweging het een en ander ontbreekt. Er zijn raadsleden en wethouders, die van meening zijn, dat zij hun raads-lidmaatschap goed kunnen vervullen, ook zonder voeling en nauw contact met de afdeelingen te houden, en regelmatig na te gaan, wat er onder de partijgenooten leeft. Deze opvatting kunnen wij op grond onzer ervaringen niet deelen. Naar ons oordeel kunnen vele moeilijkheden worden voorkomen, indien zoowel door raadsfracties als afdeelingsbesturen gestreefd wordt naar een regelmatig contact, dat toch de noodige waarborgen biedt voor de raadsfracties om met voldoende vrijheid en zonder belemmering van eigen initiatief, haar werk te kunnen verrichten.

Eveneens moet ons de opmerking van het hart, dat partijgenooten, bij moeilijkheden betrokken, al te vaak hun persoonlijke gevoelens van gelijk te willen hebben, laten overwegen, waardoor zij het verkrijgen van een oplossing dikwijls langen tijd ophouden. Wanneer het kwesties van

ondergeschikt belang betreft, zal men vlugger moeten inzien, dat men met het eischen van persoonlijke genoegdoening in vele gevallen het algemeen partijbelang schaadt, dat bij niet principiele geschillen toch het beslissende moet zijn.

INTERNATIONALE ZAKEN.

In de Executieve der S.A.I. hadden het afgelopen jaar zitting onze partijgenooten W. H. Vliegen en F. M. Wibaut. De eerstgenoemde was lid van het Bureau der S.A.I.

Partijgenoot J. W. Albarda is nog voorzitter der Internationale Ontwapeningscommissie, terwijl A. B. Kleerkoper deel van de internationale commissie voor de politieke gevangenen uitmaakt.

Partijgenoot E. Ribbius Peletier woonde de bijeenkomsten van het Internationale Vrouwencomité bij.

Op verzoek van de S.A.I. benoemde het P.B. p.g. J. Oudegeest in het jaar 1928 tot lid eener commissie, die het vraagstuk der democratisering van den Volkenbond dient te onderzoeken. Daar op ons Strijdprogram de eisch van democratisering van den Volkenbond voorkomt, spreekt het vanzelf, dat bericht omtrent installatie dezer commissie met belangstelling wordt tegemoet gezien.

In September wendde het P.B. zich tot het Bureau der S.A.I., met het verzoek een oordeel te willen uitspreken over de gebeurtenissen in Palestina, in verband met de aanslagen en moorden, op de joodsche bevolking gepleegd. Wel mocht het P.B. een persoonlijk brief van den secretaris der S.A.I., p.g. Fr. Adler ontvangen, waarin hij mededeelde, dat over het Palestina-vraagstuk en het probleem van het Zionisme binnen het raam der S.A.I. door diverse Israëlieten zeer verschillend gedacht wordt, maar van een uitspraak der S.A.I., die ons in bedoelden brief werd toegezgd, vernamen wij nimmer iets.

Een aantal uitnodigingen van buitenlandsche partijen, tot bijwoning hunner congressen, moest het P.B. afwijzen.

Voor de verrichtingen van onze leden in de Executieve verwijzen wij naar het hierbij afzonderlijk gevoegde verslag.

DE ALGEMEENE RAAD.

De besprekingen in den Algemeenen Raad waren in het verloop van jaar steeds van den vriendschappelijksten aard. Door het in stellen van dit georganiseerde contact, behooren moeilijkheden tusschen Partij en Vakbeweging tot het verleden, hetgeen niet zeggen wil, dat er omtrent bepaalde vraagstukken geen verschil van meening voorkomt. Het voordeel van dit geregeld contact is, dat onderwerpen, liggende op het werkerrein, zoowel van Partij als Vakverbond, eerst in den Algemeenen Raad worden besproken, alvorens beide organisaties in eigen colleges zelfstandig beslissingen nemen. Met deze werkwijze wordt bij het

nemen van besluiten rekening gehouden met de belangen van beide onderdeelen der beweging, waarmee de moderne arbeidersbeweging in haar geheel gediend is.

Het D.B. van den Algemeenen Raad kwam 12 maal bijeen, de Algemeene Raad in pleno 4 maal.

Speciale aandacht heeft men geschonken aan de toestanden in Limburg.

Na behandeling van een rapport, samengesteld door p.g. Chr. v. d. Bilt, waarin de juiste positie onzer beweging geschetst was t.o.v. de andere politieke partijen en instellingen van maatschappelijken en geestelijken aard, kwam men overeen, dat een commissie zou worden gevormd, die een speciaal onderzoek naar verschillende wanverhoudingen in Limburg zou instellen. In gezamenlijk overleg namen de volgende partijgenooten in deze commissie zitting: J. Oudegeest, voorzitter, — die in den loop van het jaar bedankte, en in wiens plaats C. Woudenberg kwam —, C. v. d. Lende, secretaris, J. H. Paris, G. F. Lindeijer, Chr. v. d. Bilt, F. v. d. Velde, C. H. Pieters, C. J. van Lienden.

Deze commissie onderzocht de klacht, meermalen geuit, dat het openbaar onderwijs in Zuid-Limburg niet voldoet aan den eisch, die men daaraan moet stellen en kwam tot de conclusie, dat het als uitzondering op het standpunt, dat de Partij t.o.v. het openbaar onderwijs inneemt, noodzakelijk was, dat men in Limburg moest komen tot stichting van bijzondere neutrale scholen, waar strikt neutraal onderwijs moet worden gegeven. Het P.B. vereenigde zich met deze zienswijze, waarna maatregelen tot oprichting van een bijzondere school in Heerlen zijn genomen en thans in uitvoering zijn.

Door bovenbedoelde commissie is verder nagegaan, op welke wijze de arbeiderswoningbouw kon worden bevorderd en hoe in het algemeen de invloed van onze beweging in Zuid-Limburg kan worden versterkt.

Uitgewerkt werden plannen voor een Centrale voor Bureaux voor Arbeidsrecht.

Door meergenoemde commissie is onder sanctie van Partij en Vakbeweging overgegaan tot vorming van een Persbureau, dat speciaal tot taak had feiten te publiceren, waaruit bleek, dat door de R.K. geestelijkheid en R.K. pers terreur op modern georganiseerden en partijgenooten wordt uitgeoefend. Dit bureau, dat inmiddels opgeheven is, heeft zeer goed werk gedaan.

De Algemeene Raad hield zich verder bezig met het bespreken van aangelegenheden, het Instituut voor Arbeiders Ontwikkeling, de A.J.C., de V.A.R.A. en den Arbeiders Sportbond betreffende.

Plannen werden voorbereid en door beide organisaties afzonderlijk gesanctionneerd, omtrent het organiseren van twee landelijke demonstraties, n.l. één in Rotterdam en één in Amsterdam op 14 September a.s. en een demonstratief congres in Den Haag op 13 September a.s., waar

de eischen der demonstraties krachtig zullen worden verdedigd.

De Algemeene Raad ontwierp voorts een aantal stellingen, regelende de samenwerking tusschen Partij en Vakbeweging, zoowel plaatselijk als gewestelijk.

Eén der belangrijkste zaken, die in den Algemeenen Raad werden besproken, waren de plannen om te komen tot stichting van een vaste kaderschool voor de moderne arbeidersbeweging.

Vermelden wij nog, dat in September in overeenstemming met de door ons Congres goedgekeurde overeenkomst, wisseling kwam in de functies van voorzitter en secretaris, zoodat voor het komende jaar als voorzitter fungeert p.g. E. Kupers, als secretaris C. Woudenberg.

ARBEIDERSSPORTBOND.

Door bespreking in den Algemeenen Raad met vertegenwoordigers van het Hoofdbestuur van den Ned. Arbeiders Sportbond, besloot het P.B. zijn aanvankelijke bezwaren tegen den Ned. Arbeiders Sportbond te laten vallen, nadat van de zijde van het H.B. van den Arbeiders Sportbond was toegezegd het karakter van de Marsch- en Kampeervendels, die oorspronkelijk volgens de Statuten de bedoeling hadden te zijn een „Arbeiterwehr”, te laten vervallen, waardoor deze marsch- en kampeervendels eenvoudige sportclubs werden.

DE A.J.C.

1929 was voor de A.J.C. een goed jaar. Het ledental liep van 6619 vooruit op 7043, terwijl het aantal boven 21-jarigen toenam met 64 en per 1 Januari 587 bedroeg. Deze boven 21-jarigen hebben vrijwel allen bestuursfuncties, of zijn horde- en troepleiders bij het Roode Valkenwerk.

Eén van de voorwaarden om lid te kunnen zijn van dit Instituut is het lidmaatschap van Partij of Vakbeweging.

De verkoop-centrale bracht het tot een omzet van f 80.000.—, het spaarfond zag het aantal inlagen toenemen tot ruim f 88.000.—, van het kampfondszegeel werden 33000 meer verplakt dan in het vorig jaar.

Zoo leverde de Verkoop-centrale een winst van f 15940.— aan de A.J.C. op. Het kampfonds was in staat haar terreinen uit te breiden (in Havelte werd 5½ H.A. bijgekocht) en stelde ons in staat een groote keuken voor de Pinksterfeesten te bouwen en de badinrichting met douches in Vierhouten te laten inrichten. Daarnaast verrastte pg. Wibaut de A.J.C. met een geschenk van f 5500.—, waardoor de A.J.C. in staat werd gesteld het Roode Valkennest in Vierhouten in eigen beheer te bouwen.

Het centrale spaarfonds maakte het een aantal leden mogelijk deel te nemen aan het jeugdfeest te Weenen. Onder de 50.000 deelnemers uit 14 landen waren 520 A.J.C.-ers.

Het Pinksterfeest overtrof als feest alle vorige. Op het Pinksterfeest werd ook gedacht aan de kameraden, die er moeilijk voor stonden. Een inzameling voor de landarbeiders bracht f 360.— op.

Als het om steun van anderen ging, was de A.J.C. altijd op zijn post. Bij de *Nou Wij*-actie hebben groote groepen A.J.C.-leden gedaan wat zij konden. Bovendien ging in de A.J.C. een *Ook Wij*-actie vooraf, die onder de leden f 1286.13 opbracht.

Bij de Kamerverkiezingen heeft de A.J.C. haar plicht gedaan.

Aan de vacatiekampen namen in totaal 965 menschen deel. Hier mag gewezen worden op een tweetal kampen in Vierhouten, georganiseerd voor de kinderen van de Zaaansche stakers, die uitnemend slaagden.

In September werden in een 6-tal plaatsen jeugdemonstraties gehouden. In Assen waren 550 deelnemers; in Franeker kwamen 450 Friesche deelnemers; Apeldoorn zag 900 jongens en meisjes bijeen; naar Eindhoven togen 430 deelnemers; in Schiedam kwamen 1600 A.J.C.-ers en in Zaandam 2000 tezamen.

In het laatst van het jaar hield de A.J.C. in Amsterdam een meisjesconferentie, waaraan het aantal deelneemsters 650 bedroeg en welke onder leiding stond van pge. Wieke Ploegsma. Spreeksters waren mevrouw Wibaut, voorzitter van de S.D.V.C. en Truus van Andel.

In 1929 gaf de A.J.C. naast de drie reeds bestaande bladen *Het Jonge Volk*, *De Kern* en *Opgang* ook nog uit *De Meidoorn*, een natuur-historisch maandblad voor buitenvrienden, onder redactie van Henk van Laar.

Het blad bracht het tot 1600 abonnees en kan financieel rondkomen. Het Roode Valkenwerk nam sterk in omvang toe. Op dit oogenblik telt de A.J.C. 86 Roode Valkentropen met 204 jongens- en 179 meisjeshorden, waarin 1855 jongens en 1548 meisjes zijn opgenomen.

De Roode Valken behandelen regelmatig maandtaken. Hieruit noemen wij o.a.: *Hoe zit de A.J.C. in elkaar?* en *De Arbeidersbeweging*.

Op een drietal plaatsen werden reeds hordeleiderscholen gesticht, waar les wordt gegeven in algemeene geschiedenis, geschiedenis van de arbeidersbeweging, zielkunde, Nederlandsche taal en stellen, voorlezen, natuur-historische kennis, kennis van het menschelijk lichaam en een heele reeks vaardigheidsvakken.

Nog mag meegedeeld worden, dat onze uitgeverij en boekhandel in 1929 76505 boeken en geschriften verkocht terwijl ten slotte dankbaar melding gemaakt moet worden van een extra subsidie van f 4200.—, die de Algemeene Raad beschikbaar stelde, ter dekking van het tekort der A.J.C. over 1928.

De verlies- en winstrekening van de A.J.C. over 1929 wijst een tekort aan van f 920.—, terwijl zij sluit met een bedrag van f 57869.—.

Het zomerplan van de A.J.C. verkreeg de goedkeuring van het P.B.

In de plaats van p.g. Binsma nam p.g. J. v. d. Sleen in de contrôle-commissie van de A.J.C. zitting.

In de A.J.C. heeft voor het Partijbestuur zitting pge. E. Ribbius Peletier.

HET SECRETARIAAT.

In zijn vergadering van 19 Januari benoemde het Partijbestuur p.g. L. A. Ankum officieel tot Chef de Bureau. Voorts werd in het afgelopen jaar de rechtspositie voor het oudere personeel geregeld.

De werkzaamheden op het Secretariaat waren in het afgelopen jaar niet gering. Het verzorgen van het vele drukwerk, platen, de inzameling *Nou Wij* etc. gaf handen vol werk.

Ook de voorbereiding van twee congressen en de vele vergaderingen, zoowel van het Partijbestuur als Algemeenen Raad droegen veel tot de drukte bij.

Ontvangen werden ongeveer 20.000 brieven en drukwerken, verzonden werden ongeveer 8000 brieven en pl.m. 4000 zegelbestellingen, terwijl ook de verzorging van de administratie van de Vereeniging van Raadsleden wederom door het personeel plaats vond.

PERSONALIA.

Ook dit jaar hebben wij den treurigen plicht eenige van onze beste en trouwste werkers te herdenken, die de Partij in het afgelopen jaar ontvallen zijn. Wij denken hierbij in de eerste plaats aan wijlen Mevr. A. Albarda—Brals, hoofdbestuurster van den Bond van Soc. Dem. Vrouwenclubs, p.g. S. Hartog, redacteur van het *Haagsche Volk*, p.g. A. W. Heykoop, wethouder van Rotterdam en p.g. G. W. Sannes, lid van de Tweede Kamer, die allen met onbezweken trouw en toewijding de Partij hebben gediend. Hun te vroeg verscheiden is als een groot verlies voor de Partij te beschouwen.

Ook de velen, wier namen ons onbekend zijn, herdenken wij op deze plaats.

Naast dezen droeven plicht is het met te meer vreugde, dat wij hier herinneren aan het feit, dat in het afgelopen jaar onze partijgenooten F. v. d. Goes en F. M. Wibaut hun 70sten verjaardag herdachten.

P.g. Van der Goes werd door vrienden en vereerders een receptie aangeboden in het American-hôtel te Amsterdam, benevens een portret, geschilderd door Mej. Tamminga, terwijl het P.B. p.g. Van der Goes een lamp schonk.

P.g. Wibaut werd een grootsche ovatie gebracht door de federatie Amsterdam. P.g. Albarda bracht hem namens het P.B. de gelukwensen over en bood hem een prachtig beeldhouwwerk aan.

SLOT.

1929, het jaar, waarin de Partij vijf-en-dertig jaar bestond, was goed. Door felle actie en strijd is het gekenmerkt geweest. De geest van onderlinge kameraadschap was uitstekend, de verhouding tot onze zusterorganisaties liet niets te wenschen over.

Moge in het jaar 1930 ons ledental met duizenden groeien, de inwendige organisatie worden versterkt en verbeterd, opdat het jaar 1931 ons voor de Staten- en Raadsverkiezingen paraat vinde.

BIJLAGE B

Gewest	31 December 1928	Nieuw ingeschreven leden	Leden uit andere afd. overgekomen	Totaal inge- schreven	Verhuisd	Bedankt	Afgevoerd wegens con- trib.schuld	Geroyeerd	Overleden en overige redenen	Totaal af- geschreven	31 December 1929	Mannen	Vrouwen
Friesland	5923	763	213	976	333	265	23	6	32	659	6240	4356	1884
Groningen	4112	772	115	887	209	335	20	2	8	574	4425	3278	1147
Drente	1550	275	21	296	95	126	17	2	5	245	1601	1242	359
Overijssel	3979	908	69	977	155	267	17	—	15	454	4502	3189	1313
Gelderland	4440	747	57	804	195	341	16	1	25	578	4666	3349	1317
Utrecht	2520	921	111	1032	201	227	17	2	6	453	3099	2142	957
Noord-Holland Noord . . .	4065	989	106	1095	221	258	8	5	20	512	4648	3190	1458
Noord-Holland Zuid	3074	500	187	687	195	191	10	—	9	405	3356	2238	1118
Amsterdam	7761	2584	885	3469	799	746	347	—	29	1921	9309	6297	3012
Rotterdam	4387	1431	362	1793	525	554	43	—	14	1136	5044	3475	1569
Den Haag	3908	877	387	1264	511	486	30	—	15	1042	4130	2751	1379
Zuid-Holland	5850	1459	139	1598	313	518	48	5	21	905	6543	4672	1871
Zeeland	1063	457	12	469	66	80	10	4	6	166	1366	1042	324
Noord-Brabant	823	434	48	482	59	64	13	7	3	146	1159	949	210
Limburg	864	443	26	469	93	139	24	—	3	259	1074	765	309
Totaal	54319	13560	2738	16298	3970	4597	643	34	211	9455	61162	42935	18227

BIJLAGE A.

(per 31 December.)

GEWESTEN	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929
Groningen	20	26	37	51	48	46	51	58	75	84	78	72	71	68	69	66	70	75	75	77
Friesland	58	71	74	90	89	86	87	90	100	111	105	97	101	100	95	97	99	100	102	104
Drente	7	8	11	21	27	28	33	30	41	51	43	43	49	51	45	43	47	48	50	
Overijssel	19	23	22	23	25	23	24	25	39	34	37	35	40	40	45	42	39	43	48	
Gelderland	24	22	25	30	34	34	32	40	68	66	59	56	51	61	60	60	58	60	68	
Utrecht	4	7	7	8	6	10	11	16	19	19	19	19	21	22	20	21	22	22	23	
Noord-Holland (Noord)	26	29	44	70	44	46	46	51	57	60	60	56	63	62	64	61	61	57	58	62
Noord-Holland (Zuid)	—	—	—	—	28	27	27	20	25	29	29	27	31	31	29	31	30	30	29	30
Amsterdam	9	9	9	9	9	9	9	24	24	24	24	9	9	10	11	11	11	11	11	11
Rotterdam	6	6	6	7	7	6	6	6	8	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
Den Haag	4	4	4	4	4	4	4	4	7	7	7	3	3	3	4	4	4	7	7	7
Zuid-Holland	23	24	29	50	49	45	50	52	75	89	83	81	84	83	84	87	86	85	84	86
Zeeland	7	7	5	12	15	15	16	13	15	21	19	17	18	21	20	20	20	22	23	25
Noord-Brabant	6	7	5	5	7	7	7	9	15	17	17	12	12	11	14	14	14	15	18	24
Limburg	7	10	6	9	14	9	7	17	26	24	24	23	21	19	20	20	19	20	20	21
	220	253	284	389	406	395	410	455	594	645	613	559	583	591	584	591	590	597	609*	645

*) Het aantal afdelingen vermeld op 31-12-'28 was 2 te hoog.

BIJLAGE D.

GEWESTEN	30 Sept. 1914	30 Sept. 1918	30 Sept. 1919	30 Sept. 1920	30 Sept. 1921	30 Sept. 1922	30 Sept. 1923	30 Sept. 1924	30 Sept. 1925	30 Sept. 1926	30 Sept. 1927	30 Sept. 1928	30 Sept. 1929
Friesland	3332	4347	5557	4647	4414	5374	5350	4904	5071	4925	5366	5882	6256
Groningen	1725	2891	4908	3667	3121	3431	3098	2784	2957	2997	3599	3931	4394
Drente	901	1544	2148	1484	1406	2119	1575	1225	1166	1090	1289	1525	1595
Overijssel	1658	2177	3226	2523	2433	2912	2825	2715	3130	3018	3323	3786	4569
Gelderland	1794	3724	5179	4121	3561	4178	4438	3922	3889	3873	4151	4439	4672
Utrecht	800	1561	2220	1692	1794	2142	2035	1936	1985	1987	2222	2497	3085
N.-Holland (N.)			3907	3253	2870	3481	3458	3295	3384	3301	3713	3978	4647
N.-Holland (Z.)	4122	4643	2609	2153	1887	2162	2214	2076	2441	2392	2701	3025	3404
Amsterdam	5034	4615	5539	4981	5627	5339	5188	4910	5384	5242	5817	7627	9273
Rotterdam	1646	1843	2596	2287	2670	3069	3138	2750	2821	2922	3524	4398	5175
Den Haag	1668	1519	1999	1796	1753	1904	1862	1892	2412	2524	2967	3793	4132
Zuid-Holland	2345	2147	5710	4206	4238	4727	4595	4013	4514	4640	5382	5754	6605
Zeeland	424	571	760	619	540	620	682	611	688	694	895	1043	1375
Noord-Brabant	278	856	1019	824	741	732	659	601	667	629	647	773	1110
Limburg	320	1093	1436	1091	812	746	657	631	757	752	895	944	1000
	26047	35531	48813	39344	37867	42936	41774	38265	41266	40986	46401	53395	61292

BIJLAGE H

Overzicht van het door het secretariaat verzorgde verkiezingsmateriaal voor de campagne 1929.

FEDERATIE	1e krant	2e krant	3e krant	4e krant	1e man.	2e man.	3e man.	4e man.	5e man.	proclama- ties kl. en gr.	R.K. en kl.strijd	brief- kaart	Onm. heft
Friesland . . .	82770	87200	89050	89500	88700	88900	17275	89050	89050	13000 785	—	2015	5750
Groningen . . .	63195	69540	71960	—	67245	71710	12350	71960	71960	—	—	2000	4750
Drente	25100	28200	31200	—	29900	22210	8700	32200	31200	—	—	2415	1250
Overijssel . . .	51000	33900	76820	—	84100	84100	15900	84150	76820	—	—	2400	5500
Gelderland . . .	90550	105500	125000	—	95550	105500	19000	125000	126000	55000 700	—	4405	2750
Utrecht	60400	73300	69000	—	73000	73000	—	72000	72500	—	—	1300	2500
N.-Holland Noord	76950	85950	86150	—	87750	84875	43250	86125	86150	86150 630	7500	1200	6100
N.-Holland Zuid	50000	65000	64000	—	62500	58000	6600	59700	59700	28700 860	28000	2950	4250
Zuid-Holland . .	160000	—	101500	—	160000	157550	33600	157550	160000	30000 500	—	3900	6250
Zeeland	30000	31750	33250	—	30750	32950	15050	33250	33250	6000 100	—	1160	1250
Noord-Brabant . .	54300	45150	47900	—	52650	45150	3250	47900	47150	76000 365	10000	500	3750
Limburg	45000	60000	59500	—	36100	38100	—	38100	38600	50900 420	22000	850	1250
Amsterdam . . .	150000	156400	169010	—	150000	156400	—	169015	169010	1000	—	1000	3000
Rotterdam	100000	103500	110000	—	102000	105010	—	110000	—	—	—	—	—
Den Haag	—	—	—	—	100000	—	—	—	60000	350	—	1200	—
Totaal	1039265	945390	1134340	89500	1220245	1123455	174975	1176000	1121390	345700 kl. 5710 gr.	67500	27295	48350

500000 biljetjes voor de vliegtochten.

BIJLAGE I

Federatie	1e plaat groot	1e plaat klein	2e plaat groot	2e plaat klein	3e plaat groot	3e plaat klein	Motto's	Prente-boekjes	Centsprent	Gr. strooken	Kl. strooken	Vierk. strooken	Biljetjes	Gram. platen	Geschriftje Zuiderzee- visschers
Friesland .	1750	15000	1850	15050	1730	13301	2400	89050	5000	4900	—	—	66000	163	600
Groningen .	594	3888	644	4129	570	1495	6500	71960	—	644	—	—	71960	114	—
Drente . .	135	1300	144	3170	300	1595	2726	—	—	144	—	4500	36600	76	—
Overijsel .	373	3010	691	5160	727	2685	4390	50000	—	904	—	7350	50000	90	1000
Gelderland .	659	4655	769	4950	1128	5230	2075	80000	—	820	5500	—	92000	90	750
Utrecht . .	605	3100	380	3725	864	1345	900	35250	35500	—	—	—	110000	77	1000
N.-Holl. N.	1225	5420	1285	5670	1291	5520	6030	86150	—	1690	5670	—	174000	108	9275
N.-Holl. Z.	940	4465	890	6560	1149	3490	2750	64500	25000	1155	4350	—	178000	62	300
Z.-Holland .	3530	17250	3530	17250	1783	5390	4230	25000	50000	—	—	—	198000	123	—
Zeeland . .	210	1610	346	2650	230	965	750	32000	33250	346	—	—	44000	54	—
N.-Brabant .	220	5600	338	7520	351	2550	700	53650	47150	338	—	—	55000+4000	24	—
Limburg . .	217	3200	330	4300	305	3650	650	58250	48850	740	—	—	55000+6000	14	—
Amsterdam .	2500	15000	3150	15000	3991	13000	19875	142010	142010	5150	—	—	264010	149	—
Rotterdam .	1000	3000	1000	3000	1025	7800	2850	110010	—	—	—	—	264000	48	—
Den Haag .	310	1250	—	—	1310	2515	3000	—	—	—	—	—	100000	38	—
Totaal . .	14268	87748	15347	98134	16754	70531	59826	897830	386760	16831	15520	11850	1768570	1230	12925

BIJLAGE C

Het ledental der S.D.A.P. van de oprichting af.

1 Jan.	Aantal leden	1 Jan.	Aantal leden	1 Jan.	Aantal leden
1895	700	1907	8423	1919	37628
1896	1000	1908	8748	1920	47870
1897	1500	1909	9504	1921	37412
1898	2100	1910	9980	1922	41472
1899	2500	1911	12582	1923	42047
1900	3200	1912	15667	1924	41230
1901	4000	1913	25708	1925	37894
1902	6500	1914	25609	1926	41221
1903	5600	1915	25642	1927	43196
1904	6000	1916	24018	1928	46169
1905	6816	1917	24893	1928	53395
1906	7471	1918	27093	1929	61162

VERLIES- EN WINSTREKENING PARTIJKAS S. D. A. P. OVER 1929

Verlies:

1. Kantoorhuur en Personeele Belasting	f 5.266.82
2. Kosten Congres	„ 6.770.44
3. Vergaderingen Partijbestuur	„ 923.83
4. Kosten Bureau- en Kantoorbehoeften	„ 3.263.73
5. Salarissen Bestuurders	„ 13.288.34
6. Kosten Bestuurders	„ 2.254.31
7. Salarissen Propagandisten	„ 18.009.92
8. Abonnementen secretarissen gewesten	„ 206.22
9. Salarissen Personeel	„ 16.066.64
10. Porti, telegrammen en telefoon	„ 2.970.17
11. Kosten archief en bibliotheek	„ 883.65
12. „ Correspondentieblad en Mededeelingen voor de Vrouwenpropaganda	„ 1.605.40
13. Kosten Intern. Congr. en bijeenkomsten	„ 1.353.85
14. „ Partijraad	„ 1.084.50
15. Actie en Propaganda	„ 1.531.49
16. Subsidies	„ 8.750.—
17. Buitengewone subsidies	„ 14.249.51
18. Kosten Kamerfracties	„ 2.493.49
19. „ Jeugdraad A.J.C.	„ 23.80
20. „ Partijcommissies	„ 1.635.18
21. Afschrijving meubilair	„ 500.—
22. Contributie	„ 2.523.54
23. Afschrijving schuld opgeh. afdelingen	„ 61.60
24. Pensioenpremies	„ 3.873.89
25. Koloniale cursus.	„ 230.41
26. Bijzondere lasten.	„ 15.408.66
27. Diversen	„ 2.458.30
28. Uitgaven Verkiezingen „Nou Wij”	„

f 69.378.28

f 127.687.69

Winst:

1. Contributie afdelingen	f 106.186.11
2. „ „ verspreide leden	„ 107.—
3. Diverse drukwerken	„ 333.95
4. Bijzondere bijdragen	„ 7.425.—
5. Interest	„ 2.529.15
6. Effecten	„ 132.96
7. Verlies 1929	„ 10.973.52
8. Ingezameld voor Verkiezingsfonds „Nou Wij”	f 69.378.28

f 127.687.69

TOELICHTING VERLIES- EN WINSTREKENING
31 DECEMBER 1929.

Verlies:

1. Huur etage Tesselschadestr	f	4.500.—	
„ kelderruimte		30.—	
Belasting 1929		796.82	
		f	5.326.82
Opbrengst verhuren vergaderzaal		60.—	
		f	5.266.82
2. De kosten van het congres bestaan uit:			
Drukwerk	f	665.82	
Reiskosten afgevaardigden	„	2.011.60	
Reis- en verblijfkosten P.B., afgevaardigden Gewesten en Kamerfracties	„	1.293.55	
Zaalhuur	„	475.—	
Feestavond en congrescommissie	„	298.04	
Kosten voorbereiding en personeel	„	152.05	
Jaarverslag	„	1.624.13	
Te kort congresverslag	„	154.90	
Diversen	„	95.35	
		f	6.770.44
3. Kosten van vergaderingen van het Partijbestuur, vertegenwoordiging op afdelings- en gewestelijke bijeenkomsten en op vergaderingen van andere organisaties in Nederland.			
4. Onkosten voor kantoorbehoeften, reparaties schrijfmachines en consumptiekosten personeel en bestuurders.			
5. Salaris J. Oudegeest	f	5000.—	
„ Mw. E. Ribbius Peletier	„	4000.—	
„ C. Woudenberg (v.a. 1 April '29)	„	3750.—	
„ Vacantie-toeslagen	„	538.34	
		f	13.288.34
6. Reis- en verblijfkosten en telefoon- en Spoorwegabonnementen	f	1315.98	
		„	938.33
		f	2.254.31
7. Salarissen propagandisten, toelage aan vijf gewestelijke secretarissen en zegels Invaliditeitswet.			
8. Voor abonnementen op tijdschriften enz. van Gew. Secretarissen.			
9. Salarissen kantoorpersoneel, zegels Invaliditeitswet en vacantiatoeslagen.			
10. Voor porti, telegrammen en telefoon.			
11. Diverse abonnementen, boeken enz.			
12. Druk- en expeditiekosten van 11 nummers „Correspondentieblad” en 7 nummers „Mededeelingen voor de Vrouwenpropaganda, verminderd met opbrengst extra abonnementen.			
13. Vertegenwoordiging te Londen, Karlsbad, Zürich en Brussel.			
14. Onkosten twee vergaderingen.			
15. Honorarium D. v. d. Zee			
boekje over Indië	f	360.—	
Manifest Eereraad	„	271.43	
Kerstkrant	„	1.020.25	
Huisbezoekkaarten	„	69.—	
		f	1.720.68
Opbrengst brochures		„	189.19
		f	1.531.49
16. A.J.C.	f	4000.—	
Instituut v. Arb. Ontw.	„	3000.—	
Bond v. Soc.-Dem. Vrouwenclubs	„	1750.—	
		f	8.750.—

17. Buitengewone subsidies:			
Inst.v.Arb.Ontw. (zie ook Bijz. bijdr.)	f	7.425.—	
Arbeiders Sportbond	„	400.—	
S.A.I. (i/z congres Brussel)	„	624.41	
Bond van Soc. Dem. Vrouwenclubs.			
Kosten Jaarvergadering	„	107.35	
Kosten cursus onderwijzeressen	„	261.15	
Bureau voor Kinderbescherming	„	100.—	
A.J.C. extra 1929	„	1.680.—	
Bond van Soc. Dem. Studentencubs	„	324.—	
Federatie Maastricht (inzake boekje 25 jaar Raadsfractie)	„	25.—	
Gewest Gelderland	„	187.50	
„ Drente	„	500.—	
„ Zeeland	„	1.115.10	
„ N.-Brabant	„	1.250.—	
„ Limburg	„	250.—	
			f 14.249.51
18. Secretaris J. W. Albarda	f	2.076.92	
Kosten secretariaten (telefoon en abon- nementen)	„	416.57	
			f 2.493.49
19. Kosten gedelegeerden.			
20. Partijcommissies tezamen met N.V.V.			
<i>Ons aandeel:</i>			
Algemeene Raad	f	525.79	
Com. Ned. Fabrikaat en werkverruiming	„	89.32	
Commissie Nijverheid en Vakonderwijs	„	96.81	
Commissie Loonvraagstuk en Medezeg- genschap	„	6.50	
Commissie i.z. Onderwijs en Cultureele belangen Limburg	„	263.47	
Commissie Handelonderwijs	„	5.03	
<i>Zelfstandig:</i>			
Onderwijscommissie	„	96.32	
Commissie Herz. Grondwet artt. 78—194	„	483.60	
„ Landbouvvraagstuk	„	43.70	
„ Cumulatie van functies	„	24.64	
			f 1.635.18
21. Afschrijving Meubilair.			
22. Soc. Arb. Internationale	f	2.488.54	
Nat. Bond van Plaatselijke Kenze	„	10.—	
Bond van Mobilisatie Invaliden	„	25.—	
			f 2.523.54
23. Schuld van opgeheven afdelingen.			
24. Kosten pensioenpremies bezoldigde bestuurders, pro- pagandisten en kantoorpersoneel.			
25. Kosten cursussen Troelstra-Oord.			
26. Verhuizing in het gebouw	f	421.—	
Vleugel V.A.R.A.	„	2.000.—	
Ons aandeel ameublement bestuurskamer			
„De Centrale”	„	900.—	
Verhuiskosten G. F. Lindeijer	„	422.20	
Uitgaven in verband met overlijden			
C. Werkhoven	„	8.576.67	
Ons aandeel tekort Soc. Gids 1929	„	2.766.29	
Diversen	„	322.50	
			f 15.408.66
27. Kosten Memoires Troelstra	f	600.—	
Honorarium H. J. Wegerif	„	345.—	
Receptie afscheid H. Masereeuw	„	267.20	
Bloemen en cadeaux verschillende per- sonen	„	484.30	
Kosten erfclating Cohen	„	104.—	

OVERZICHT ONTVANGSTEN EN UITGAVEN VERKIEZINGEN 1929

(BUITEN „NOU WIJ”)

Ontvangsten:

Kranten, Manifesten, Platen, Materiaal,	
Prentjes enz. enz.	f 46.456.36
Gramfoonplaten (saldo)	„ 593.09
Nadeelig saldo	„ 45.401.54

Uitgaven:

Drukwerk:	
„Vooruitgang”	f 23.645.08
De Jong & Co.	„ 10.069.96
„Voorwaarts”	„ 20.710.46
„Dico”	„ 1.693.37
	f 56.118.87
Auto's	„ 2.321.98
Teekenaars	„ 900.—
Onkosten sprekers	„ 265.88
Extra onkosten Limburg	„ 842.08
Vliegtochten	„ 3.990.10
Vuurwerk	„ 1.453.42
Sprekerscursus	„ 1.201.75
Radio-uitzending	„ 1.249.95
Uitgave „Ons Arsenal”	„ 5.044.95
Tournée J. W. Matthijsen	„ 565.68
Extra hulp-personeel	„ 1.500.—
Porti en telegrammen	„ 1.576.09
Film	„ 1.727.10
Vergaderingen met Gew. Secretarissen en Comité Zuiden	„ 325.46
Actie Zuiderzeevisschers	„ 560.52
Subsidies:	
Comité Zuiden	f 8.975.17
Bond van S.D.V.C.	„ 1.105.—
Gelderland	„ 1.202.05
Drente	„ 1.112.24
	„ 12.394.46
Diverse onkosten	„ 412.70
	f 92.450.99

f 92.450.99

OVERZICHT VERKIEZINGSFONDS „NOU WIJ”

Ontvangsten:			
Gewest	Friesland	f	5.341.54
„	Groningen	„	4.094.45
„	Drente	„	1.256.53
„	Overijssel	„	4.242.08
„	Gelderland	„	4.936.03
„	Utrecht	„	3.148.98
„	Noord-Holland Noord	„	4.617.52
„	Noord-Holland Zuid	„	4.700.77
„	Zuid-Holland	„	5.275.46
„	Zeeland	„	1.107.34
„	Noord-Brabant	„	1.216.91
„	Limburg	„	1.094.32
Federatie	Amsterdam	„	9.467.43
„	Den Haag	„	5.933.21
„	Rotterdam	„	6.114.59
Brochure	„Nou Wij”	„	3.564.50
A.J.C.		„	1.286.13
„De Centrale”	Den Haag	„	500.—
Diversen		„	1.480.49

f 69.378.28

Uitgaven:			
„Vooruitgang”	Drukwerk	f	932.05
Aandeel Gewesten en Federaties:*)			
Gewest	Friesland	f	1.068.31
„	Groningen	„	818.89
„	Drente	„	249.09
„	Overijssel	„	854.52
„	Gelderland	„	1.035.80
„	Utrecht	„	712.19
„	Noord-Holland Noord	„	959.20
„	Noord-Holland Zuid	„	1.218.70
„	Zuid-Holland	„	1.055.09
„	Zeeland	„	221.47
„	Noord-Brabant	„	274.16
„	Limburg	„	234.05
Federatie	Amsterdam	„	2.199.27
„	Den Haag	„	1.567.08
„	Rotterdam	„	1.546.36

f 14.014.18

Aandeel Gewesten en Federaties van het restant:*)			
Gewest	Friesland	f	936.75
„	Groningen	„	654.75
„	Drente	„	244.65
„	Overijssel	„	651.90
„	Gelderland	„	694.50
„	Utrecht	„	449.85
„	Noord-Holland Noord	„	685.05
„	Noord-Holland Zuid	„	490.95
„	Zuid-Holland	„	966.—
„	Zeeland	„	201.30
„	Noord-Brabant	„	149.85
„	Limburg	„	139.95
Federatie	Amsterdam	„	1.302.15
„	Den Haag	„	613.35
„	Rotterdam	„	765.60

f 8.946.60

Diverse onkosten		„	83.91
Saldo onkosten verkiezingen*)		„	45.401.54

f 69.378.28

1) Het besluit dat het P.B. indertijd nam in zake het aandeel, dat de gewestelijke en stedelijke federaties zouden ontvangen, luidt als volgt:

„De gewestelijke en stedelijke federaties ontvangen als hun aandeel 20 pCt. Gerekend is hierbij op de basis van f 1.— per lid. Van de eerste f 100.— die boven dit bedrag van f 1.— per lid door gewest of federatie wordt toegevoegd worden ontvangen het betrokken bestur 25 pCt., van de tweede f 100.— 30 pCt., van de derde f 100.— 35 pCt. en van iedere volgende f 100.— 40 pCt.”

2) Aangezien er na de verschillende uitgaven een bedrag overbleef, besloot het P.B. dit bedrag ter beschikking te stellen van de besturen der gewestelijke en stedelijke federaties, ten einde schulden gemaakt bij de campagne voor de verkiezingen 1929 af te lossen of te verminderen.

De verdeeling van het restant heeft hierop plaats gehad volgens berekening van 15 cent per lid.

3) Zie afzonderlijk „Overzicht ontvangsten en uitgaven Verkiezingen 1929” (buiten „Nou Wij”).

BALANS DER PARTIJKAS DER S. D. A. P. 31 DECEMBER 1929.

Bezittingen:

1. Kassa	f 1.574.09
2. Postchèque en Girodienst	,, 2.384.13
3. Twentsche Bank	,, 486.51
	f 4.444.73
4. Effecten	,, 94.810.—
5. Voorschotten u/g.	,, 4.837.94
6. Afdeelingen en Gewesten	,, 24.871.33
7. Meubilair	,, 2.749.05
8. Diverse drukwerken	,, 528.14
9. Interest	,, 5.269.27
10. N.V. Maatschappij tot Exploitatie en Administratie van Vereenigingsgebouwen	,, 24.854.47
11. Onkosten vooruitbetaald	,, 3.229.62
	f 165.594.55

Schulden:

1. Crediteuren	f 32.946.09
2. Houders van Uitgelote Obligaties 1917	,, 190.—
3. Ontwapeningsfonds:	
Saldo 1 Januari 1929	f 20.726.64
Af:	
Onk. petitionnement enz.	,, 1.788.68
	,, 18.937.96
4. Twentsche Bank; voorschotrekoning	,, 13.390.93
5. Leening Alg. Ned. Diamantbew.bond	,, 20.000.—
6. Reserve voor pensioenbetaling	,, 2.662.59
7. 5½ pCt. Obligatieleening 1928	f 100.000.—
Uitgeloot	,, 5.000.—
	f 95.000.—
Obligaties in portefeuille	,, 69.000.—
	,, 26.000.—
8. Interest (loopende leening rente)	,, 756.25
9. Onkosten nog te betalen	,, 3.275.93
10. Reserve Dubieuze Vorderingen:	
Saldo 1 Januari 1929	f 5.000.—
Afgeschreven	,, 490.08
	,, 4.509.92
11. Kapitaalrekening:	
Stand 1 Januari 1929	f 53.898.40
Af: Verlies 1929	,, 10.973.52
	,, 42.924.88
	f 165.594.55

TOELICHTING BALANSPOSTEN.

Bezittingen:

1. In kas op 31 December 1929.
2. Ons te goed bij den Postchèque en Girodienst per 31 Dec. 1929.
3. Ons te goed bij de Twentsche Bank per 31 December 1929.
4. In verband met het feit, dat de Partij eigenaresse geworden is van eenige aandelen en obligaties in de N.V. „Drukkerij en Uitgevers Maatschappij „De Arbeiderspers”, terwijl daar tegenover haar aandelen bezit in de N.V. Boekhandel „Ontwikkeling” en in de N.V. Boekhandel „Voorwaarts”, wegens liquidatie dezer vennootschappen, is komen te vervallen, hebben wij gemeend voor het nieuw verworven bezit en het onveranderd gebleven bezit van het geheele aandelenkapitaal in de ondernemingen: N.V. Boekhandel en Uitgevers Maatschappij „Ontwikkeling”, N.V. Drukkerij en Uitgevers Maatschappij „Voorwaarts” en N.V. Electricische Drukkerij „Vooruitgang” in de boeken op te nemen en daarin af te boeken het bezit in de geliquideerde ondernemingen, op de wijze als hieronder is aangegeven.

Wij zijn daarbij uitgegaan van de wenschelijkheid, de wijzigingen in het effectenbezit te doen geschieden zonder verandering te brengen in de bestaande boekwaarde, dus zonder kapitaalmutatie, daar immers de transacties zonder geldelijke offers of geldelijke voordeelen voor de Partij hebben plaats gehad. Bij deze transacties zijn de drie bestaande (oude) partijondernemingen blijven bestaan in een vorm, waarin zij alleen de functie uitoefenen van houdsters van een aantal aandelen en obligaties in de N.V. „De Arbeiderspers”, welke stukken haar zijn toegewezen voor haar inbreng van alle hare activa en passiva. Het partijbezit van deze ondernemingen dient dus naar denzelfden maatstaf te worden gewaardeerd als dat der aan de Partij toegewezen aandelen en obligaties in de N.V. „De Arbeiderspers” zelve en dit gezamenlijk bezit moet volgens ons uitgangspunt op de reeds bestaande boekwaarde worden gewaardeerd.

Hierbij zij nog opgemerkt, dat na de passeering van de oprichtingsacte der nieuwe onderneming, in de verschillende toewijzingen van aandelen en obligaties, in verband met de liquidatie der kleine ondernemingen, onderling eenige wijziging is gebracht en dat de Partij, ter afronding op een veelvoud van 1000 der inbrengwaarde, eenig bedrag in contanten moet bijpassen.

Het volgend staatje, dat den grondslag voor de boeking aangeeft, zal nu wel duidelijk zijn:

	Boekwaarde einde 1929 (Oude toestand)	Intrinsieke waarde volgens berekening inbreng	Boekwaarde einde 1929 (Nieuwe toestand)	% oude boekwaarde (19% gem)
Boekhandel „Ontwikkeling”	f 1000.—	—	—	—
id. „Voorwaarts”	» 2000.—	—	—	—
N.V. „Voorwaarts”				
Nominaal f 10.000.—	» 7500.—	f 124.000.—	f 23.500.—	235
P. M. Oprichtersbewijzen	—	—	—	—
N.V. „Vooruitgang”	» 75.000.—	» 300.000.—	» 57.000.—	76
N.V. „Ontwikkeling”	» 5000.—	» 55.000.—	» 10.500.—	210
Aand. Arb. Pers f 2000.—	—	» 2.000.—	} 2.090.—	19
Oblig. Arb. Pers f 9000.—	—	» 9.000.—		
Bij te passen in contanten	» 2589.65	—	—	—
Totaal	f 93.089.65 of 19% der intrinsieke waarde	f 490.000.—	f 93.090.—	—

Overeenkomstig het bovenstaande is in de boeken opgenomen:

Aandeelen N.V. „Voorwaarts”	f 10.000 à 235 pCt.	f 23.500.—
„ N.V. „Vooruitgang”	f 75.000 à 76 pCt.	„ 57.000.—
„ N.V. „Ontwikkeling”	f 5.000 à 210 pCt.	„ 10.500.—
„ N.V. „De Arbeiderspers”	f 2.000 à 19 pCt.	„ 380.—
Obligaties idem	f 9.000 à 19 pCt.	„ 1.710.—
		<u>Totaal f 93.390.—</u>

En verder:

Obligatie N.V. „Vooruitgang” ten laste N.V. „De Arbeiderspers”	f 100.—	„ 100.—
4 Obligaties N.V. „Voorwaarts” ten laste N.V. „De Arbeiderspers” elk	f 10.—	„ 40.—
24 Obligaties „Het Groote Volk’ ten laste N.V. „De Arbeiderspers” elk	f 10.—	„ 240.—
1 Obligatie N.V. „Ontwikkeling” Amsterdam ten laste N.V. „De Arbeiderspers”	f 10.—	„ 10.—
2 Obligaties Coöp. „Samenwerking’	f 100.— en f 50.—	„ 150.—
10 Aandeelen Volksgebouw Sittard	f 5.—	„ 50.—
3 Aandeelen „Eigen Gebouw” Holwerd elk	f 10.—	„ 30.—
Aandeelen Mij. tot Exploitatie en Administratie van Vereenigingsgebouwen groot	f 10.000.—, waarop gestort	„ 1.000.—
Restant effecten uit de nalatenschap Cohen, getax. waarde		„ 100.—

Totale boekwaarde f 94.810.—

5. H. v. d. Ploeg, Heerlen	f 1800.—	
J. Schrijver, Wormerveer	„ 784.—	
Bond van Arbeiders-Muziekver.	„ 840.—	
Commissie neutrale volksschool in Limburg	„ 500.—	
Diverse personen	„ 913.94	
		f 4837.94

6. Schuld van afdelingen en gewesten voor contributiezegels, diplomaboekjes en materiaal voor de verkiezingen 1929.

7. Waarde meubilair na afschrijving f 2749.05

8. Voorraad diplomaboekjes, kas- en contributieboeken.

9. Loopende couponrente f 27.02

Nog te ontvangen van obligaties N.V. „De Arbeiderspers” „ 5242.25

f 5269.27

10. ¹⁾ Door ons betaald voor de N.V. „Mij. tot Exploitatie en Administratie van Vereenigingsgebouwen” (waarmede wij in rekening-courant verhouding staan) f 24.854.47

11. Bestaat uit:

Drukkosten contributiezegels en kaarten f 2149.10

5 mnd. spoorabonn. Mw. E. Ribbius Peletier „ 255.—

1 mnd. spoorabonnement C. Woudenberg „ 44.—

4 mnd. telefoonabonnement J. Oudegeest „ 41.48

Onkosten Propagandamaand 1930 „ 50.—

„ Koloniaal Congres „ 530.52

4 mnd. telefoonabonnement Secretariaat „ 159.52

f 3229.62

Schulden:

1. bestaat uit:

N.V. „De Arbeiderspers” (zie toelichting onder post 4 bezittingen) f 2.589.65

N.V. „Vooruitgang” „ 13.668.93

Steendrukkerij De Jong en Co „ 3.213.36

N.V. „Voorwaarts” „ 11.178.84

Ver. van Soc. Dem. Gemeenteraadsleden „ 2.295.31

f 32.946.09

¹⁾ Zie onderstaande afzonderlijke balans dezer N.V.

2. Schuld aan houders van uitgelote obligaties op 1 Januari 1929	f	270.—	
Betaald in 1929	„	80.—	
			f 190.—
3. Verminderd met de onkosten voor het Ontwapenings-petitionnement, en demonstratieve vergadering in Den Haag op 3 Augustus 1929.			
4. Om in de behoefte van kasgeld te voorzien, moesten wij gebruik maken van ons crediet bij de Twentsche Bankvereniging.			
5. Geleend van den A.N.D.B. à 4½ pCt.			
's jaars	f	30.000.—	
Hiervan afgelost	„	10.000.—	
			f 20.000.—
6. Saldo per 1 Januari 1929	f	4.941.94	
Pensioenen	f	2.249.92	
Terug ontvangen zegels afdeelingen	„	29.43	
			„ 2.279.35
Saldo per 31 December 1929	f	2.662.59	
7. 5½ pCt Obligatieleening 1928	f	100.000.—	
Uitgeloot 1929	„	5.000.—	
			f 95.000.—
In portefeuille	„	69.000.—	
Geplaatst			f 26.000.—
8. Nog verschuldigde rente over 1929 5½ pCt. obligatieleening 1928.			
9. Bestaat uit:			
Kleine onkosten verkiezingen	f	40.75	
Tekort congresverslag	„	154.90	
Onkosten commissie herziening Grondwet artt. 78—194	„	151.11	
Salarissen gew. secr.	„	64.53	
Koloniale cursus	„	25.85	
Ons aandeel te kort Soc. Gids. 1929	„	2.766.20	
Diversen	„	72.50	
			„ 3.275.93
10. In den loop van dit jaar hebben wij eenige dubieuze vorderingen afgeschreven tot een bedrag van f 490.08.			
11. Deze rekening spreekt voor zich zelf.			

BEGROOTING VAN BATEN EN LASTEN VAN DE PARTIJKAS DER S. D. A. P. OVER 1930

No. Verlies- en Winstrekening		Geraamd over 1929	Uitkomsten over '29	Geraamd over 1930
a. Baten:				
1	Contributie afdelingen	f 100.00.—	f 106.186.11	f 114.500.—
2	„ verspreide leden	» 100.—	» 107.—	» 100.—
3, 4, 5	Bijzondere inkomsten	» 22.240.—	» 10.288.10	» 14.700.—
		f 122.340.—	f 116.581.21	f 129.300.—
b. Lasten:				
		Geraamd over 1929	Uitkomsten over '29	Geraamd over 1930
1	Kantoorhuur en belasting	f 5.200.—	f 5.266.82	f 5.300.—
2	Kosten Congres	» 5.000.—	» 6.770.44	» 10.000.—
3	Vergaderingen Dagelijksch Bestuur en Partijbestuur	» 2.000.—	» 923.83	» 1.000.—
4	Bureaunkosten en kantoorbehoeften	» 3.500.—	» 3.263.73	» 3.500.—
5	Salarissen bestuurders	» 14.540.—	» 13.288.34	» 14.550.—
6	Kosten bestuurders	» 4.250.—	» 2.254.31	» 2.500.—
7	Salarissen Propagandisten	» 17.500.—	» 18.009.92	— ¹⁾
9	„ personeel	» 16.000.—	» 16.066.64	» 18.000.—
10	Porti, telegrammen en telefoon	» 4.500.—	» 2.970.17	» 3.600.—
11	Kosten archief en bibliotheek	» 2.500.—	» 883.65	» 1.000.—
12	Uitgave „Correspondentieblad” en „Mededeelingen voor de Vrouwenpropaganda”	» 2.000.—	» 1.605.40	» 2.000.—
13	Internationale congressen en bijeenkomsten	» 1.750.—	» 1.353.85	» 1.500.—
14	Partijraad	» 2.000.—	» 1.084.50	» 1.500.—
7, 15	Actie en Propaganda	» 2.500.—	» 1.531.49	» 30.750.—
16, 17	Subsidies	» 21.000.—	» 22.999.51	» 18.400.—
18, 19, 20	Partijcommissies en Kamerfracties	» 3.000.—	» 4.152.47	» 4.000.—
21	Meubilair	» 500.—	» 500.—	» 500.—
22	Contributies	» 2.000.—	» 2.523.54	» 3.000.—
24	Pensioenpremies	» 4.000.—	» 3.873.89	» 3.200.—
8, 23, 25, 26, 27	Diversen	» 14.000.—	» 18.365.19	» 5.000.—
		f 127.740.—	f 127.687.69	f 129.300.—

¹⁾ Opgenomen onder Actie en propaganda ad f 17.650.—.

TOELICHTING BATEN.

1. Bij de begrooting gerekend op een flinken groei in 1930.
2. Begroot volgens aantal verspreide leden van thans.
- 3, 4, 5. Bestaat uit winstaandeel „De Centrale” (pl.m. f 7400.—) winst op diverse drukwerken en interest op obligaties der N.V. „De Arbeiderspers”.

TOELICHTING LASTEN.

1. Kosten voor kantoorhuur en belasting.
2. Koloniaal-Congres f 2.800.—
Paasch-Congres „ 7.200.—
f 10.000.—
3. Begroot volgens de uitgaven 1929.
4. Begroot als vorig jaar.
5. Salaris voorzitter f 5.000.—
„ secretaris-penningmeester „ 5.000.—
„ secretaresse „ 4.000.—
Vacantietoelagen „ 550.—
Totaal f 14.550.—
6. Begroot volgens de uitgaven 1929.
9. Hooger dan 1929, doordat de salarissen zijn herzien.
10. Rekening gehouden met extra-portkosten voor a.s. September-betooingen.
11. Begroot volgens uitgaven 1929.
- 12 „ als vorig jaar.
- 13 „ volgens uitgaven 1929.
14. Gerekend op drie vergaderingen.
15. In het propagandaplan voor 1930 is o.a. opgenomen: het verschijnen van manifesten of kranten over actueele onderwerpen, het gratis beschikbaar stellen van twee of drie brochures enz.
Verder is in deze post het salaris voor de gew. propagandisten opgenomen (f 17.650.—) benevens f 5.600.— voor subsidie aan diverse gewesten.
- 16 en 17. Subsidies aan:

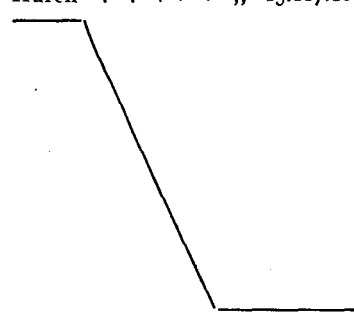
A. J. C.	f	4.000.—
Inst. voor Arb. Ontwikk.	f	3.000.—
Winsttaandeel „De Centrale”	„	7.400.—
		10.400.—
Bond van S.D.V.C.	„	1.750.—
„ „ S.D.S.C.	„	300.—
Bureau voor Arbeidsrecht Limburg	„	1.000.—
Diversen	„	950.—
		18.400.—
- 18, 19, 20. Begroot volgens uitgaven 1929.
21. Voor afschrijving.
22. Hoofdzakelijk bestemd voor de Soc. Arb. Internationale.
24. Pensioenpremie voor bestuurders, personeel en propagandisten.
- 8, 23, 25, 26 en 27. Rekening gehouden met een eventueel tekort op de „Soc. Gids” over 1930.

N.V. MAATSCHAPPIJ TOT EXPLOITATIE EN ADMINISTRATIE VAN VEREENIGINGS- GEBOUWEN, GEVESTIGD TE AMSTERDAM.

BALANS PER 31 DECEMBER 1929

<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 80%;">Aandeelhouders</td> <td style="width: 10%; text-align: right;">f</td> <td style="width: 10%; text-align: right;">9.000.—</td> </tr> <tr> <td>Huis Tesselschade- straat</td> <td style="text-align: right;">„</td> <td style="text-align: right;">91.000.—</td> </tr> <tr> <td>Onderhoud (vooruit betaald)</td> <td style="text-align: right;">„</td> <td style="text-align: right;">1.727.80</td> </tr> <tr> <td>Assurantie (vooruit betaald)</td> <td style="text-align: right;">„</td> <td style="text-align: right;">375.—</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td style="text-align: right; border-top: 1px solid black; border-bottom: 3px double black;">f 102.102.80</td> </tr> </table>	Aandeelhouders	f	9.000.—	Huis Tesselschade- straat	„	91.000.—	Onderhoud (vooruit betaald)	„	1.727.80	Assurantie (vooruit betaald)	„	375.—			f 102.102.80	<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 80%;">Aandeelenkapitaal</td> <td style="width: 10%; text-align: right;">f</td> <td style="width: 10%; text-align: right;">10.000.—</td> </tr> <tr> <td>Hypotheek o/g.</td> <td style="text-align: right;">„</td> <td style="text-align: right;">66.000.—</td> </tr> <tr> <td>S. D. A. P.</td> <td style="text-align: right;">„</td> <td style="text-align: right;">24.854.47</td> </tr> <tr> <td>Huren (vooruit ont- vangen)</td> <td style="text-align: right;">„</td> <td style="text-align: right;">670.83</td> </tr> <tr> <td>Interest</td> <td style="text-align: right;">„</td> <td style="text-align: right;">577.50</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td style="text-align: right; border-top: 1px solid black; border-bottom: 3px double black;">f 102.102.80</td> </tr> </table>	Aandeelenkapitaal	f	10.000.—	Hypotheek o/g.	„	66.000.—	S. D. A. P.	„	24.854.47	Huren (vooruit ont- vangen)	„	670.83	Interest	„	577.50			f 102.102.80
Aandeelhouders	f	9.000.—																																
Huis Tesselschade- straat	„	91.000.—																																
Onderhoud (vooruit betaald)	„	1.727.80																																
Assurantie (vooruit betaald)	„	375.—																																
		f 102.102.80																																
Aandeelenkapitaal	f	10.000.—																																
Hypotheek o/g.	„	66.000.—																																
S. D. A. P.	„	24.854.47																																
Huren (vooruit ont- vangen)	„	670.83																																
Interest	„	577.50																																
		f 102.102.80																																

WINST- EN VERLIESREKENING BOIKJAAR 1929

Belastingen, concierge, schoonmaak, water en licht f 6.177.12 Kosten van onderhoud f 1.523.50 Reserve balans 1928 „ 361.— <hr style="width: 100%;"/> „ 1.162.50 Kosten van verwarming . . . „ 750.95 Interest hypotheek „ 3.526.61 Afschrijving . . . „ 1.500.— <hr style="width: 100%;"/> f 13.117.18	Huren „ 13.117.18 <hr style="width: 100%;"/> <hr style="width: 100%;"/> f 13.117.18
---	--

ACCOUNTANTSVERKLARING.

Ondergeteekende verklaart de finantieële contrôle op de partijkas der Soc. Dem. Arb. Partij in samenwerking met de Commissie van Contrôle te hebben uitgeoefend, met dien verstande, dat de Commissie de vergelijking der dagelijksche ontvangsten met de in het „Correspondentieblad” gepubliceerde periodieke verantwoordingen en die der uitgaven met bescheiden voor haar rekening nam, terwijl ondergeteekende meer in het bijzonder de ontvangstposten van het verkiezingsfonds „Nou Wij” met de in „Het Volk” en in het „Correspondentieblad” verschenen verantwoordingen controleerde, mede aan de hand van de onder gestadige medewerking van den leider en organisator van het fonds, afzonderlijk gevoerde administratie.

Bij herhaalde opnemingen van de kasmiddelen deden zich geen verschillen voor.

Verder heeft ondergeteekende op de boekhouding, mede omvattende die der N.V., die het gebouw exploiteert, en die der Vereeniging van Soc. Dem. Gemeenteraadsleden, toezicht gehouden en de verwerking der posten tot Jaarrekeningen en derzelve toelichtingen gevolgd.

Een en ander is door hem in goede orde bevonden, weshalve hij de Jaarvergadering in overweging geeft, de balans met verlies- en winstrekening van de Partij en van het Gebouw goed te keuren en het Bestuur voor het finantieël beheer décharge te verleenen indien ook de Commissie van Contrôle daartoe adviseert.

H. J. WEGERIF, accountant.

Amsterdam, 10 Maart 1930.

VERKLARING DER CONTRÔLE-COMMISSIE.

De contrôle-commissie heeft de bescheiden, betrekking hebbend op de ontvangsten en uitgaven van het boekjaar 1929, regelmatig gecontroleerd en accoord bevonden.

De contrôle op de interne verwerking der posten in de boekhouding en op de inkomsten van het Verkiezingsfonds „Nou Wij” is door den accountant geschied.

(w.g.) M. ADELAAR.

J. LUB.

J. DE SWARTE.

Amsterdam, 7 Maart 1930.

VERSLAG

BETREFFENDE DE PROPAGANDA ONDER DE VROUWEN OVER HET JAAR 1929.

JAARVERSLAG VAN DEN BOND VAN SOC.-DEM. VROUWENCLUBS.

In de eerste helft van het afgelopen jaar stond uiteraard de verkiezingsactie in het centrum van de aandacht van den Bond en zijn 136 clubs en propaganda-commissies. In de eerste plaats moest gezorgd worden de vrouwelijke partijgenooten voor te bereiden voor het verkiezingswerk. Te dien einde stelde het Bondsbestuur een lichtbeelden-uitzendcursus ter beschikking van de clubs. De cursus bestond uit drie lessen, die resp. getiteld waren: *Onzekerheid van bestaan; Gemeenschapszorg voor de jeugd; De strijd voor den vrede.*

In de handleiding voor deze lessen waren onze voornaamste verkiezingseischen verwerkt, terwijl bij iedere les een serie toepasselijke lichtbeelden werd gegeven. Deze cursus werd door 55 clubs voor haar leden gehouden.

Bovendien werd door verschillende gewesten deze cursus in enkele centraal gelegen plaatsen georganiseerd ten einde de vrouwen uit de omliggende kleinere afdelingen in de gelegenheid te stellen voorlichting omtrent ons verkiezings-program te ontvangen. In de provincies Friesland, Groningen, Gelderland, Noord- en Zuid-Holland werden te zamen 19 van dergelijke centrale bijeenkomsten georganiseerd. In totaal werden de drie lichtbeeldenavonden dus op 74 plaatsen gegeven, het bezoek over het geheele land genomen was ruim 2000 personen per avond. Deze cursus werkte er toe mee al dadelijk reeds een flink aantal partijgenooten voor den verkiezingsstrijd mobiel te maken.

In de maand Februari begonnen de clubs met het verkiezingswerk. Van dien tijd af werd iedere maand door den Bond een vlugschriftje uitgegeven, dat door de clubs in groote hoeveelheden werd aangeschaft en waarmee een intensieve colportage werd gevoerd. Zodoende werd in talloze plaatsen maandelijks een onzer verkiezingseischen onder de aandacht der kiezeressen gebracht. De geschriftjes die verschenen, handelden over ouderdomsvoorziening, werkloosheid, moederschapszorg, de verhouding onzer

partij tot de kerkelijke partijen, terwijl het laatste vlugschriftje, dat een oplage bereikte van 52.000 exemplaren een algemeene critiek gaf op het gevoerde regeeringsbeleid. In totaal werden van de maandelijksche vlugschriftjes 182.000 stuks door colportage verkocht. Kort voor de verkiezingen richtte de Partij zich nog eens bij manifest tot de kiezeressen; van dit manifest werden 1.121.000 ex. verspreid. Van een plaatje ter verspreiding onder de vrouwen gingen 500.000 stuks het land in.

Deze cijfers geven reeds het bewijs van een groote activiteit onzer vrouwelijke partijgenooten; toch kan men haar aandeel in den verkiezingsstrijd niet uitsluitend naar het bovenstaande afmeten. De verslagen der clubsecretarissen toonen ons, hoe allerwege de vrouwen ook haar aandeel namen in de algemeene verkiezingspropaganda, zooals die in de afdeelingen werd gevoerd. Ook hier legden de vrouwelijke partijgenooten groote ijver en toewijding aan den dag. Ook deden de gewesten niet te vergeefs een beroep op haar medewerking voor de propaganda buiten de plaats harer inwoning.

In den verkiezingstijd viel de dag, waarop het tien jaar was geleden, dat door de Tweede Kamer het vrouwenkiezerecht was aanvaard. Ter herdenking van dit feit werden door verschillende clubs openbare vergaderingen belegd, die veel bezoek trokken; de Friesche vrouwen hielden een grootsche gewestelijke demonstratie te Leeuwarden.

Al was het een teleurstelling, dat de groote stemmenwinst door onze partij bij de verkiezingen behaald, niet tevens zetelwinst meebracht, de lust onzer partijgenooten tot het propageeren onzer beginselen werd er niet door verminderd. Want toen na de rust der zomermaanden in September de clubs werden opgeroepen tot het organiseren der Octoberactie, werd hieraan alom gevolg gegeven, zoodat op 1 October in talloze plaatsen de propaganda weer in vollen gang was. Als doel was gesteld een vergrooting van den lezerskring van ons weekblad *De Proletarische Vrouw*, welk doel ten volle werd bereikt, daar tengevolge van de October-actie 4000 nieuwe abonné's op *De Proletarische Vrouw* werden gewonnen. De stand van het aantal abonné's bedroeg op 31 December 1929: 25.926, terwijl door het collectieve abonnement door den Bond van Fabrieksarbeiders voor de vrouwen zijner leden genomen, de oplage tot 52.130 werd opgevoerd.

Aan het einde der Octobermaand werd de Vrouwendag gehouden onder de zinspreuk *Socialisme beteekent geluk voor de vrouw*. Een geschriftje onder dezen titel was reeds gedurende de Octobermaand in 26.000 ex. verkocht. Ter gelegenheid van den Vrouwendag werden door clubs en afdeelingen 91 vergaderingen belegd, deels als openbare vergaderingen, deels als bijeenkomsten in eigen kring. Op al deze vergaderingen werd de zinspreuk van den Vrouwen-

dag uiteengezet, in totaal waren 11.000 vrouwen daarbij aanwezig.

Het was intusschen niet zonder weemoed, dat wij dezen Vrouwendag vierden, daar ons allen bekend was, dat ons H.B.-lid Anna Albarda—Brals, die met zooveel enthousiasme dezen Vrouwendag mee had voorbereid, lijdend was aan een ziekte, die geen uitzicht op beterschap meer bood. Haar laatste krachten heeft zij er aan gewijd de gedachte van den Vrouwendag in een beeldende groep uit te drukken en de spreuk, die van den Vrouwendag mee naar huis werd genomen, het was haar spreuk, gemaakt naar haar ontwerp. En toen zij op den achtsten November ten grave werd gedragen, volgde haar een groote vrouwenschaar, vrouwen, aan wie zij door haar leven had getoond hoe de strijd voor het Socialisme, reeds het hedendaagsche vrouwenleven in een schijnsel van geluk kan plaatsnemen.

Door haar droevig overlijden ontstond een vacature in het Hoofdbestuur.

Het Hoofdbestuur was op de laatste jaarvergadering in zijn geheel herkozen en bestond toen uit M. Wibaut—B. v. B., voorzitter; E. Ribbius Peletier, secretaresse; J. Hartog, lid van het D.B.; A. Albarda—Brals, A. Secrève—Bregman, A. E. J. de Vries—Bruins, C. A. Weersma—van Duin, L. Besuyen—Lindeboom en R. Barbiers—Seelemeijer.

De jaarvergadering had dit jaar plaats te Nijmegen op 14 en 15 Februari. Er werden, zooals gewoonlijk, besprekingen gehouden naar aanleiding van verschillende vragen de vrouwenpropaganda betreffende. Voorts werd door de secretaresse verslag uitgebracht omtrent het onderzoek gehouden naar de verzorging der kinderen tijdens den landarbeid der moeder. De schrikkelijke toestanden door dit onderzoek aan het licht gekomen, werden naderhand in wijderen kring bekend gemaakt, door de uitgifte van een rapport, dat aan de regeering en aan de leden der Eerste en Tweede Kamer werd toegezonden. Moge het bekend maken der bestaande toestanden mede een prikkel vormen tot een spoedige verbetering daarvan.

Hierboven vermeldden wij reeds den verkoop van onze propagandageschriftjes, in totaal bedroeg de verkoop over het afgelopen jaar meer dan een kwart millioen stuks, nl. :

Uitkomst voor de ouden van dagen	24.850
Gelukkige Moeders.	44.880
Het leed der werkloosheid	25.156
Waarom hebben zooveel vrouwen het niet begrepen?	35.005
Arbeidersvrouwen, let op Uw zaak.	52.675
Socialisme beteekent geluk voor de vrouw	26.940
Rapport Landarbeid	1.668
Kerstklokken	37.042
Geschriftjes in het vorig jaar verschenen	2.208

Totaal 250.424

Over de verschillende gewesten verdeeld waren deze cijfers :

Friesland	25.630
Groningen	16.589
Drente	11.386
Overijssel	25.292
Gelderland	12.728
Utrecht	26.699
Noord-Holland Noord	15.927
Noord-Holland Zuid.	18.432
Zuid-Holland	25.790
Zeeland	6.640
Noord-Brabant	4.600
Limburg	3.190
Amsterdam	17.290
Den Haag	14.756
Rotterdam	19.150
Diversen	6.325
Totaal	250.424

Niet alleen aan het direct propagandistische werk, ook aan de ontwikkeling en scholing werd door den Bond en de clubs aandacht besteed.

De lichtbeelden-uitzendcursus, waarvan door vele clubs gebruik werd gemaakt, is hierboven reeds besproken. Voorts vermelden de verslagen der clubs inleidingen over belangrijke onderwerpen, leesclubs, studieclubs, excursies naar maatschappelijke instellingen enz. De reizende tentoonstelling van goede kinderlectuur, die indertijd door den Bond werd bijeengebracht in samenwerking met „Ontwikkeling”, werd wederom in eenige plaatsen gehouden. Ook werd door vele clubs aandacht besteed aan de vragen, die door de commissie voor de vereenvoudiging der huis-houding haar ter beantwoording werden voorgelegd.

Ter beschikking van de leesclubs stond dit jaar wederom onze uitleendienst. De voorraad mappen met socialistische lectuur werd uitgebreid, zoodat aan 181 aanvragen voor het leenen van een map kon worden voldaan. Dit jaar werd ook een aantal boeken voor het lezen op de leesclubs in den uitleendienst opgenomen.

De *Mededeelingen* voorzagen de clubs wederom maandelijks met stof ter behandeling op de clubvergadering of leesclub. Blijkens de ingekomen berichten wordt in de clubs van dit materiaal een veelvuldig gebruik gemaakt. Ook hebben vele clubleden, die prijs stellen op het bezit van dit materiaal, een abonnement op dit maandblaadje genomen.

De organisatie van gewestelijke leidsterscursussen, welke ten behoeve van het verkiezingswerk terzijde werden gesteld, kwam in het najaar weer aan de orde, er waren toen in voorbereiding cursussen in de gewesten Friesland, Groningen, Gelderland en Utrecht.

Door het Partijbestuur werden wij in staat gesteld wederom een studie cursus te organiseeren. Deze studie cursus, welks duur op een week was bepaald, was in de

eerste plaats bestemd voor onderwijzeressen-partijgenooten. De cursus werd gehouden van 10 tot 17 Augustus op *De Vonk* te Noordwijkerhout; het aantal deelneemsters, dat opzettelijk laag was gehouden, bedroeg 12, waaronder ook enkele niet-onderwijzeressen waren. De cursus slaagde uitstekend en bracht weer nieuwe krachten voor het werk der propaganda onder de vrouwen.

De zomerbijeenkomsten mochten zich wederom in flink bezoek verheugen. Er werden 9 bijeenkomsten gehouden nl. op het *Troelstra-Oord* (2), *Onse Bliscap* (2), Vacantieoord *Excelsior* (2), *Ons Buitenhuis* (1). Op *De Vonk* had een ééndaagsche bijeenkomst plaats en een kampeerbijeenkomst voor jongere partijgenooten. In totaal namen 285 partijgenooten, komend uit 31 verschillende plaatsen aan deze bijeenkomsten deel.

Het aantal plaatsen, waar een vrouwenclub of commissie voor de vrouwenpropaganda bestaat, ging dit jaar met 13 vooruit, zoodat thans het aantal clubs en commissies 136 bedraagt; deze clubs en commissies tellen te samen 7678 leden. Behalve met de clubs en commissies onderhoudt het secretariaat contact met verscheidene partijafdeelingen, die aandacht aan de vrouwenpropaganda besteden, doch door verschillende omstandigheden nog niet tot het oprichten van een vrouwenclub kunnen overgaan. In verschillende dezer afdeelingen worden op geregelde tijden vrouwenbijeenkomsten of leesavonden voor vrouwen belegd. In dit verband worde gewezen op het nuttig werk door de leden der gewestelijke vrouwenpropagandacommissies verricht; welke leden in vele gevallen de oprichting van clubs of leesclubs voorbereiden en dikwijls zelf gedurende den eersten tijd leiding blijven geven.

Het aantal vrouwelijke leden onzer partij steeg in het afgelopen jaar van 15.758 tot 18.227 en ging dus met 2.469 leden vooruit, een teeken, dat het socialistisch woord tot de vrouwen niet te vergeefs wordt gesproken.

E. RIBBIUS PELETIER,
Secretaresse.

FINANCIËEL OVERZICHT VAN DEN BOND VAN SOC. DEM. VROUWENCLUBS.

I JANUARI—31 DECEMBER 1929.

ONTVANGSTEN:	UITGAVEN:
Subsidie S.D.A.P. f 1.750.—	Vergaderingen H.B. en D.B. f 245.97
Extra subs. S.D.A.P. inzake Verkiezingen „ 1.105.—	Jaarvergadering . . . „ 525.55
Extra subs. S.D.A.P. inzake reïstoeslag jaarvergadering . . . „ 107.35	Geschriftjes, Plaat- jes, enz. „ 3.870.59
Geschriftjes, Bonds papier, Plaatjes, enz. „ 3.130.83	Uitleendienst voor Leesclubs „ 140.93
Weekeinden „ 1.574.35	Subsidies Gewesten en cursussen „ 402.32
Meigroepen „ 40.50	Alg. Propaganda „ 92.69
Uitleenen Lichtbeel- den „ 149.—	Weekeinden „ 1.565.71
Coupon Obligatie „ 4.50	Comm. tot Vereenv. der Huishouding „ 98.65
Ontwerp vlag „ 4.50	Meigroepen „ 68.77
Bijzondere inkomsten „ 30.—	Lichtbeeldendienst „ 329.95
	Contributies en abon- nementen „ 21.60
	Vertegenwoordiging „ 3.42
	Bloemen en cadeaux div. personen „ 70.65
	Diversen „ 22.16
	Voordeelig saldo „ 437.07
f 7.896.03	f 7.896.03

FONDS ZUILEN.

Saldo Balans	Uitgave vlag f 75.75
31 December 1928 f 233.60	Saldo in kas „ 157.85
f 233.60	f 233.60

BALANS PER 31 DECEMBER 1929.

Kassa en Postchèque en Girodienst f 601.45	Fonds Zulen f 157.85
Obligatie „ 75.—	Bezit Balans 31 Dec. 1928 f 306.53
Voorraad Geschriftjes „ 50.—	Verminderd m. Meigroe- pen f 50.—
Meigroepen „ 50.—	Voorraad geschr. „ 50.—
Vorderingen ¹⁾ „ 378.47	„ 100.—
	f 206.53
	Verh. met:
	Vorderingen „ 353.47
	Oversch. '29 „ 437.07
f 1.154.92	„ 997.07
	f 1.154.92

¹⁾ Waarvan in Januari 1930 reeds betaald f 301.97.

BEGROOTING 1930.

INKOMSTEN:	UITGAVEN:
Subsidie S.D.A.P. f 1.750.—	Vergaderingen H.B. en D.B. „ 300.—
	Jaarvergadering . . . „ 600.—
	Aanschaffen boeken Uitleendienst . . . „ 100.—
	Subsidies aan gewes- ten en cursussen . . „ 450.—
	Alg. Propaganda . . . „ 100.—
	Vertegenwoordiging „ 75.—
	Comm. tot Vereenv. van de Huishou- ding „ 75.—
	Diversen „ 50.—
<u>f 1.750.—</u>	<u>f 1.750.—</u>

VERSLAG

BETREFFENDE DE PROPAGANDA VOOR „DE PROLETARISCHE VROUW” VAN 1 JANUARI TOT 31 DECEMBER 1929.

Het mag als bekend worden verondersteld, dat het eerste kwartaal van 1929 eenigen achteruitgang bracht en dat dit mede de oorzaak is geweest, dat ons bondsbestuur besloot dit jaar de October-actie in dienst te stellen van het winnen van nieuwe abonné's op *De Proletarische Vrouw*.

Onder de leuze *Socialisme beteekent geluk voor de Vrouw* werd door talloze vrouwen uit het geheele land met ons blad zoo geestdriftig gewerkt, dat wij in ons nummer van 4 December 1929 als resultaat van deze actie konden publiceeren een aanwinst van 4116 nieuwe abonné's. Aan deze actie werd deelgenomen door 180 plaatsen, terwijl ruim 34.000 propagandabladen werden verstrekt.

Hierdoor is wel gebleken, dat ons arbeidsveld nog lang niet is uitgeput en dat het werken met ons blad ons steeds weer nieuwe aanknoopingspunten verschaft tot het bereiken van lagen der arbeidersbevolking, die vroeger geheel buiten ons werkterrein lagen. Langzaam maar zeker wijst de groei in die richting. Als bewijs hiervoor kan wel aangemerkt worden, dat het aantal lezeressen, dat *Het Volk* of *Voorwaarts* nog niet leest, doch alleen de *Proletarische Vrouw*, thans 5416 bedraagt.

Daarnaast kunnen wij met voldoening constateeren, dat de Vereenigingsraad van den Fabrieksarbeidersbond in zijn vergadering van Juli j.l. besloten heeft het collectief abonnement op *De Proletarische Vrouw*, waarmee een proef van een jaar was genomen, te bestendigen, daar dit bestuur tot de overtuiging is gekomen, dat de vrouwen der leden, door het geregeld kennis nemen van den inhoud, opgevoed worden tot begrijpende en steunende kameraden van den man en tot flinke strijdsters in dienst van de arbeidersbeweging.

In den economischen strijd, dien de arbeidersklasse te voeren heeft, heeft *De Proletarische Vrouw* getoond mede te leven met haar klasse. Tijdens de stakingen om betere arbeidsvoorwaarden te Scheveningen, Zaandam en Groningen werden hieraan vele artikelen gewijd en stelde de Directie ons in staat in deze plaatsen gratis eenige duizenden bladen in de stakersgezinnen te doen bezorgen,

hierbij geholpen door de leden der desbetreffende clubs.

Voor de cijfers betreffende den stand van het abonnementental voor iedere plaats afzonderlijk, verwijzen wij naar het uitgewerkte verslag, dat aan alle clubs toegezonden wordt.

Uit de totaalcijfers van genoemd verslag blijkt, dat het aantal abonne's op *De Proletarische Vrouw* totaal bedroeg op 1 Januari 1930 (ongerekend die van den Fabrieksarbeidersbond) 25.926, terwijl wij op 1 Januari 1929 noteerden 22.420; alzoo een netto vooruitgang van 3506 abonne's. De Fabrieksarbeidersbond steeg dit jaar met 5.317 leden, zoodat onze totaal vooruitgang 8.823 bedraagt.

Aantal abonne's op 1 Januari 1930	25.926
„ abonne's Fabrieksarbeidersbond	26.204
	<hr/>
Totaal	52.130

Er werden door ons in het afgelopen jaar 234 plaatsen bezocht en in 27 vergaderingen inleidingen gehouden over de propaganda met ons blad. Bovendien werden 23 nieuwe sub-agentschappen opgericht.

Ongerekend het aantal van den Fabrieksarbeidersbond hebben wij thans bijna het getal van 26.000 bereikt. Op 1 November e.k. zal ons blad 25 jaar bestaan. Wij willen niet op den tijd vooruit loopen, maar toch het vertrouwen uitspreken, dat wij tegen dien tijd het aantal van 30.000 zullen bereiken. In deze verwachting zullen we het jaar 1930 met frisschen moed en strijd lust beginnen en rekenen op onzen staf van flinke werksters, die ons bij dit mooie werk voor zullen gaan.

De propagandiste,
S. HEGT--VAN GELDER.

VERSLAG

van de Soc.-Dem. Kamerfractie.

(1 JANUARI 1929—28 FEBRUARI 1930)

SAMENSTELLING DER FRACTIE.

Gedurende het tweede gedeelte van het zittingsjaar 1928/29 kwam er in de samenstelling van de fractie en van haar bureau geen verandering. Tengevolge van feiten, welke reeds in het vorige jaarverslag zijn vermeld, telde de fractie in deze periode niet meer dan 23 leden.

De verkiezingen van 3 Juli 1929 brachten wel een belangrijken aanwas van ons stemmencijfer, maar geen vermeerdering van het aantal in 1925 verworven Kamerzetels. De 23 aftredende leden werden allen herkozen, terwijl de verkiezing van E. Kuipers, den voorzitter van het N.V.V., het 24-tal volmaakte.

Het bureau der nieuwe fractie werd als volgt samengesteld: Albar da, 1e voorzitter, Vlieg en, 2e voorzitter, IJzerman, secretaris-penningmeester.

Schaper werd, na korten tijd de functie van eersten voorzitter der Kamer te hebben waargenomen, voor het zittingsjaar 1929/30, overeenkomstig de voordracht van de nieuwe Kamer, tot tweeden voorzitter der Tweede Kamer benoemd.

In het zittingsjaar 1929/30 heeft Kleerekoper tot dusverre niet aan de werkzaamheden der fractie deel kunnen nemen; gelukkig is den laatsten tijd zijn gezondheids-toestand in die mate verbeterd, dat mag worden aangenomen dat hij in den loop van dit zittingsjaar ook in de Kamer, waar hij zoo noode gemist wordt, zijn arbeid zal kunnen hervatten.

De benoeming van J. ter Laan tot wethouder van Rotterdam had ten gevolge dat de fractie een harer meest actieve leden moest missen. In zijn zestienjarig Kamerlidmaatschap heeft Jan ter Laan met groote bekwaamheid en nimmer falende toewijding aan het werk onzer fractie deelgenomen en zich, vooral op het terrein van de financieele politiek en in den strijd voor de rechten en de belangen van het overheidsperoneel, buitengewoon verdienstelijk gemaakt.

Zijn de werkkraft en de kunde van J. ter Laan wel voor de fractie, maar geenszins voor onze beweging verloren gegaan, het verscheiden van mr. G. W. Sannes, die 2 Januari 1930 overleed, was zoowel voor de geheele beweging als voor de fractie een onherstelbaar ver-

lies. Als volksvertegenwoordiger heeft Sannes veel groot en goed werk gedaan; we behoeven slechts te herinneren aan hetgeen hij verricht heeft op het gebied van de kwesties betreffende levensmiddelenvoorziening tijdens de oorlogsjaren, aan zijn arbeid op het terrein der sociale verzekering, aan zijn rede bij de verdediging van het Ontwapeningsvoorstel, aan zijn schitterende campagne voor de voorziening in den nood van de ouden van dagen. Zijn karakter en zijn begaafdheid maakten hem tot een bij uitstek geziene figuur in het parlement en tot onzer meest vooraanstaande en meest beminde medestrijders

De plaats van J. ter Laan werd door G. van der Houven, die van Sannes door H. de Boeringenomen.

OVERZICHT DER WERKZAAMHEDEN VAN 1 JANUARI 1929 TOT HET EINDE VAN HET ZITTINGSJAAR 1928/29.

Rijksbegrotingen en begrotingshoofdstukken.

Oost-Indië. Cramer voerde het woord over een wijziging der begroting, in verband met de uitkeering van een deel der oorlogswinstbelasting aan Indië (14 Febr. 1929) en kwam bij een suppl. begroting op tegen de uitgaven ter versterking van de vlootbasis Soerabaja (15 Mei).

Bij de behandeling van de *begroting der Staatsmijnen* wees Dr op, mede in verband met de uitkomsten van het onderzoek betreffende de ramp in de Staatsmijn „Hendrik”, op de *misstanden in het mijnbedrijf* en de onvoldoendheid van het Staatstoezicht en stelde hij de rechtmatigheid van het toekennen van steun aan de A.J.C. in Limburg in het licht; Van der Waerden besprak de deelneming der Staatsmijnen aan de N.V. tot keuring van electro-technische materialen (12 Februari). J. ter Laan deed bij de discussie over het adres van den ontslagen brugknecht A. Schippers, het voorstel om een commissie van advies voor deze zaak in te stellen en vestigde nogmaals de aandacht op de nadeelen, welke het *overheidspersoneel* ondervindt van het uitblijven van de *regeling zijner rechtspositie* (13 Febr.). Brautigam drong, bij het wetsontwerp tot goedkeuring van het *verdrag met Duitschland betreffende samenvoeging van de douanediensten voor de Rijnscheepvaart*, aan op het zoeken naar een oplossing ter verzoening van de tegenstrijdige belangen van de oeverbevolking en de Rijnscheepvaart (13 Febr.). Van Zadelhoff critiseerde de wijze van steunverleening aan de *mobilisatie-slachtoffers*. Hij en K. ter Laan kwamen op tegen de insinuatie, waaraan de heer Duymaer van Twist zich bezondigde naar aanleiding van Van Zadelhoff's bedanken voor het lidmaatschap der commissie tot onderzoek van de grieven tegen voornoemde steunverleening (13 Febr.). Gerard verdedigde de, door den Anti-Rev. Bijleveld

bestreden, gunstige conclusie van de meerderheid der commissie inzake een adres van „Madjoe” betreffende de weduwe- en weezenpensioenen der lagere Europeesche militairen in Indië (14 Febr.). Over het wetsontwerp, dat op aandrang van de Kamer was ingediend om een einde te maken aan de schier eidelooze *tandtechnici*-historie, voerder D u y s en D e V r i e s—B r u i n s het woord; de harmonie tusschen de woordvoerders onzer fractie bereikte bij deze gelegenheid niet den hoogsten graad van volmaaktheid (14 en 19 Febr.).

D u y s verdedigde bij een *wijziging der Invaliditeitswet*, amendementen tot het doen vervallen van de loongrens en tot het opnemen in de invaliditeitsverzekering van arbeiders, die in aangenomen werk arbeiden voor iemand, die dit werk niet als ondernemer, maar voor zich zelf laat verrichten; het tweede amendement werd aangenomen (19 en 20 Febr.). H i e m s t r a en V l i e g e n spraken ten gunste van het wetontwerp, dat de regering machtigde tot bekrachtiging van het in 1921 te Genève aangenomen *ontwerp-verdrag betreffende den toelatingsleeftijd van kinderen tot het landbouwbedrijf*, tegen welk wetsontwerp Linksche en Rechtsche reactionnairen, geaccompagneerd door den Communist, verwoed ten velde trokken (20 en 21 Febr.). H i e m s t r a interpelleerde over de plannen tot opheffing van de *Rijkswerf te Hellevoetsluis*; aan het daarbij gevoerde debat namen ook J. t e r L a a n en S c h a p e r deel. De door H i e m s t r a voorgestelde motie, om een onpartijdig onderzoek in te stellen naar de vraag of de werf te Hellevoetsluis niet meer rendabel gemaakt kon worden, zoodat een opheffing achterwege zou kunnen blijven, werd aangenomen (21, 22 en 26 Febr.). Bij de interpellatie van den heer L. de Visser over de aanwezigheid van Kurt Vogel in ons land en de uitzetting van verschillende revolutionair-gezinde vreemdelingen, critiseerde K l e e r e k o p e r de wijze, waarop Nederlandsche autoriteiten herhaaldelijk tegenover vreemdelingen optreden en drong hij aan op herziening der verouderde Vreemdelingenwet (26 Febr.). D u y s hield bij een interpellatie van den heer Duymaer van Twist over de uitvoering der Zuiderzee-steunwet een pleidooi voor *verbetering van de steunregeling voor degenen, die door de droogmaking der Zuiderzee in hun broodwinning worden getroffen*, en diende een drietal daartoe strekkende moties in (27 Febr.).

Nadat de poging om tot een doeltreffende *ouderdomsvoorziening* te komen, in Mei 1928 mislukt was door de verwerping van de eerste (de invoering van Staatspensionneering betreffende) der toen door S a n n e s ingediende moties, bleef elke verbetering van de zorg voor de ouden van dagen achterwege en was het aantal onverzorgde ouden van dagen in het begin van 1929 tot ongeveer 38000 gestegen. Opdat althans aan dezen toestand een einde zou komen, stelde S a n n e s de volgende motie

voor: „De Kamer, van oordeel, dat in afwachting van de resultaten van het volledig doorwerken der wettelijke bepalingen betreffende de ouderdomsvoorziening, een noodmaatregel urgent is, krachtens welke een kostelooze rente op den voet der Ouderdomswet 1919 wordt toegekend aan de 65-jarigen en ouderen — alsmede aan hen, die de eerstkomende jaren den 65-jarigen leeftijd zullen bereiken — aan wie ouderdomsrente niet is toegekend of verzekerd; verzoekt de regeering een daartoe strekkende wijziging der Ouderdomswet 1919 aanhangig te maken.”

S a n n e s verdedigde deze motie en stelde in het licht, dat de moties, van Christ.-Hist. en Katholieke zijde daartegenover ingediend, ondoeltreffend waren; niettemin kon ook die *noodmaatregel* geen genade vinden in de oogen der Rechtsche fracties (27 en 28 Febr.).

Onze fractie stemde op 1 Maart tegen het zooveelste wetsvoorstel van den heer Braat tot *afschaffing van den Zomertijd*, welk voorstel met op een na algemeene stemmen werd verworpen. V l i e g e n zette uiteen waarom onze fractie zich vereenigde met wetsontwerp, dat de regeering machtigde toe te treden tot het *Kellogg-pact* ter uitbanning van den oorlog. (1 Maart). De fractie stemde voor de motie-Zandt tot *afschaffing van den stemplicht* (5 Maart). D e V r i e s—B r u i n s interpelleerde, naar aanleiding van de sterf- en ziektegevallen op de „Insulinde” over de *hygiënische en medische verzorging aan boord van schepen*; na de bevredigende toezegging van den minister werd de door haar ingediende motie ingetrokken (5 Maart).

Bij de behandeling der *postbegrooting* kwamen S c h a p e r en D r o p op tegen uitzonderingsbepalingen t.o.v. het bezorgen van ongeadresseerde stukken, welke op godsdienst of politiek betrekking hebben (5 en 6 Maart), besprak D r o p de reorganisatie van den P. T. T.-dienst en drong hij aan op herstel van den achturedag voor het postpersoneel, liet V a n d e r W a e r d e n zijn licht schijnen over het telefoontarief, trad K l e e r e k o p e r in het krijt voor de rechten van de V. A. R. A. en voor de handhaving de radioluistervrijheid (6 Maart); D r o p motiveerde het stemmen onzer fractie voor een tweetal moties—De Visser betreffende den achturedag en de contract-werkers (7 Maart).

D u y s toonde bij de algemeene beschouwingen over het ontwerp-*Ziektewet*, de verantwoordelijkheid het Rechtsche partijen voor het lange uitblijven van de invoering der ziekteverzekering aan, critiseerde de oppositie der Christelijk-Historischen tegen dit wetsontwerp en wees op de vele gebreken van de voorgestelde regelingen, die niet meer dan een bescheiden stap in de goede richting beteekende. S c h a p e r sprak een hartig woordje over personen, die hun portemonnaiebezwaren voor gewetensbezwaren doen doorgaan (8 Maart).

Van onze zijde werden een aantal amendementen ter

verbetering van het wetsontwerp ingediend, die bijna alle verworpen werden, mede doordat herhaaldelijk de Rechtsche „arbeidersafgevaardigden” zich geroepen voelden tot verzet tegen verbeteringen, waarop ook confessionele vakbond ensterk hadden aangedrongen. Verworpen werden de door D u y s verdedigde amendementen om de beperking van den kring der verzekerden tot arbeiders in dienst eener onderneming te doen vervallen en dien kring dus uit te breiden tot alle arbeiders in loondienst, om de loongrens te schrappen, om (toen dit laatste amendement verworpen was) de loongrens van 3 tot 5 duizend gulden te verhoogen, om de thuiswerkers, wier positie met die der gewone loonarbeiders ongeveer overeenkomt, in de verzekering op te nemen (13 Maart), om den termijn, waarover de verzekering na beëindiging der dienstbetrekking blijft doorloopen, van 1 maand tot 6 maanden te verlengen (19 Maart). Eenzelfde lot wedervoer het door D u y s en H i e m s t r a verdedigde amendementen om de ziekengeld-premie geheel door den werkgever te doen betalen (20, 21 en 22 Maart).

Mislukte een Vrijheidsbondsche poging om het stukje moederschapszorg, dat deze Ziekte wet bracht, hieruit te verwijderen, de Rechterzijde had succes met haar poging om de ongehuwde moeder buiten de ziekteverzekering te sluiten; het desbetreffende amendement-Aalberse werd door S u z e G r o e n e w e g krachtig bestreden (14 Maart). Na de aanneming van dat amendement werd een, door D u y s en S c h a p e r verdedigd, amendement ingediend, om te bepalen dat bij algemeenen maatregel van bestuur een bijzondere regeling voor de ongehuwde moeders kan worden getroffen; het verviel tengevolge van de aanneming van een amendement-Aalberse van de tegenovergestelde strekking (15 en 19 Maart). H i e m s t r a bestreed een Christ.-Hist.-amendement om de particuliere kassen alsnog in de wet op te nemen (15 Maart); een amendement-Kortenhorst en een paar amendementen-Van Gijn, welke de wet voor de arbeiders ongunstiger zouden hebben gemaakt, werden door D u y s en S c h a p e r bestreden en of ingetrokken of verworpen (15, 19 en 20 Maart). Aangenomen werden een amendement-S u z e G r o e n e w e g, om te zorgen dat de gehuwde vrouw, die de beschikking heeft over haar loon, bij ziekte ook de beschikking krijgt over haar ziekengeld, en een amendement-D u y s, waardoor de Kroon niet de bevoegdheid kreeg om voor een bepaald rayon het ziekengeld te verlagen en ook ten aanzien van de wachtdagen een verbetering werd bereikt (20 Maart). Voorts voerden D u y s, D r o p, G e r h a r d, H i e m s t r a en S c h a p e r het woord over de verschillende amendementen betreffende de bijdragen aan het profylaxefonds en de organisatie der verzekering (bedrijfsverenigingen enz.) (20, 21 en 22 Maart). Bij de eindstemming legde D u i j s een verklaring

af, ter motiveering van het stemmen onzer fractie voor het wetsontwerp (17 April).

G e r h a r d interpelleerde over de schoolkwestie (onbehoorlijke gedragingen van een Christelijk schoolbestuur jegens een Christelijk schoolhoofd), waardoor *Murmerwoude* vermaard is geworden (16 April). Het initiatiefvoorstel-Van den Heuvel tot het verleenen van tijdelijken *steun aan de beetwortelsuikerindustrie* werd bestreden door v a n d e r S l u i s (16 April); V l i e g e n verdedigde een motie om, ter bevordering van het suikerverbruik, de heffing van Leeningfondsopcenten op den suikeraccijns te beëindigen en het invoerrecht op suiker naar evenredigheid te verlagen, welke motie verworpen werd (17 April); een door V a n d e r S l u i s ingediende motie, ter bevordering van de oprichting van een bedrijfslaboratorium voor de bietenteelt, werd na een toezegging van minister Kan ingetrokken (18 April). Onze fractie stemde tegen het wetsvoorstel, dat werd aangenomen doordat een deel der Christelijk-Historischen, de heer Braat en de Vrijheidsbonder Bierema met de Katholieken en de Anti-Revolutionairen vóór stemden (18 April).

Aan de algemeene beschouwingen over het wetsontwerp tot *herziening der financieele verhoudingen tusschen het Rijk en de gemeenten* namen v a n d e n T e m p e l , V l i e g e n en J. t e r L a a n deel. V a n d e n T e m p e l wees erop, dat deze zoo lang verbeide herziening naast haar goede kanten ook bedenkelijke schaduwzijden had en dat de oplossing, welke zij geeft, bezwaarlijk duurzaam zal kunnen wezen; hij stelde de reactionaire actie tegen de gemeentelijke sociale politiek aan de kaak en kwam op voor de vrijheid der gemeenten om die politiek tot verdere ontwikkeling te brengen (18 en 19 April). V l i e g e n sprak zijn sympathie uit voor de grondgedachte van het wetsontwerp, waarvan hij geen ernstige gevaren voor de gemeentelijke autonomie dachtte, en zette uiteen in welke opzichten het ontwerp wijziging en verbetering van noode had (24 April). J. t e r L a a n betoogde, dat de voordeelen, die dit wetsontwerp bracht, beter op andere wijze konden worden verkregen en dat ook weder bij dit ontwerp de belangen der gegoeden te veel en die der kleine luyden te weinig behartigd werden (24 April).

Bij de artikelsgewijze behandeling moesten onze woordvoerders herhaaldelijk in het geweer komen tegen pogingen van andere, inzonderheid van de Rechtsche fracties, om dit wetsontwerp, wat zijn gevolgen voor de sociale gemeentepolitiek en den belastingdruk op de kleine inkomens betreft, slechter te maken. V a n d e n T e m p e l critiseerde een amendement-Kampschoër, dat zou leiden tot een bevoordeeling van gemeenten, waar geen opcenten worden geheven, ten nadeele van gemeenten, die in veel minder gunstige financieele omstandigheden verkeerden (25 April); hij, S c h a p e r en J. t e r L a a n bestreden de amendementen-Lovink, welke de elementen van willekeur en

toeval bij de vaststelling der uitkeeringen aan de gemeenten vermeerderden en nadeelig waren voor gemeenten, die méér voor het volksonderwijs doen dan het minimum, waartoe de wet ze verplicht (25 April); een zeer reactionair amendement-Bulten, om de heffing der gemeentefondsbelasting van ongehuwden te kunnen doen aanvagen bij inkomens, die een à twee honderd gulden geringer waren dan de laagste, welke volgens het regeeringsontwerp in die belasting konden vallen (de indiening van dit amendement was het eenige blijk van initiatief, dat de „democratische” Katholieken bij dit wetsontwerp gaven!), werd afgemaakt door V a n d e n T e m p e l, J. t e r L a a n en V l i e g e n (25 en 26 April). V l i e g e n bestreed het amendement-Kortenhorst tot afschaffing der zakelijke bedrijfsbelasting (26 April).

Door onze fractie werden een aantal amendementen ingediend, hoofdzakelijk ten doel hebbende, te voorkomen, dat deze wet zou kunnen leiden tot belemmering van een sociale gemeentepolitiek en tot zwaren belastingdruk op de kleine inkomens. J. t e r L a a n verdedigde een amendement om de, met de opbrengst der gemeentelijke inkomstenbelasting verband houdende, limiet voor de uitkeeringen aan de gemeenten, te doen vervallen (25 April), V a n d e n T e m p e l een amendement om de classificatie voor de gemeentefondsbelasting te schrappen en om in alle gemeenten gehuwden met inkomens beneden f 800 en ongehuwden met inkomens beneden f 700 vrij te stellen van die belasting; beide amendementen werden verworpen (25 en 26 April). Een door v a n d e n T e m p e l toegelicht amendement om aan de gemeenten 90 pCt., i.p.v. 75 pCt., van de hoofdsom der grondbelasting uit te keeren werd, na onaannemelijk te zijn verklaard, ingetrokken (26 April). Een amendement, verdedigd door J. t e r L a a n, om te Amsterdam, Rotterdam en Den Haag, voorzoover in de 1e klasse gerangschikt, inkomens beneden f 900 vrij te stellen van de gemeentefondsbelasting en deze belasting te verlagen voor inkomens van f 900 tot f 1500, werd door de regeering overgenomen (26 April). V a n d e n T e m p e l verdedigde een amendement om het maximum-aantal opercenten, dat de gemeenten op de gemeentefondsbelasting mogen heffen, te verhoogen van 80 tot 120; het werd onaannemelijk verklaard en ingetrokken (tegen de gulheid welke minister D e G e e r ook bij dit wetsontwerp betoonde in het onaannemelijk-verklaren, lieten v a n d e n T e m p e l en S c h a p e r een krachtig protest hooren), maar de daarbij gevoerde strijd had toch ten gevolge, dat de 80 pCt. tot 100 pCt. werden verhoogd; de beteekenis dezer belangrijke verbetering werd helaas door een reactionair amendement-Smeenck verminderd (30 April en 1 Mei).

Een voorstel van A l b a r d a om op 1 Mei geen beslissingen over belangrijke amendementen te nemen, daar vele leden onzer fractie dien dag niet aanwezig konden

zijn, werd verworpen. Een door Schaper toegelicht amendement betreffende de bijdrage van de provincie bij het verleenen van voorschotten aan in nood verkeerende gemeenten, verviel door de intrekking van het betreffende artikel; aangenomen werd een door vanden Tempel verdedigd amendement tot uitbreiding van de bevoegdheden der commissie van advies voor de uitvoering der wet (30 April en 1 Mei).

Vóór de aanneming (zonder hoofdelijke stemming) van het wetsontwerp, legde vanden Tempel namens onze fractie de volgende verklaring af:

„Aan onzen kant bestaan — zooals bij de openbare behandeling afdoende is gebleken — ernstige bezwaren tegen sommige deelen der in dit wetsontwerp vervatte regeling.

Daar staat evenwel tegenover, dat het wetsontwerp een zekere mate van nivelleering brengt van den belastingdruk waarvan de noodzakelijkheid door ons sinds jaar en dag is bepleit en waaraan door ons groote waarde wordt toegekend. Er is zeker reden te vreezen, dat, zoo dit wetsontwerp niet tot wet mocht worden verheven, geruime tijd zal verloopen, al eer nivelleering van belastingdruk, welke urgent is, zal tot stand komen.

Onder deze omstandigheden zullen wij onze stem aan dit wetsontwerp niet onthouden, mede onder invloed der overweging, dat uitbreiding van de politieke macht der arbeidersklasse de mogelijkheid zal openen, de wet in de door ons gewenschte richting te verbeteren. (3 Mei.)

Bij de regeling van werkzaamheden op 26 April betoogde J. ter Laan de wenschelijkheid, het *rechtspositie*-ontwerp vóór het zomerrecès te behandelen, Drop en Schaper idem t.o.v. de *vacantie-motie*, Schaper idem t.o.v. het *winkelsluitings*-ontwerp. Een voorstel van Drop om de *vacantie-motie* alsnog op de agenda te plaatsen, werd verworpen. Vanden Heide betuigde zijn ingenomenheid met de strekking van het wetsontwerp tot wijziging van de regeling van het *Staatstoezicht op krankzinnigen* (1 Mei). Bij een paar technische herzieningen van de Leerplichtwet en de Lageronderwijswet, bestreed Gerhards een amendement-Tilanus, waardoor een grooter aantal kinderen vóór hun 14e jaar de school zouden verlaten, en verdedigde hij een amendement ter voorkoming van onbillijke financieele benadeeling van een aantal kleine gemeenten, dat door de regeering werd overgenomen (2 Mei).

Kleerekoper zette de beteekenis uiteen van de door hem met instemming begroete wetsontwerpen betreffende *voorwaardelijke veroordeeling en invrijheidstelling, ten uitvoerlegging van gevangenisstraf, in bewaringshouding van beroeps- en gewoonte-misdadigers*, wees erop, dat de bestrijding der misdadigheid slechts geringe resultaten zal opleveren zoolang niet de maatschappelijke verhoudingen verbeterd worden, en bepleitte verschillende hervormingen van ons strafstelsel en gevangeniswezen (2

en 7 Mei). Bij de behandeling der begrooting van het *Wegenfonds* werd op verbetering van diverse wegen aangedrongen door Sannes, K. ter Laan, J. ter Laan, van der Waerden — die ook het wegenplan besprak — en Schaper; J. ter Laan diende een motie in, waarin op de spoedige verbetering van de verbinding van Noordbrabant en de eilanden met Rotterdam werd aangedrongen (2 en 7 Mei). Een voorstel-Bijleveld om het *rechtspositie*-ontwerp op 3 Mei alsnog op de agenda te plaatsen, werd door J. ter Laan bestreden, aangezien het toen zeker was, dat er vóór het uiteengaan der Kamer geen tijd meer voor een behoorlijke behandeling van dat wetsontwerp zou wezen. Cramer critiseerde bij de wetsontwerpen betreffende conversie eener Indische leening en de belegging van Indische pensioenfondsen, het te weinig rekening houden met het recht van *medezeggenschap van Indië* bij dergelijke aangelegenheden, en kwam, bij een wetsontwerp betreffende den verkoop van olie-houdende terreinen, op tegen de den laatsten tijd gevolgde *oliepolitiek*, waardoor de belangen van het particuliere petroleumkapitaal bevorderd, maar die der Indische gemeenschap geschaad worden (8 Mei).

Bij het wetsontwerp tot *wijziging van de Ouderdomswet*, dat in hoofdzaak een uitbreiding van de V.O.V. beoogde, stelde Sannes nogmaals de noodzakelijkheid van Staatspensionneering in 't licht, bestreed hij de door de regeering voorgestelde verlaging der maximum-rente van *f* 20 tot *f* 10 per week, alsmede een tevens aan de orde zijnd wetsontwerp, dat de jaarlijksche Rijksbijdrage aan het Ouderdomsfonds wilde verminderen (8 Mei). Een door hem verdedigd amendement om het maximum van *f* 20 voor de ouderdomsrente te handhaven werd aangenomen (14 Mei). Suzegroeneweg verzette zich tegen den aandrang van mr. Beumer om het verzekeren eener weduwnaarsrente onmogelijk te maken; de amendementen-Sannes om te bepalen dat twee personen, die ieder recht hadden op een rente van *f* 3, maar die, omdat zij samen gehuwd waren, tezamen *f* 5 rente kregen, na echtscheiding ieder een rente van *f* 3 toe te kennen en eenzelfde regeling te handhaven (de regeering stelde voor haar af te schaffen) in geval van scheiding van tafel en bed, werden verworpen.

(14 Mei.) Van der Heide drong bij een technische *herziening der Armenwet* aan, op een grondige herziening dier verouderde wet en op de aanstelling van een Rijksinspecteur voor de naleving der Armenwet (14 Mei). Bij de begrooting van het *Zuiderzeefonds* wees Droop op verschillende misstanden bij de Zuiderzeewerken en op het, bij de subsidieering ter bevordering van de geestelijke verzorging der arbeiders, eenzijdig steun verleenen aan instellingen, die onze arbeidersbeweging plegen te bestrijden (14 en 15 Mei); Van Zadelhoff en Duysoefenden scherpe critiek uit op de onvoldoende steunverleening aan de door de droogmaking der Zuiderzee in hun broodwin-

ning getroffen bevolkingsgroepen en op uitblijven van verbetering dier regeling (16 Mei); D u y s bestreed een amendement-Duymaer van Twist, dat, indien het ware aangenomen, ten gevolge zou kunnen hebben gehad, dat de weinige steun, dien de visschers genoten, in October 1929 verloren ging; dit amendement werd verworpen (17 Mei). Bij de debatten over de conclusies der commissies betreffende de *zaak-Vrijman* (15 Mei) en de *Louise-Groeve* (16 Mei) werden de meerderheids-conclusies verdedigd resp. door S u z e G r o e n e w e g en V a n d e r W a e r d e n en bestreden door resp. S c h a p e r en D u y s; onze fractie stemde in beide gevallen verdeeld. Naar aanleiding van een wetsontwerp betreffende de rechterlijke macht, maakte K. t e r L a a n bezwaren tegen de waarneming van kantongerechten door kantonrechters uit nabijgelegen kantons (16 Mei). In verband met een wetsontwerp tot *toekenning van kasvoorschotten aan den Kon. Holl. Lloyd* waarschuwde B r a u t i g a m tegen de neiging tot subsidieering van scheepvaartmaatschappijen en drong hij o.a. aan op verbetering van den toestand van het administratief personeel bij den Lloyd (16 Mei).

Toen het duidelijk werd, dat van de regeering niet een wetsontwerp tot verbetering der reeds zoolang onvoldoende *Zuiderzeesteunwet* te wachten was, dat nog vóór het uiteengaan der Kamer zou kunnen worden behandeld, diende onze fractie een daartoe strekkend wetsvoorstel in. Dit *initiatiefvoorstel* werd door D u y s krachtig verdedigd tegen de felle aanvallen van verschillende „Christelijke” Kamerleden (17 Mei). De verwerping van het voorstel vormde het slechte slot van de parlementaire periode 1925—'29.

OVERZICHT DER WERKZAAMHEDEN VAN DEN AANVANG VAN HET ZITTINGSJAAR 1929/'30 TOT 28 FEBRUARI 1930.

Rijksbegroting voor 1930. — Algemeene Beschouwingen.

Bij de algemeene beschouwingen voerden V l i e g e n, S c h a p e r en J. t e r L a a n voor onze fractie het woord; Albarda was door familieomstandigheden verhinderd aan deze debatten deel te nemen.

V l i e g e n (6 en 13 Nov.) besprak den uitslag der Kamerverkiezingen en de daarna ontstane politieke situatie. Hij wees op het ongezonde van den toestand, dat we thans zitten opgescheept met een ministerie, dat geheel uit mannen van Rechts bestaat, maar waarvoor niettemin de Rechtsche partijen weigeren de verantwoordelijkheid te aanvaarden. Hij critiseerde de onwaarachtige politiek dier partijen en het sinds verscheidene jaren van regeeringswege gevolgde ramings-beleid, waarbij het veel te laag ramen der middelen, een voorwendsel bood om de totstandkoming van noodzakelijke hervormingen tegen te houden.

Voorts werd door hem aangetoond, dat de in de verkiezingsdagen zoo naarstig gecolporteerde bewering, dat onze kameraden van de Britsche Arbeiderspartij geen echte socialisten zouden wezen, volkomen in strijd is met de waarheid, evenals de, met niet minder ijver verkondigde, bewering, dat door onze partij een lastercampagne tegen de Kerk en de geestelijkheid zou zijn gevoerd. Van de schandelijke wijze, waarop van Katholieke zijde, de propaganda tegen ons was bedreven, gaf hij eenige buitengewoon sterke staaltjes. De Katholieke fractie verklaarde dan ook bij monde van dr. Moller, dat zij geen behoefte gevoelde aan het door Vliegen voorgestelde onderzoek naar de juistheid der door de Katholieken en de Sociaal-Democraten jegens elkander geuite beschuldigingen; trouwens de profetie van „De Morgen”, dat bij deze gelegenheid den Socialist de ooren gewasschen zouden worden, ging geenszins in vervulling; er werden bij dit debat wel ooren gewasschen, maar zij waren van Katholieke lijve. In zijn repliek heeft Vliegen het alarm-geroep, dat, ook vanachter de regeeringstafel, was aangeheven over de daling van het zedelijk peil der natie, gewraakt als zijnde zeer overdreven en zeker niet door een vergelijking tusschen de arbeidersklasse van voorheen en die van thans te rechtvaardigen, en als een doorzichtige poging om de aandacht af te leiden van het ontbreken van de zucht om het werk, dat ter verbetering van de maatschappelijke toestanden noodig is, stevig aan te pakken.

S c h a p e r hield een krachtig pleidooi voor uitbreiding en behoorlijke toepassing der arbeidswetgeving, bracht ds. Kersten c.s. aan het verstand dat bijbelteksten niet alleen gebruikt kunnen worden om de zaak van het behoud en de bestaande sociale ongerechtigheden te verdedigen, en zette den communist Wijnkoop even op z'n nummer (8 en 14 Nov.) J. t e r L a a n (12 en 13 Nov.) nam de Colijnsch-De Geersche belastingpolitiek onder het mes en stelde vast, dat die politiek steeds den steun van het door de drie groote Rechtsche partijen en den Vrijheidsbond gevormde „zwart-blauwe klavervier” had genoten; hij hield verder een pleitrede voor verbetering van de salarispositie van het overheidsperoneel en tegen het misbruik, dat van het instituut der contractwerkers wordt gemaakt. Hij diende een motie in, om de Kamer zich te doen uitspreken voor verbetering van de salariering van het overheidsperoneel en van de indeeling in salarisklassen, en de regeering uit te noodigen, een herziening van het Bezoldigingsbesluit in dien zin te bevorderen. Bij zijn repliek moest T e r L a a n constateeren, dat de geheele Katholieke fractie reeds nu een der punten van haar verkiezingsprogram verloochende; de door den heer Moller in uitzicht gestelde daad, waardoor hij en zijn naaste geestverwanten hun medewerking aan de verwerping der motie-J. ter Laan (14 Nov.) zouden goed maken, is tot op den huidigen dag achterwege gebleven.

Begrootingshoofdstukken.

Buitenlandsche Zaken. Vlieg en zette uiteen welke beteekenis de Volkenbond in de laatste vijf jaar heeft gekregen en sprak zijn afkeuring uit over de houding van de Nederlandsche delegatie in de jongste Volkenbondsvergadering. Hij drong aan op erkenning der Russische Sovjet-regeering en op meer initiatief ten aanzien van de oplossing der Belgische kwestie; hierbij diende onze regeering open kaart te spelen, niet af te wachten, wat België zou vragen, maar mede te deelen, wat Nederland kon toestaan (12 en 14 Nov.) Kuipers trad voor de Nederlandsche arbeiders, die in Duitschland werken, Drop voor de zeevarenden, die oorlogsschade hebben geleden, in het krijt (14 Nov.).

Justitie. De meest de aandacht trekkende kwestie, die bij deze begrooting ter sprake kwam, was uiteraard de *Giessen-Nieuwkerk-zaak*. Duys wees erop, dat de daarbij omtrent de gedragingen van eenige vertegenwoordigers van de justitie en van de politie aan het licht gekomen feiten buitengewoon ernstig en ergerlijk waren en den minister van Justitie hadden moeten nopen tot snel en streng ingrijpen, en dat het terecht niet weinig verwondering en ergernis had gewekt dat de minister het oirbaar had geacht, in verband met die zaak, in de Memorie van Antwoord critiek uit te oefenen op de pers en op het Amsterdamsche Hof. Hoewel de minister nu, in zijn mondeling antwoord, een toontje lager zong, maakte dit antwoord toch een allesbehalve bevredigenden indruk. Voor de stemming over de begrooting legde Duys dan ook de verklaring af, dat onze fractie het ernstig betreunde, dat de minister in de Giessen-Nieuwkerk-zaak heeft getoond het rechtsgevoel des volks niet te verstaan, dat hij niet met doortastendheid en kracht de binnen zijn bevoegdheid liggende maatregelen heeft genomen, welke, door de voor het Amsterdamsche Hof gebleken feiten, ten opzichte van eenige ambtenaren noodig waren; en dat, zoo onze fractie niet tegen de begrooting stemde, zulks geschiedde in het vertrouwen, dat de minister, die zeide nu nog aan het overwegen te zijn, spoedig tot conclusies zou komen en niet zou aarzelen, zoo noodig ook hoogere ambtenaren te betrekken in zijn maatregelen, in afwachting waarvan onze fractie zich het recht voorbeheld, op deze zaak terug te komen (20, 21 en 22 Nov.).

Tegenover de Rechtsche zedelijkheids-apostelerij, welke dit jaar hoogtij vierde als in de dagen van het ministerie-Kuyper, merkte Van der Heide op, dat de voorstelling alsof het met de zedelijkheid thans zooveel slechter gesteld zou zijn dan in den goeden, ouden tijd, allermint juist is (16 Nov.), en toonde Vlieg en aan, dat wat de veelvuldigheid van zedemisdrijven betreft, juist die provincies, waar de „moderne geest”, aan welken het zede-

lijk verval der natie werd geweten, het minst is doorgedrongen, een zeer slecht figuur maken, en dat de arbeidersbeweging niet alleen stoffelijken vooruitgang, maar ook moreele verheffing van een belangrijk deel van ons volk heeft gebracht (19 Nov.).

Voorts werd het woord gevoerd door **D r o p** over: de noodzakelijkheid van een regeling van de rechtspositie der hoofdarbeiders, van een betere regeling van den rechtskundigen bijstand aan min- en onvermogenen; de zonderlinge toepassing van de Vreemdelingenwet in de mijnstreek (16 Nov.); de te lichte straffen bij overtreding van de Arbeidswet; het schandelijk optreden van sommige rechterlijke magistraten in Brabant tegen niet-katholieken en socialisten; de onvoldoendheid van het onderwijs in de observatiehuizen (21 Nov.); **V a n d e r H e i d e**: wat in Veenhuizen veranderd en verbeterd moet worden (16 en 21 Nov.); de wenschelijkheid, het kinderrecht beter en leesbaarder te maken en er meer eenheid in te brengen (16 en 21 Nov.); misstanden in de gevangnissen, zoowel op materieel als op geestelijk gebied; onmisbaarheid van Rijksopvoedingsgestichten naast de particuliere gestichten; te geringe middelen voor het reclasseeringswerk beschikbaar gesteld (21 Nov.); **S a n n e s**: de urgentie van versterking van het sociale element in de rechtspraak, door invoering van leekenrechtspraak in bepaalde gevallen (19 Nov.); **D u y s** en **S u z e G r o e n e w e g**: de noodzakelijkheid van verbetering van de rechtspositie van het natuurlijke kind (19 Nov.); **D u y s** de wenschelijkheid van centralisatie van het onderzoek naar ernstige misdaden; de schromelijke misbruiken bij de toepassing van preventieve hechtenis (19 en 21 Nov.); **S u z e G r o e n e w e g**: de wenschelijkheid van wijziging van het huwelijksgoederenrecht, van versterking van den invloed der moeder bij opvoedingskwesties, en van verlenging van den wettelijken maximum-zwangerschapstermijn (19 Nov.); **V l i e g e n**: de weigering, asyl te verleenen aan Trotzki (19 Nov.); **D u y s**: kerkdwang voor gevangenen; te lange diensttijden der gevangenenbewaarders; te lage bezoldiging der reclasseeringsambtenaren (21 Nov.).

Waterstaat. Over diverse wegen, spoorwegverbindingen, kanalen, zeekeringen en havens, welker aanleg of verbetering wenschelijk of noodzakelijk was, voerden **V a n d e r W a e r d e n**, **V a n d e r H e i d e**, **D r o p** (19 Nov.), **S c h a p e r**, **H i e m s t r a** (21 Nov.) en **B r a u t i g a m** (21 en 26 Nov.) het woord; **V a n d e n T e m p e l** drong aan op bevordering der spoedige verbinding van Amsterdam met den Rijn, via Wijk-bij-Duurstede (26 Nov.); **V a n d e r W a e r d e n** sprak zijn zegen uit over de benoeming van een directeur-generaal van Waterstaat (19 Nov.). **V a n B r a a m b e e k** betoogde de noodzakelijkheid eener goede organisatie van het nog

al te veel versnipperde autobuswezen (19 Nov.) en de wenschelijkheid eener behoorlijke leiding van de ontwikkeling der luchtvaart in ons land, opdat we niet een soortgelijke warboel zullen krijgen als bij de autobussen (21 Nov.); hij drong aan op uitbreiding van de adviseerende bevoegdheden van den personeelraad in het spoorwegbedrijf en wees op de jammerlijke achterlijkheid van sommige tramdirecties, wat haar houding tegenover de arbeidersorganisaties betreft, van welke achterlijkheid *D r o p* een Limburgsch voorbeeld gaf (26 Nov.). Verder besprak *D r o p*: het niet naleven van collectieve contracten bij Rijkswerken (19 Nov.); de onvoldoende uitkeeringen aan de nagelaten betrekkingen van verongelukte visschers; de Internationale steenkoolconferentie en de samenstelling van den Mijnraad; ongunstige arbeidsvoorwaarden, zwarte lijsten, verbittering onder de arbeiders in het mijnbedrijf (28 Nov.); *B r a u t i g a m*: de nauwe plaatsen en harde banken in de 3e klasse der elektrische treinen, de lange dienstitijden van het personeel van den provincialen stoombootdienst in Zeeland (26 Nov.); de onvoldoende voorschriften voor huisvesting van zeelieden aan boord; het ontbreken van zeeliedenvertegenwoordigers in de Nederlandsche delegatie naar het congres voor de veiligheid ter zee (28 Nov.).

Binnenlandsche Zaken en Landbouw. *G e r h a r d* en *D e V r i e s*—*B r u i n s* bepleitten de overbrenging van het Krankzinnigenwezen naar de afdeling Volksgezondheid (22 en 27 Nov.). *V a n d e r H e i d e* wees op het geheel ontbreken van roode burgemeesters en op het voorkomen van een burgervader-onderkruipersonselaar in Drente, *H i e m s t r a* op het, blijkens de geschiedenis der jongste landarbeidersstaking in Groningen, geenszins denkbeeldige gevaar, dat burgemeesters, die een bedrijf hebben, bij arbeidsconflicten niet onpartijdig optreden (22 Nov.), *S c h a p e r* merkte op, dat, indien de burgemeester van een in meerderheid katholieke gemeente, katholiek dient te wezen, in de overwegend socialistische gemeenten socialistische burgemeesters moeten worden benoemd (26 Nov.). *H i e m s t r a* en *G e r h a r d* kwamen op tegen het zóó lang schorsen van raadsbesluiten, dat het recht op beroep feitelijk geheel illusoir werd; *G e r h a r d* drong aan op vereeniging van kleine gemeenten tot gemeenten van voldoende levenskracht; hij, *S c h a p e r* en vooral *V a n Z a d e l h o f f*, traden voor de dierenbescherming in het krijt (22 en 26 Nov.); *I J z e r m a n* betwistte de onvereenigbaarheid van het raadslidmaatschap met het rijksontvangerschap; *G e r h a r d* verdedigde den burgemeester van Franeker tegen de critiek op het officieel ontvangen der A.J.C. (22 Nov.); *S c h a p e r* pareerde de aanvallen van den heer Beumer op de A.J.C. en van den heer Wijnkoop op het beleid van den Zaan-

damschen burgemeester tijdens de staking, en vestigde 's heeren Wijnkoops aandacht op de heldendaden van diens geestverwanten in Groningen (26 Nov.). Van den Bergh besprak het Tielsche geval (toekenning, voor bepaalde gevallen, van een beslissende stem aan een Raads-commissie) (26 Nov.).

Van Zadelhoff trok wederom ten velde tegen burgerwacht en bijzondere vrijwillige landstorm, voor welke instituten de regeering thans méér geld beschikbaar stelde, en bracht daarbij de Nieuwerbrugsche schanddaden ter sprake (26 Nov.). Hiemstra verdedigde de vervanging van het gezins- door het personen-kaartenstelsel bij de bevolkingsboekhouding; Van der Heide bestreed de communistische critiek op de Centrale Filmkeuring; De Vries—Bruins verlangde méér officieel licht over de ontwikkeling van de krankzinnigenverpleging, waaromtrent sinds 15 jaar geen verslag was gepubliceerd (26 Nov.).

Over de *werkverschaffing* spraken Van den Tempel, Hiemstra en Van der Heide. Zij kwamen op tegen het streven naar afbraak van de werkverschaffing, en tegen de tijdelijke uitsluiting van gewezen stakers; zij betoogden, dat de loonnormen moeten worden verhoogd, dat aan de werkverschaffing zooveel mogelijk het karakter van steunverleening moet worden ontnomen, dat overgegaan moet worden tot het ter hand nemen van werken onder normale arbeidsverhoudingen, dat méér dan thans getracht moet worden de uitvoering van groote werken voor het Rijk inderdaad tot vermindering van de werkloosheid te doen strekken en dat er meer centralisatie in de bestrijding der werkloosheid moet komen (27 en 28 Nov.).

Bij de afdeling *Landbouw* kwam Hiemstra op tegen het scheppen van tegenstellingen tusschen de stedelijke en de plattelands-arbeiders, en tegen de overdreven voorstellingen omtrent den zorgwekkenden toestand van onzen landbouw. Hij wees erop, welk een groot deel van de opbrengst van het landbouwbedrijf de grondbezitters toevalt en dat belangrijke verbetering niet mogelijk is, zoolang het privaatsbezit van den grond bestendig blijft; hij drong er op aan dat gebruik zou worden gemaakt van de mogelijkheid om landerijen, die gebrekkig bewerkt worden, te onteigenen en hij bestreed den drang naar protectie. Van der Sluis betoogde, dat een belangrijke verheffing van het levenspeil van de groote meerderheid der agrarische bevolking alleen verkregen kan worden door een sterk vergroote productie en gewijzigde verdeeling van de opbrengst van het bedrijf. Door een goede pachtwet zou bereikt kunnen worden dat een grooter deel van die opbrengst aan den arbeid en een kleiner deel aan het kapitaal kwam; voor vergrooting der productie zijn o.a. stelselmatige verkaveling, rationeele bedrijfsgrootte en bedrijfsleiders met vakbekwaamheid noodig, doch al deze

verbeteringen kunnen slechts in voldoende mate tot stand gebracht worden wanneer men overgaat tot socialisatie van den grond. Voorts bepleitte hij de aanstelling van een directeur-generaal van Landbouw. Van Zadelhoff behandelde het zalmstand-probleem en de waterverontreiniging (waarbij blijkt, dat het in troebel water niet altijd goed visschen is); hij wees erop hoe men door wederinvoering der nachtelijke sluiting zou kunnen bevorderen, dat de bovenvisschers weer boven Jan komen (29 Nov.).

Arbeid, Handel en Nijverheid. Kupers drong aan op de bekrachtiging van de Arbeidsconventie van Washington en weerlegde de daartegen aangevoerde argumenten; voorts bepleitte hij snellere uitbreiding van de werkingssfeer der Arbeidswet (3 Dec.), alsmede verschillende verbeteringen van de sociale verzekeringswetten en van haar toepassing; hij verzette zich tegen den van Christ.-Hist. zijde uitgeoefenden drang om voor de uitvoering van de Ziektewet ook onvolwaardige bedrijfsverenigingen toe te laten (5 Dec.). Dronk trachtte den minister te bewegen, nog in dit zittingsjaar een ontwerp tot wettelijke vacantieregeling in te dienen en sprak verder over: de rechtspositie van de hoofdarbeiders, de overwerkvergunningen, de staking te Sluiskil en het optreden der Arbeidsinspectie bij dit conflict (3 en 5 Dec.). S uz e G r o e n e w e g behandelde: de vrijgevigheid in zake overwerkvergunningen, de salarieringen der vrouwelijke arbeidscontroleurs, de noodzakelijkheid van meer jeugdbescherming en van zorg voor de kleine kinderen van de in het landbouwbedrijf werkende vrouwen (in verband met het hierover verschenen rapport van den Bond van Soc.-Dem. Vrouwenclubs (3 Dec.); zij bestreed de van katholieke zijde aanbevolen instelling van een Rijksskindertoeslagfonds (6 Dec.) en hield een pleidooi voor wettelijke regeling van de moederschapszorg en diende een daartoe strekkende motie in (10 Dec.).

H i e m s t r a opperde bezwaren tegen den rijksbemiddelaar in het noorden, protesteerde tegen het eindeloos traineeren met de arbeidersbescherming in het landbouwbedrijf, diende een motie in, om de Kamer te doen uitspreken, dat een wettelijke regeling van den arbeidstijd voor de landarbeiders noodzakelijk is (4 en 5 Dec.). V a n d e r W a e r d e n besprak de in de Troonrede aangekondigde instelling van bedrijfsraden, in verband met onze eischen van van bedrijfsorganisatie en medezeggenschap, en étaleerde daarbij de oude plunje van den heer Kortenhorst en andere Katholieke voormannen (4 Dec.).

S a n n e s behandelde de voornemens der regeering ten aanzien van de reorganisatie der sociale verzekering, het verslag van de Rijksverzekeringsbank over den toestand der ongevallenrentetrekken, de noodzakelijkheid van spoedige maatregelen in zake de onvolwaardige arbeidskrachten

en de uitvoering der Ziektewet. Hij wees er voorts op, dat ook na de verwerping zijner motie betreffende een noodmaatregel voor de van elke rente verstoken ouden van dagen en de aanneming der moties-Kuiper en -Snoeck Henkemans, niets tot verbetering der ouderdomszorg was gedaan en hij stelde in het licht, dat een noodmaatregel buitengewoon urgent was en dat alleen door een combinatie van het stelsel van premievrije staatspensioenning met dat van sociale verzekering een afdoende ouderdomsvoorziening bereikt zou kunnen worden. Met de verklaring, dat onze beweging niet zou rusten eer het staatspensioen verkregen was, eindigde S a n n e s zijn rede, de laatste, die hij in de Kamer heeft uitgesproken (5 Dec.)

V a n d e n T e m p e l verzette zich tegen den drang naar afbraak van de Raden van Arbeid en hield een pleidooi voor een wettelijke regeling der werkloosheidsverzekering, welke regeling, ondanks de in 1928 door de Kamer aangenomen motie-Van den Tempel, nog steeds op zich laat wachten en blijkens de Memorie van Antwoord wederom is uitgesteld (6 Dec.). D e V r i e s—B r u i n s drong aan op een behoorlijke organisatie van het volksgezondheidswezen en op totstandbrenging van de wet op de gezondheidsdiensten, waarvoor 9 jaar geleden een ontwerp werd ingediend, en op Rijkssteun voor het hygiënisch schooltoezicht. V a n d e n B e r g h wees er op, dat het noodig was de financieele paragrafen van de Woningwet uit te voeren op overeenkomstige wijze als in de laatste jaren vóór de oorlogscrisis geschiedde en toonde aan hoeveel tegenwoordig daaraan ontbreekt (10 Dec.).

Financiën. I J z e r m a n bepleitte ruimer en beter toepassing van het georganiseerd overleg en behandelde de vexatoire uitvoering van de Tabakswet, alsmede de gedwongen overplaatsingen van kommiezen en enkele andere personeelsaangelegenheden. K. T e r L a a n verdedigde moties tot verhooging van de pensioenen der oud-gepensioneerden en hun weduwen en weezen en tot opneming van de weduwen der vóór 1909 gepensioneerden in de Pensioenwet. D r o p drong aan op centralisatie van het beheer der domeinen en deelde mede, welke schandelijke toestanden in zake arbeidershuisvesting hij in het rentambt Werkendam had aangetroffen (3 Dec.).

Koloniën. I J z e r m a n besprak de tragi-comedie Urbina-Fruytier, de arbeidstoestanden in Curaçao en het in en ten aanzien van dat rijksgebiedsdeel gevoerde regeeringswanbeleid (10 Dec.).

Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen. G e r h a r d wees erop, dat het na de Memorie van Antwoord nog zeer duister was, wat van den minister van Onderwijs voor onze volksontwikkeling viel te verwachten en welk standpunt

ten aanzien van de salariering der onderwijskrachten werd ingenomen. Nadat de minister gesproken had, verklaarde Gerhard, dat zijn verwachtingen zeker niet grooter waren geworden (11 en 12 Dec.); hij critiseerde de gewoonte om wanneer door fouten van het departement te veel salaris was uitbetaald, dit teveel nog jaren later terug te vorderen (12 Dec.); hij bepleitte samenwerking van de leerkrachten bij lager- en middelbaaronderwijs bij beslissingen over de toelating tot de middelbare scholen, en vermindering van het maximum-aantal leerlingen per klasse in deze scholen (13 Dec.), bestreed een voorstel tot schrapping van het subsidie voor het Theosophisch Lyceum te Naarden en hield een pleidooi voor uitbreiding van het nijverheidsonderwijs; hij en S u z e G r o e n e w e g waarschuwden tegen de ontaarding van dit onderwijs tot een africhting voor den arbeid in bepaalde ondernemingen; hij drong aan op verbetering van de salariering der leerkrachten bij het nijverheidsonderwijs, op invoering van schoolplicht voor het buitengewoon lager onderwijs (18 Dec.), op spoedige uitvoering van het koninklijk besluit in zake lichamelijke oefening, op verhooging van de bedragen, beschikbaar gesteld voor de ontwikkeling der school-vrije jeugd, voor de openbare leeszalen en voor de volksuniversiteiten (19 Dec.).

V a n d e r H e i d e hield een pleitrede voor het onderwijs in het Friesch en betoogde de wenschelijkheid van afdoende maatregelen tegen de groentijd-misbruiken, van herstel der traditie „Leiden modern” (wat de theologie aanbelangt) en van de benoeming van socialisten in de curatoria (12 Dec.); V a n d e r W a e r d e n behandelde de kwestie van de wettelijke erkenning der handelsfaculteit aan de Amsterdamsche universiteit, diverse aangelegenheden betreffende de technische hoogeschool en de zondelijke motie, waarmede de heer v. Wijnbergen zijn zedelijkheidsliefde demonstreerde (13 Dec.); H i e m s t r a bepleitte de belangen van het niet-doceerend personeel aan de Utrechtsche veeartsenijschool (13 Dec.); S u z e G r o e n e w e g besprak het tekort aan plaatsruimte in het academisch ziekenhuis te Groningen, de reeds tien jaren opgelost wordende kwestie van de reorganisatie der Rijksklinieken en verschillende zaken betreffende het nijverheids-onderwijs voor meisjes (17 en 18 Dec.).

V a n Z a d e l h o f f drong aan op een goede uitvoering van de Lager-onderwijswet van 1920, op herstel van de daarbij vastgestelde leerlingenschaal en op strenge handhaving van den 7-jarigen leerplicht; hij betoogde, dat de huidige toestand, wat de salariering van de onderwijzers aangaat, onhoudbaar is geworden (18 Dec.); v. d. T e m p e l bepleitte een regeling, waardoor de bijzondere tentoonstellingen in het Rijksmuseum ook door personen met smalle beurzen zouden kunnen worden bezocht; V l i e g e n protesteerde tegen de bewering van dr. Moller, dat openbare leeszalen schunnige lectuur zouden

verspreiden en verzette zich tegen 's heeren Schokking's streven om alle werken, die naar atheïsme riekten, ter meerdere glorie van het vrije onderzoek, uit de openbare leeszalen te verbannen (19 Dec.).

Defensie. K. ter Laan en van Zadelhoff verdedigden onze ontwapeningseisch: Ter Laan wees daarbij op het Deensche ontwapeningsontwerp en bestreed de bewering, dat de positie van Denemarken en die van Nederland zoo sterk verschilden, dat hier onmogelijk zou wezen wat ginds mogelijk is. Van Zadelhoff herinnerde eraan, hoe de politieke partijen, welke tegen nationale ontwapening zijn, maar zeggen voor internationale ontwapening te wezen, zich geheel afzijdig hebben gehouden van de dit jaar voor de internationale ontwapening ondernomen adresbeweging, en hoe bij de verkiezingen de Sociaal-Democraten in Anti-Rev. strooibiljetten als voorstanders van de versterking van het leger werden voorgesteld. Voorts schetste Ter Laan de gevaren, welke de diverse buiten het leger staande gewapende corpsen opleveren, verzette hij zich tegen de uitbreiding der nationale oudroestcollectie en protesteerde hij tegen de niet-erkenning van het C.A.M.B.O. Hij diende een motie in, om van 1930 af over te gaan tot een sterke beperking van de jaarlijksche lichte (12 Dec.).

Hiemstra pleitte voor behoorlijker loonen voor de contractwerkers aan de Hembrug, voor verschillende belangen van het minder marinepersoneel en voor een onpartijdig onderzoek naar de bestaansmogelijkheid van de rijkswerf te Hellevoetsluis; Drop betoogde dat het Loodswezen niet een verlengstuk van Defensie moet wezen, maar bij Waterstaat thuis hoort; hij drong er op aan, dat aan de misstanden bij het loodswezen een einde zou worden gemaakt en dat de positie de militaire wachtgelders afdoende zou worden geregeld; Ramaer sprak over de verspilling van miljoenen aan het militarisme in Indië, over het gebruik van inheemsch personeel op de vloot en over de verdeling tusschen Nederland en Indië van de kosten van, en de zeggenschap over de marine (17 Dec.).

K. ter Laan verdedigde een amendement, om de voor twee nieuwe onderzeeërs aangevraagde gelden niet toe te staan, verzette zich tegen uitbreiding van de lichtingssterkte met het aantal manschappen, dat het vorige jaar tekort was gekomen, stelde in het licht, wat er nog ontbrak aan de geneeskundige behandeling in het leger en aan de toekenning van schadeloosstellingen, en wees op een kras staaltje van geldwegsmijterij bij de kleedingverzorging onzer armee; hij bepleitte opheffing van het huwelijksverbod voor de marechaussee en diende een motie in, om de regeering te verzoeken ook voor de niet in de wet opgenomen mobilisatie-slachtoffers maatregelen te treffen. Van Zadelhoff zette uiteen waarom hij geweigerd had zitting te nemen in de commissie in zake de steunverleening

aan de mobilisatie-slachtoffers en waarom het te betreuren was, dat niet een vertegenwoordiger van den bond dier slachtoffers in die commissie was opgenomen; hij bepleitte een betere toepassing van de wet betreffende de vrijstelling van militairen dienst wegens ernstige gewetensbezwaren en een wijziging en verruiming van de bepalingen dier wet; hij verzette zich tegen den post voor geheime uitgaven (19 Dec.).

Surinaamsche begrooting voor 1930.

I J z e r m a n stelde in het licht, dat de Nederlandsche regeering zich zorgvuldig onthield van krachtige en stelselmatige pogingen tot economisch herstel van Suriname (11 en 12 Febr. 1930); D e V r i e s—B r u i n s deed een boekje open van de hygiënische misstanden in dit gewest (12 Febr.).

Indische begrootingen voor 1930.

C r a m e r wees erop, dat de minister zich in de Memorie van Antwoord heeft aangesloten bij de meest reactionnaire opmerkingen in het Voorloopig Verslag; hij critiseerde het ontbreken eener deugdelijke welvaartspolitiek, het veel ontzien van de belangen van het grootkapitaal, het niet nakomen van vele toezeggingen, in November 1918 gedaan, de ten aanzien van de nationale beweging gevolgde politiek van onderdrukking en provocatie, de ongemotiveerde razzia van 29 Dec. l.l.; hij eischte, dat recht gedaan zou worden aan het Indonesische volk en dat dit in staat gesteld zou worden, zijn doel langs wettigen weg te bereiken. Hij diende twee moties in, een, waarin betreurd werd, dat de Indische regeering aan den Volksraad de gevraagde volledige inlichtingen omtrent de resultaten der 29 Dec. gehouden huiszoekingen heeft onthouden en geweigerd heeft met den Volksraad in debat te treden omtrent de beweegredenen tot die huiszoekingen, en een, ter afkeuring van die massale huiszoekingen en tot het stellen van den eisch, dat de regeering de vele versperringen van de wettige banen voor de strijders voor nationale onafhankelijkheid zou wegnemen, de om politieke redenen in voorloopige hechtenis gehouden in vrijheid zou stellen en aan de politieke gevangenen en verbannen amnestie zou verleenen (12 Febr.) Voorts bepleitte hij een ander, meer met de vitale volksbelangen rekening houdend, financieel beleid en toonde hij aan, hoe ongunstig de economische toestand van de massa der inheemsche bevolking is, hoe onjuist, de voorstellingen zijn, die door Vrijheidsbondsche en andere reactionnaren omtrent de mentaliteit der bevolking gegeven werden, en welke groote gevaren de huidige koers van het regeerbeleid oplevert (19 en 20 Febr.); hij sprak over de bestuurshervorming (12 en 21 Febr.), de tendentieuze berichtgeving van „Aneta”, en drong aan op uitbreiding van het kiesrecht voor verschillende raden, op afschaffing van het College van Gedelegeerden uit den

Volksraad (21 Febr.); hij kwam op tegen de handhaving van dood- en lijfstraffen, tegen de vaak schandelijke ongelijkheid van straffen voor blanken en voor Indonesiërs, tegen de wantoestanden in de gevangenissen en tegen de bedenkelijke concessie, welke de regeering aan de planters had gedaan ten aanzien van de Arbeidsinspectie (25 Febr.); hij sprak verder over: bevordering van kolonisatie in Deli; de verkeerde voorstelling, door den minister, van de toestanden in het Boven-Digoel-kamp gegeven (26 Febr.); het te slappe optreden der regeering tegen het opiumkwaad; het cocaïne- en morfine-gevaar; de te hooge pandhuistarieven; de aangekondigde afschaffing der heerendiensten; de erfpachtpolitiek (27 Febr.).

A l b a r d a zette uiteen, dat het koloniale vraagstuk van steeds grooter belang wordt en gestadig van aard verandert en dat de nationalistische beweging in het Oosten even zeker als de socialistische beweging in het Westen de overwinning tegemoet gaat. Hij wees erop, hoe niettemin de woordvoerders der Rechtsche en Vrijheidsbondsche fracties vervuld bleken van den wensch, Nederlands heerschappij over Indonesië te bestendigen, hoe het Kath. Kamerlid Feber zich geroepen voelde den Kath. Senator Steger, die een ruimer standpunt had ingenomen, af te straffen, hoe politici, die vol bewondering zijn voor den vrijheidsstrijd van onze voorvaderen, smalend en schimpend spreken over de Indonesische nationalisten en niet blijken te beseffen, dat de strijd van dezen voor de onafhankelijkheid van hun vaderland even eerbiedwaardig is als de onze was. Hij waarschuwde wederom tegen een onderdrukkingspolitiek, die geleid heeft en leiden zal tot ondergrondse actie en tot noodlottige avonturen. Hij schetste het optreden der regeering bij en na de razzia van 29 December als een tafereel van onverstand en wanbeleid en kwam op voor de in de moties-Cramer gestelde eischen (18 Febr.). In zijn repliek diskwalificeerde hij den heer Louis de Visser als vrijheidsapostel, weerlegde hij de critiek van den minister op het standpunt onzer partij, betoogde hij dat het gezag slechts door rechtvaardigheid inderdaad hoog gehouden wordt en dat het noodzakelijk is, in samenwerking met het Indische volk de komst der nationale onafhankelijkheid voor te bereiden (20 Febr.).

K u p e r s behandelde de poenale sanctie; hij herinnerde eraan hoe reeds jaren geleden in beginsel tot haar afschaffing was besloten en hoe al in 1918 haar spoedige verdwijning door de Indische regeering was aangekondigd; hij schilderde haar nadeelige uitwerking en drong erop aan, haar ten spoedigste af te schaffen (25 Febr.); hij critiseerde de voorstelling, dat Deli een soort van koelieparadijs zou zijn en wees erop, dat te Genève alle regeeringsvertegenwoordigers zich voor afschaffing der poenale sanctie hadden uitgesproken (26 Febr.). G e r h a r d eischte bescherming van de inheemsche bevolking tegen het alcoholgevaar en protesteerde tegen het negeeren door

de regeering van de desbetreffende, in 1918 aangenomen, motie (27 Febr.); hij besprak verschillende onderwijsbelangen en kwam op tegen het onthouden van neutraal onderwijs aan de Mahomedaansche bevolking, waardoor deze genoopt is, haar kinderen naar christelijke scholen te sturen, en tegen de lasterlijke uitlating van dr. Moller, dat het openbaar onderwijs niet karaktervormend zou zijn (28 Febr.); K. t e r L a a n trad in het krijt voor de oud-gepensioneerden en diende een motie in, om, in afwachting van een nadere afdoende regeling, aanstonds een bijslag te geven op de pensioenen en gagementen der oud-gepensioneerden beneden den rang van onder-officier (27 Febr.); D e V r i e s—B r u i n s bepleitte uitbreiding en verbetering van de zorg voor de volksgezondheid, wees op de toenemende verbreiding der tuberculose en op de mislukking der Minahassa-bedelpartij (27 Febr.); V a n Z a d e l h o f f betoogde, dat, ook in verband met het tekort aan onderwijskrachten, verbetering der onderwijzerssalariissen noodzakelijk is, en protesteerde tegen de vrijheidsbeperking door de muilkorfcirculaire (28 Febr.).

Wetsontwerpen, begrootingen van fondsen en bedrijven, interpellaties enz.

J. t e r L a a n stelde in het licht, hoever het wetsontwerp tot *regeling der rechtspositie van ambtenaren* — dat zich vrijwel alleen tot het formeele recht beperkte en dat de militairen en de contractwerkers van de regeling uitsloot — bleef beneden de eischen, welke aan de zoo lang verbeide regeling der rechtspositie van het overheidspersoneel moeten worden gesteld. Wat de contractwerkers betreft, had de strijd, door hen, v. d. B e r g h en v. d. T e m p e l tegen hun uitsluiting aangeboden (15 en 16 Oct. 1929), ten gevolge, dat de minister op dat punt een niet onbelangrijke verbetering in het ontwerp aanbracht.

Bij de artikelsgewijze behandeling, waarbij v. d. B e r g h en J. t e r L a a n (17, 18, 22, 23 Oct.), v. d. W a e r d e n (17 Oct.), S a n n e s (18 en 22 Oct.), S c h a p e r (18 Oct.), v. d. T e m p e l en S u z e G r o e n e w e g (23 Oct.) het woord voerden, werden onzerzijds tal van pogingen gedaan om door amendeering het wetsontwerp te verbeteren; doordat wij daarbij over het algemeen uiterst weinig steun van de andere fracties kregen, was het succes van die pogingen zeer gering. Over de wetsontwerpen tot *wijziging van de pensioenwetten* en betr. de *onder curateele stelling en de gedwongen verpleging van drankzuchtigen*, spraken resp. G e r h a r d en v. d. H e i d e (24 Oct.).

De interpellatie over de *botsingen tusschen de politie en de stakers, in verband met de staking aan de zinkwitfabriek te Maastricht* is hoewel de officieele interpellant Wijnkoop heette, feitelijk een interpellatie-V l i e g e n geworden. Vliegen's scherpe en sterk gedocumenteerde critiek op het optreden der politie, maakte ook op velen van onze tegen-

standers in de Kamer een sterken indruk en de minister zag zich genoopt, toe te zeggen, dat naar de Maastrichtsche gebeurtenissen een nauwkeurig, onpartijdig en volledig onderzoek zou worden ingesteld en dat de resultaten hiervan aan de Kamer zouden worden medegedeeld. Bij de discussie over deze interpellatie (24 en 25 Oct.) hield K u p e r s zijn maidenspeech, om de scheve voorstellingen van Katholieke zijde over de staking gegeven, recht te zetten. D e V r i e s—B r u i n s interpeleerde den minister van arbeid over de verbreiding en *bestrijding van de pokken* en critiseerde de bij die bestrijding maar al te veel gevolgde struisvogel-politiek; aan het debat over deze aan gelegenheid en over de door interpellatie ingediende motie, werd deelgenomen door S u z e G r o e n e w e g en S c h a p e r (25 Oct.).

De V r i e s—B r u i n s peperde, bij de bespreking over het wetsontwerp tot *verlenging van de opschorting van den indirecten vaccinatiedwang*, ds. Kersten diens demagogische anti-inentingscampagne in; Suze Groeneweg verdedigde de Rotterdamsche overheid tegen een aanval van dienzelfden staatsman (3 Dec.). I J z e r m a n sprak bij een suppl. begrooting van Finaciën voor 1929 ten gunste van het stelsel van *belastingbetaling op postkantoren* (3 Dec.). Bij de *postbegrooting 1930* wees V a n B r a a m b e e k op het eindeloos getalm ten aanzien van de beslissing over de girorente-kwestie; v. d. B e r g protesteerde tegen de *radio-censuur*, toonde aan hoe bij de bestaande zendtijdverdeling de A.V.R.O. al te ruim en de V.A.R.A. al te karig bedeed wordt en drong aan op bespoediging van de nog maar steeds uitblijvende *billijke verdeling van zendtijden*; D r o p besprak het nieuwe telefoontarief en verschillende personeelszaken (10 Dec.). Bij een paar *suppl. begrootingen van Oorlog en Marine voor 1928* kwam K. t e r L a a n op voor de niet-pensioengerechtigde weduwen en weezen van militairen en voor soberheid ten opzichte van den omvang der lichten (17 Dec.).

V l i e g e n bestreed, bij de wetsontwerpen tot *afschaffing van de Verdedigingsbelang II en van de opcenten op den suikeraccijns en tot heffing van opcenten op, en tariefherziening van de Inkomstenbelasting*, de financieele politiek van den „Minister van Overschotten”, hij betoogde, dat indien er geld over was, dit beter tot sociale hervormingen dan tot belastingverlaging kon worden besteed, en dat, wanneer wij, gelijk thans, feitelijk alleen hadden te beslissen over de wijze van belastingverlaging, de afschaffing van den accijns op het geslacht de voorkeur verdiende boven die van de Verdedigingsbelasting II; voorts bracht hij den heer Van Poll onder het oog, dat diens beschouwingen over christelijke belastingpolitiek volkomen in strijd waren met de door de „christelijke” partijen gevolgde belastingpolitiek (17 Dec.). Bij de *Zuiderzeefondsbeegroting 1930*, wees D r o p op slechte arbeidsvoorwaarden en

ondoeltreffende zorg voor ontwikkeling en ontspanning bij de Zuiderzeewerken en spoorde v. d. W a e r d e n den minister aan, ondanks de financieele tegenvallers de droogmaking der Zuiderzee flink te doen voortgaan (19 Dec.). H i e m s t r a bepleitte bij de *Begrooting der Artillerie-inrichtingen* eenige personeelsbelangen (19 Dec.). K. t e r L a a n vestigde bij het wetsontwerp betr. den *vuilafvoer van Den Haag naar Drenthe*, de aandacht der regeering op begeerte naar stadsvuil in een deel van Zuid-Holland (20 Dec.). Bij de *begrooting van het wegefonds 1930* werden door K. t e r L a a n, H i e m s t r a en v. d. W a e r d e n diverse lansen gebroken voor verbetering van wegen, aanleg van rijwielpaden enz., terwijl H i e m s t r a tevens in het krijt trad voor *uitbreiding der vrijstelling van de rijwielbelasting* tot personen met niet meer dan f 1500 inkomen, die een fiets voor hun broodwinning gebruiken (20 Dec.). Bij het debat, dat in verband met de *begrooting van de Staatsmijnen 1930* gevoerd werd over de steunverleening tot oprichting van een *tricotagefabriek* in de mijnstreek, toonde v. d. W a e r d e n de wenschelijkheid hiervan en de gezochtheid der ertegen aangevoerde „liberale” bezwaren aan; D r o p critiseerde bij deze begrooting de wijze, waarop de directie der Staatsmijnen de arbeidsvoorwaarden regelt (20 Dec.).

De Secretaris der S.D. Tweede Kamerfractie,
A. W. IJZERMAN.

Werkzaamheden der Soc.-Dem. Eerste Kamerfractie over het jaar 1929

SAMENSTELLING DER FRACTIE.

Door de verkiezing van leden der Eerste Kamer voor de groepen Noord-Brabant—Zeeland—Utrecht—Limburg en Noord-Holland—Friesland onderging onze fractie in den zomer van 1929 een verandering. G. F. Lindeijer werd niet herkozen in het Zuiden, terwijl J. Oudegeest als nieuw lid voor Noord-Holland plaats nam. Het uittreden van Lindeijer werd in de fractie als een gemis gevoeld, vooral ten opzichte van zijn werkzaamheden betreffende het mijnwezen. Wij hopen hem bij een volgende gelegenheid terug te zien.

Vóór de behandeling der begrooting waren nog enkele kleine ontwerpen aan de orde.

LANDBOUW-INSTITUUT TE ROME.

Over deze instelling uitte *W i b a u t* verscheidene bezwaren betreffende de veiligheid der gedelegeerden, indien zij aan de fascistische Italiaansche regeering niet welgevallig zouden zijn.

De regeering bleek daarvan geen gevaar te verwachten. Onze fractie stemde verdeeld.

PROCEDURE IN KANTONGERECHTSZAKEN.

Tegen dit ontwerp had *M e n d e l s* veel bezwaar. Hij kon zich o.a. niet vereenigen met de bevoegdheid van den Kantonrechter tot wering van zaakwaarnemers uit de zitting, terwijl geen voorafgaande eischen aan die gemachtigden werden gesteld. Hij achtte overigens de wet onbeholpen samengesteld.

VERLAGING VAN DEN ACCIJS OP GEDISTILLEERD.

Hierbij maakte *H e r m a n s* van de gelegenheid gebruik om een rede te houden ten gunste der drankbestrijding.

Het ontwerp werd zonder hoofdelijke stemming aangehouden.

STAATSBEGROOTING VOOR 1930.

De *Algemeene Beschouwingen* vingen aan op 6 Maart. Daarbij oefende *W i b a u t* critiek op de belastingpolitiek,

waarbij de drukkendste indirecte belastingen worden gehandhaafd, terwijl de inkomstenbelasting verlaagd werd. Ook sprak hij zijn teleurstelling uit over de zeer bekrompen uitvoering der Woningwet en over het uitblijven van een betere salarisregeling voor de ambtenaren. Bovendien uitte hij in sterke bewoordingen uitvoerig zijn bezwaren tegen het regeeringsontwerp betreffende de financiële betrekkingen tusschen Rijk en gemeenten.

M e n d e l s besprak de samenstelling van het Kabinet en de vooruitzichten bij de naderende verkiezingen, terwijl hij ook de onnoodig-pessimistische ramingen aan critiek onderwierp. Ook vestigde hij weer de aandacht op het gevaar der burgerwachten, alsmede op pogingen van particulieren om wapenvendels te stichten. Dat de regeering echter niets wil weten van ontwapening, zelfs niet van vermindering van leger en vloot, keurde zij eveneens sterk af. Aan het slot gaf hij een beeld van de socialistische beweging, die jong en krachtig staat tegenover de oude, afgeleefde partijen.

Door C. P o t h u i s—S m i t werd in het licht gesteld, hoe weinig bevrediging het beleid der regeering aan de vrouwen, in het bijzonder aan die uit de arbeidersklasse had geschonken, en ook hoe de verwachtingen der kerkelijke heeren omtrent de uitwerking van het vrouwenkiesrecht hadden gefaald.

H e r m a n s sprak over de partijdige benoemingen, waarbij stelselmatig sociaaldemocraten worden geweerd, en ook over de mogelijkheid van samengaan van sociaaldemocraten en katholieken. Hiervoor haalde hij voorbeelden aan uit Engeland en Duitschland.

M o l t m a k e r steunde dit betoog en vulde het aan door op de tegenstelling tusschen katholieke arbeiders en werkgevers te wijzen. Van de democratie, waarvan de heer v. Lanschot getuigde, is in de Katholieke Staatspartij in werkelijkheid niets te bemerken.

M i n i s t e r d e G e e r verdedigde zijn financieel beleid, achtte de burgerwachten noodig en de benoemingen volkomen in orde.

Nog moet worden vermeld een *discussie over het huwelijk*. De heer De Vos van Steenwijk had dit onderwerp in zijn rede aangeroerd, o.a. met een aanhaling van een vroegere uiting van W i b a u t. Deze laatste was hierop ingegaan, en had zijn meening nog verduidelijkt door op de feiten van den tegenwoordigen tijd te wijzen, en hoe het vraagstuk der huwelijksverhoudingen tot een ontzaglijk probleem was geworden. Dat toegevend, had evenwel C. P o t h u i s—S m i t ontkend, dat de sociaaldemocraten de huwelijksinstelling willen ontwrichten, dat integendeel de soc.-dem. vrouwen bezig zijn een nieuw gezinsleven op te bouwen. Ook M e n d e l s ontwikkelde zijn meening daaromtrent. Wij willen den gezinsband niet uit elkaar rafelen, maar wij

willen niet de oogen sluiten voor de gevallen, waar zij reeds verbroken is.

Minister De Geer wijdde een belangrijk deel van zijn rede aan deze beschouwingen; hij ging daarbij zoo ver, dat hij sprak over ons z.g.n. willen goed praten van „een wettelijke regeling van het concubinaat.” Hier tegen werd bij de repliek door C. P o t h u i s—S m i t ten sterkste geprotesteerd, o.a. kreeg zij een artikel over dit onderwerp uit „De Prol. Vrouw” in de Handelingen opgenomen. M e n d e l s en H e r m a n s gingen bij de replieken nog nader op hun eerstgehouden beschouwingen in.

**

Financiën. Bij de begrooting van Financiën sprak H e n r i P o l a k over het behoud onzer duinen en over de vraag, of de Staat zijn eigendommen voor reclamedoeleinden behoort beschikbaar te stellen, zooals dit b.v. ten opzichte van de Miss Blanche-aanbevelingen geschiedde.

De M i n i s t e r meende, dat er voldoende contrôle van de overheid was.

**

Onderwijs. Naar aanleiding van een voorafgaande rede van den heer Verkouteren ontwikkelde D e Z e e u w zijn denkbeelden over het enorme gebrek aan ambachtsonderwijs, dat er in ons land bestaat. Verbetering beval hij, ook met 't oog op de concurrentie met andere landen aan.

H e n r i P o l a k besprak de monumentenzorg, de veranderde inrichting van het Rijksmuseum te Amsterdam laakte hij, terwijl hij evenals vorige jaren vroeg naar de uitblijvende monumentenwet en nu ook naar de toegezegde natuurbeschermingswet.

Het belang van het landbouwhuishoudonderwijs werd door C. P o t h u i s—S m i t weder in het licht gesteld en op de dringende behoefte aan een adjunct-inspectrice voor dat onderwijs gewezen.

M i n i s t e r W a s z i n k stelde dit laatste in uitzicht, sprak de bewering van De Zeeuw over het ambachtsonderwijs vierkant tegen. De monumentenwet was vrij spoedig te verwachten, de natuurbeschermingswet zou nog wel een poosje uitblijven.

**

Justitie. Het lot der gevangenen, in 't bijzonder het geboiede transport, werd door H e r m a n s ter sprake gebracht. Hij noemde ook verschillende gevallen van onoordeelkundige behandeling van gevangenen en vroeg den Minister om daaraan een einde te maken.

De M i n i s t e r beloofde sommige zaken nader te zullen bezien.

**

Defensie. Bij dit hoofdstuk sprak C. P o t h u i s—S m i t wederom over den nood der oud-gepensionneerden, hoopte het beste van de commissie ten behoeve der mobilisatie-slachtoffers en hield ten slotte een betoog voor ontwapening naar aanleiding eener vorige rede van den heer Verkouteren.

M e n d e l s kwam nog eens terug op de vrijwillige corpsen, waarvan hij de wettelijke basis niet kon ontdekken en L i n d e i j e r behandelde het loodswezen, waarbij hij o.a. betere arbeidsvoorwaarden bepleitte.

M i n i s t e r L a m b o o y ging niet accoord met onze verschillende beschouwingen.

Onze fractie stemde tegen de begrooting van defensie.

Binnenlandsche Zaken. H e r m a n s behandelde de censuur door burgemeesters op tooneelstukken uitgeoefend. Verschillende goede stukken werden verboden, evenals optochten van volkomen onschuldigen aard. Ook wees hij op de onbehoorlijke vragen, welke aan onderwijzers-sollicitanten werden gedaan.

H e n r i P o l a k sloot zich bij hem aan bij de critiek op de burgemeesters en sprak daarna over het behoud van het natuurschoon in het Gooi, waarvoor hij de Gooische gemeenten wilde samenvoegen. Verder besprak hij het trekhondenvraagstuk en het uitroeien van vogels, beide schadelijke wijzen van dierenmishandeling. Ook waarschuwde hij tegen onoordeelkundige bebossching.

L i n d e i j e r bracht den economischen toestand van Zeeuwsch-Vlaanderen ter sprake. Hij wekte op om krachtiger en sneller dan tot dusver door de regeering geschied was aan de verbetering van de toestanden in dat gewest mede te werken.

M i n i s t e r K a n hield als antwoord een onderhoudende causerie, waarin hij 't een en ander beloofde te overwegen.

Buitenlandsche Zaken. Bij dit hoofdstuk sprak H e n r i P o l a k over den Volkenbond, waarvan hij het beheer, de inwendige organisatie en bovenal den aard en de mate van zijn bevoegdheid wilde gewijzigd zien. Bovenal bepleitte hij het instellen van een oppersouvereiniteit boven de souvereiniteit van elken Staat op zich zelf.

Ook de opiumzaak der chemische fabriek te Naarden en de kwestie van de z.g. geheime Belgische documenten werden door hem ter sprake gebracht.

De M i n i s t e r meende, dat de Volkenbond in 10 jaar reeds veel heeft gepresteerd.

Waterstaat. Hierbij heeft M o l t m a k e r zijn grieven geuit over de weinige activiteit van den Minister. Hij besprak de medezeggenschap in de bedrijfsleiding, die uitblijft, de afvaardiging van personeelvertegenwoordigers naar internationale spoorwegcongressen, welke niet is geschied. Ook de pensioenregeling van het spoorwegpersoneel onderwierp hij aan critiek, evenals de dienst- en rusttijdenregeling van het spoorwegpersoneel, die zooveel te wenschen overlaat. De regeling der pensioenen voor het spoorwegpersoneel dient te worden herzien. Het groote tekort in het pensioenfonds moet de Regeering voor haar rekening nemen. De geldende promotie-regeling, die geschikte ambtenaren belet om tot de hoogste functies op te klimmen, besprak hij, om daarna de tramwegexploitatie en het trampersoneel te behandelen.

Daarna sprak L i n d e j e r over het mijnwezen. Hij releveerde de ramp in de mijn „Hendrik” en critiseerde in dat verband de arbeidsvoorwaarden der mijnwerkers. Hij drong o.a. aan op aanstelling van meer arbeider-controleurs. Verder vroeg hij nog wettelijke regeling van de contact-commissie en herziening van het Mijnreglement.

De M i n i s t e r V a n d e r V e g t e raadde over het algemeen aan om geduld te hebben bij de vele wenschen, die werden uitgesproken. Het ging nu eenmaal zoo gauw niet.

Bij de replieken sprak M o l t m a k e r bittere woorden over het weinige, dat de Minister gedurende de afgelopen jaren gepresteerd had, in het bijzonder ten opzichte van het pensioenfonds en de tirannie van de Rotterdamsche Tramwegmaatschappij. Hij en Hermans stemden als protest tegen de begrooting.

* *

Arbeid, Handel en Nijverheid. De algemeene ontstemming tegenover Minister Slotemaker de Bruïne werd het eerst door D a n z geuit. In een uitgebreide rede somde hij de tekortkomingen op betreffende Arbeidswet, Ongevallenwet, verzorging van oude van dagen en invaliden. Ook de uitvoering van die verschillende wetten is onbevredigend, terwijl de unificatie der sociale wetgeving op zich wachten laat. Met de werkverruiming moet worden voortgegaan, terwijl de wet op de werkloosheidsverzekering nog steeds uitblijft. Evenals de ratificatie van den 8-uren-dag-conventie. Ten slotte drong hij nog aan op bevordering van medezeggenschap en bedrijfsorganisatie.

Over de volkshuisvesting sprak W i b a u t, in het bijzonder over de uitvoering der Woningwet. De woningbouwvoorschotten worden eerst verleend, wanneer de bouwkosten tot een uiterst minimum naar beneden zijn geschroefd. De verbetering van de volkshuisvesting als opvoedend element werd daardoor volkomen tegengehouden. H e r m a n s drong nog eens met kracht op de verwezenlijking der Plaatselijke Keuze aan.

De Minister verdedigde zich tegen de critiek van Danz; hij somde op al wat hij gedaan had, waaraan hij bezig was en wat hij nog zou doen, waarbij hij tot de conclusie kwam, dat 't allemaal puik in orde was. Ook Wibaut's critiek vond hij niet billijk, deze had hem juist moeten prijzen.

**

Indië. Evenals vorige jaren was het debat over de Indische zaken uitvoerig en scherp. Tegenover de heeren De Savornin Lohman, Blomjous en Muralt zette Mendels het sociaaldemocratische standpunt uiteen. Hij sprak over de inlandsche beweging, over het tekort aan maatregelen ten behoeve van onderwijs, huisvesting en gezondheid, terwijl de poenale sanctie nog steeds van kracht is. Van het terugdringen van den Volksraad (idee-Colijn) wilde hij niets weten. De kern van zijn betoog was, dat overheersching en altijd en overal als druk wordt gevoeld, en dat de regering tegen de draad van den maatschappelijken gang zou ingaan, wanneer ze dit niet inzag en daarnaar handelde. Van het herstel der inlandsche meerderheid in den Volksraad toonde hij zich natuurlijk een voorstander.

Toen daarna de heer Colijn eveneens een lange rede hield om zijn tegenovergesteld standpunt te bepalen, mengde Wibaut zich in het debat, om op het zelfbeschikkingsrecht der volken, een eisch van dezen tijd, te wijzen. De regering zal daarvoor ontvoogdingspolitiek moeten voeren, welke over een aantal jaren loopt.

Nadat Minister Koningsberger zijn standpunt in een lange rede had uiteengezet, sprak Mendels nog bij zijn repliek de hoop uit, dat het overleg tusschen den Minister van Koloniën en den Gouverneur-Generaal tot resultaat zullen hebben, dat de poenale sanctie zal worden herzien.

POSTERIJEN, TELEGRAFIE EN TELEFONIE.

Bij de begrooting van dit Staatsbedrijf bracht Hermans de postbestelling ter sprake, die huis aan huis geschiedt (reclames, verkiezingslectuur, enz.). Hij oordeelde, dat of alle van die soort poststukken of geen enkele moest worden bezorgd. De posterijen moesten geen censuur kunnen uitoefenen. C. P o t h u i s—S m i t sprak over den zendtijd der omroepvereenigingen en over den buitengewoon onrechtvaardigen toestand, waarin te dezen opzichte de V.A.R.A. verkeert, welker verdiensten zij in details uiteenzette. M o l t m a k e r sloot zich daarbij aan. Verder wees hij op de jongensexplotatie bij den giro-dienst, waaraan een einde diende te komen.

De Minister begreep maar niet, hoe men over iets ongeduldig kon zijn. Hij wachtte immers op den Radio-raad. Hij hoopte „straks" den zendtijd in orde te maken.

STAATSMIJNEN IN LIMBURG.

L i n d e i j e r uitte bij deze begrooting nogmaals zijn bezwaren omtrent het bedrijf, al is dit in het algemeen zeker in goede handen. Ook drong hij aan op zorg voor de mijnwerkers-invaliden en op vrijheid ook voor niet-katholieken, o.a. in de gezellenhuizen, welke de bescherming genieten van de directie der Staatsmijnen.

M i n i s t e r V a n d e r V e g t e kon het maar met een heel klein gedeelte eens zijn, naar hij zelf verklaarde. Bij de repliek sprak L i n d e i j e r nogmaals over het onvolgende Staatstoezicht, waardoor rampen ontstaan als die in de mijn „Hendrik”.

VERDRAG VAN PARIJS.

Na redevoeringen van de heeren Anema en v. d. Bergh, legde W i b a u t een verklaring af, dat dit verdrag zijn instemming heeft, omdat het een versterking van den vredeswil is.

HET PALEIS TE AMSTERDAM.

P o l a k drong (bij wijziging van het 1^e Hoofdstuk der Staatsbegrooting) er sterk op aan, dat snel en krachtdadig zal worden opgetreden om het oude Amsterdamsche stadhuis weer in goeden staat te brengen.

TANDTECHNICI.

Hoewel er eenige verbetering met dit wetsontwerp wordt bereikt, achtte D a n z deze toch niet voldoende. Hij drong ook aan op beleidvolle uitvoering der wet en op goed samengestelde examen-commissies.

De M i n i s t e r stelde hem gerust, het zou in orde komen.

SAMENVOEGING DOUANE-BEHANDELING.

Over de samenvoeging van de douane-behandeling in het scheepvaartverkeer op den Rijn heerschte in onze fractie geen eenstemmigheid. H e r m a n s sprak er tegen, hij vreesde nadeel voor de betrokkenen te Lobith. W i b a u t, die in deze wijziging een belang van het internationaal verkeer zag, sprak er voor.

Onze fractie stemde voor, behalve Hermans en Moltmaker.

DE GEBEURTENISSEN OP CURAÇAO.

De heer Colijn, hierover interpelleerende, hield een strijdlustige rede, gevolgd door nog strijdlustiger klanken uit andere fracties, niet het minst uit den Vrijheidsbond. M e n d e l s nam de romantiek hiervan weg, door de nuchtere realiteit weer te geven. Over „de internationale

eer" bleek hij anders te denken; die werd eerder hoog gehouden door de belangen van de inlandsche bevolking te behartigen dan door het bezit van een groote vloot. De gehouden redevoeringen leken hem van te veel grootheidszin (grootheidswaan) te getuigen. In het algemeen leek het hem beter eerst de nauwkeurige mededeeling af te wachten, hoe de zaak zich had toegedragen.

ZIEKTEWET.

Eindelijk had de Ziektewet haar eindpunt bereikt. Natuurlijk greep D a n z de gelegenheid aan om haar lijdensgeschiedenis in herinnering te brengen. Verder verklaarde hij zich voorstander van dit stelsel, waarbij de bedrijfsverenigingen grooten invloed zullen krijgen en de Raden van Arbeid slechts aanvullend zullen optreden. Dat de ziekteverzorging niet in de wet is opgenomen, bleef hij als een ernstige leemte beschouwen. Ook de premiebetaling der arbeiders en de kwestie der uitgeslotenen onderwierp hij aan critiek. C. P o t h u i s—S m i t sprak hierbij nog over de uitsluiting der ongehuwde moederarbeidster, waarbij zij de houding der Nederlandsche regering toetste aan die van alle andere Europeesche landen.

M i n i s t e r S l o t e m a k e r d e B r u ï n e gevoelde zich in zijn antwoord als de fiere overwinnaar, die eindelijk de Ziektewet als buit naar huis brengt.

WIJZIGING DER LEERPLICHTWET.

Toen de heeren De Jong en De Veer bezwaren tegen dit ontwerp uitten, kwam O s s e n d o r p deze ontzenuwen. Twee keer de hoogste klasse van een lagere school is voor veel kinderen zeer nuttig. Ook zou het verkeerd zijn de leerlingen vrij te stellen, als zij een land- of tuinbouwschool gingen bezoeken. Dit toch is geen algemeen vormend onderwijs.

Zonder hoofdelijke stemming werd het ontwerp aangenomen.

WEGENFONDS.

Hierbij bepleitte H e r m a n s een vaste brug over den Rijn te Arnhem.

ZUIDERZEEFONDS.

Tegenover een redevoering van den heer Verkouteren, die stopzetting van de droogmaking der Zuiderzee vroeg, sprak W i b a u t vertrouwen uit in de leiding en in de uitvoering der Zuiderzeewerken. Toch wenschte hij meer inlichtingen ook over de verbinding met den Rijn.

De M i n i s t e r verdedigde de verdere voortzetting der werken ook met het oog op de Geldersche Vallei-plannen.

CRIMINEELE WETSONTWERPEN.

Bij de behandeling der drie nieuwe wetsontwerpen betreffende voorwaardelijke en onvoorwaardelijke veroordeeling, straf, gewoonte-misdadigers, enz., vroeg *H e r m a n s* om politieke gevangenen op andere wijze te behandelen dan gewone misdadigers.

FINANCIEELE VERHOUDING TUSSCHEN RIJK EN GEMEENTEN.

De fractie dacht over dit wetsontwerp niet eenstemmig. *W i b a u t*, de pionier voor betere financiële betrekkingen tusschen Rijk en gemeenten, hield een gedocumenteerde, uitvoerige rede, waarin hij zijn bekend standpunt nogmaals uiteenzette. Het ontnemen van een eigen inkomstenbelasting aan de gemeenten, terwijl daarvoor niet in de plaats komt het recht om een door haar zelf te bepalen aantal opcenten op de gemeentefondsbelasting te heffen, blijft hij als een ramp zien, een aanslag op de ontplooiing van het gemeentelijke leven.

D e Z e e w zette het standpunt der voorstanders in onze fractie uiteen. De critiek van *Wibaut* onderschreef hij volkomen. Evenwel achtte hij dit wetsontwerp voor het oogenblik beter dan niets; er komt een gelijkverdeling van de onkosten over de burgers door de nieuwe fondsbelasting. Toch zag hij dit geheele ontwerp meer als overgangswet. Het zal op den duur moeten worden verzacht.

Bij de stemming bleken, behalve *Wibaut*, ook *Ossendorp*, *Rugge* en *Mendels* tegenstanders.

ANTWOORD OP DE TROONREDE.

Hierover had een kort debat plaats, waarbij *W i b a u t* zich er tegen verklaarde en later *M e n d e l s* den vorm critiseerde.

STEUN AAN BEETWORTELSUIKERFABRIEKEN.

Bij het voorstel-*Van den Heuvel*, om aan de beetwortelsuikerfabrieken steun te verleen, verzette *W i b a u t* zich tegen dezen economischen maatregel. Deze zou juist de slecht-ingerichte fabrieken in stand houden. Ook de werkloosheid zal er niet door worden verminderd. Bovendien zou aanneming van dit ontwerp ingaan tegen den gedachtengang van den *Volkenbond* in dit opzicht.

Het wetsontwerp werd verworpen.

RECHTSTOESTAND VAN AMBTENAREN.

M e n d e l s onderwierp dit door *Minister Donner* gewijzigde ontwerp aan een scherpe critiek. Het oorspronkelijk voorstel-*Heemskerk* is aanmerkelijk slechter geworden. De belangrijke materiele punten worden nu bij maatregel

van bestuur vastgelegd, dus buiten rechtstreeksche medewerking van het Parlement. De wet bevat hoofdzakelijk procesrecht. Mendels had ernstig bezwaar, dat alle geldvorderingen van ambtenaren tegen een publiek lichaam voortaan aan den gewonen rechter zullen zijn onttrokken en dat de cassatie-mogelijkheid vervalt. Hij zou zonder eenigen geestdrift voor het ontwerp stemmen.

VACCINATIE.

In het laatst van December werd het wetsontwerp tot verlenging der opschorting met een jaar aangenomen. De houding van de meerderheid der fractie was in een vorige zitting door C. P o t h u i s—S m i t uiteengezet. Met de vermeerdering der encephalitis-gevallen is het ondoenlijk indirecten dwang op ouders en doktoren uit te oefenen.

Onze fractie stemde verdeeld.

WIJZIGING VAN DE L.O.-WET.

Op 30 December debatteerde O s s e n d o r p tegen den heer De Jong over de voorgestelde wijziging der L.O.-wet, bedoelende verlenging van Paragraaf 11 tot de Staatscommissie-Rutgers haar rapport heeft uitgebracht. Dit betreft de leerlingenschaal voor lagere en u.l.o.-scholen.

Hiermede besloot de Eerste Kamer haar werkzaamheden voor 1929.

Voor de S. D. Eerste Kamerfractie:
C. POTHUIS—SMIT, Secretares.

VERSLAG

der gedelegeerden van de S. D. A. P. in Bureau en Executieve der Socialistische Arbeiders-Internationale.

De werkzaamheden der S.A.I. bestonden in 1929 hoofdzakelijk in:

- a. de bestrijding van de dictaturen en steun aan de soc.-dem. partijen in die landen „zonder democratie”;
- b. de ontwapeningsbeweging te bevorderen, vooral door in de tijden dat de Volkenbond zich met deze zaak bezig houdt, actie te voeren om de elementen, die in deze vooraan gaan, te steunen en te versterken;
- c. op te komen voor de belangen der politieke gevangenen;
- d. onderdrukte minderheden, waar het kan, te beschermen;
- e. al datgene te doen, wat ter uitvoering van de besluiten der Internationale congressen te doen valt.

De Executieve vergaderde in 1929 tweemaal. De eerste maal in Februari te Londen, onder voorzitterschap van Vliegen. De tweede maal in Juli te Zürich, onder voorzitterschap van Wibaut. In deze vergadering werd Vanderfelde tot president gekozen, nadat Henderson wegens zijn optreden als minister, zijn ontslag had genomen. Aan Henderson werd warmen dank gebracht voor de groote verdiensten, die hij tijdens zijn presidentschap aan de Internationale had bewezen.

Wat ter bestrijding van de dictaturen in de verschillende landen, waar dit systeem heerscht, is gedaan, is maar zelden voor publiciteit geschikt, voor zoover het niet neerkomt op de actie, in de pers gevoerd, om de onderdrukingsmethoden, die aan dat systeem onvermijdelijk zijn verbonden, te signaleeren. Voor een deel bestaat het verder in steun die aan de soc. partijen van die landen wordt geboden. In eenige van die landen is het bestaan van soc.-dem. partijen in die landen zelf, onmogelijk. Dit is o.a. het geval in Italië en in Rusland. De partijen bij de S.A.I. aangesloten, zijn dan in het buitenland gevestigd. Hun actie kan in den regel alleen bestaan in het zich verschaffen van inlichtingen over wat er gebeurt en in het inlichten van de internationale publieke opinie. De waarde daarvan hangt veelal af van de positie der socialistische pers in de verschillende landen.

In sommige gevallen werd belangrijk succes bereikt. Zoo o.a. in Lithauen, waar een vrij groot aantal ter dood veroordeelden werd gered en waar de dictatuur zelf gevallen is. In Spanje is het systeem eveneens in elkaar gestort.

Wat Rusland betreft, moet met groote voorzichtigheid worden opgetreden, ten eerste wijl in het oog moet worden gehouden, dat, welke grieven ook tegen het bolschewistische bewind bestaan, een vervanging er van door een nieuw Czarisme tot elken prijs moet worden voorkomen. Het doel moet zijn, een democratisch stelsel ingang te doen vinden. Ten tweede wijl de Bolschewisten elke vrijheid van beweging bloedig plegen te onderdrukken.

De val van de dictatuur in Spanje en in Lithauen en het feit, dat de tegenkrachten tegen een discatuur in Polen sterk genoeg bleken om een consequente doorvoering er van te verhinderen, zijn verheugende verschijnselen.

De ontwapeningsbeweging is door de S.A.I., vooral na het Brusselsche congres van 1928, zoo krachtig mogelijk gevoerd. Het onderlinge wantrouwen tusschen de naties staat groote resultaten voorshands sterk in den weg en de socialistische partijen in verschillende landen staan daardoor voor groote moeilijkheden. Kunnen enkele kleinere landen, die in den wereldoorlog neutraal bleven, het voorbeeld geven door de nationale ontwapening in hun program op te nemen, iets wat door de S.A.I. met groote instemming wordt begroet, voor de groote landen zoowel als voor die, waar men zich door de ligging van het land niet veilig voelt, komt alleen de internationale ontwapening als systeem in aanmerking. Daarom tracht de S.A.I. vooral de handelingen van den Volkenbond in dezen, te stimuleeren.

In het begin van 1929 werd een petitionnementsactie op touw gezet, nadat Albarda in de Executieve te Londen daarvoor een plan had ontwikkeld.

Dit plan, dat was om in alle landen zooveel mogelijk verenigingen en vergaderingen een adres naar Genève te doen sturen, werd in verschillende landen op andere wijze uitgevoerd.

Wij laten hieronder volgen een overzicht, aangevende het resultaat van deze geheele adresbeweging over de wereld :

Te Genève werden 15.002 adhaesiebetuigingen ontvangen van dezelfde resolutie, die wij verzonden en wel :

- 45 uit Duitschland, waarvan 2 uit naam van 60.000 leden der Duitse partij en 652.000 kiezers; 10 uit naam van 2.459.716 aanhangers van organisaties en kiezers.
- 131 „ Argentinië.
- 63 „ Oostenrijk, waarvan 18 uit naam van 557.843 aanhangers van organisaties of deelnemers aan vergaderingen.
- 604 „ België, waarvan 384 uit naam van 289.188 familiehoofden en 482.674 aanhangers van organisaties of deelnemers aan vergaderingen.
- 1 „ Bulgarije.
- 2 „ Denemarken uit naam van 500.000 kiezers van de soc. partij en uit naam van 11.000 personen.
- 3 „ Dantzig, waarvan 2 uit naam van 6.179 personen.
- 151 „ Spanje, waarvan 1 uit naam van 210 personen.
- 10 „ Estland.
- 2 „ de Vereenigde Staten van Amerika.
- 501 „ Finland, waarvan 9 uit naam van 338 personen.

- 1366 uit Frankrijk.
 561 „ Groot-Brittannië.
 3 „ Griekenland en een telegram van het Vakverbond.
 32 „ Hongarije, waarvan 1 uit naam van 600 personen.
 23 „ Indonesië, waarvan 3 uit naam van 2252 personen.
 4 „ Letland, waarvan 1 uit naam van 5000 personen.
 1 „ Noorwegen uit naam van 50.000 personen.
 4984 „ Nederland.
 3 „ Polen.
 1 „ Portugal.
 200 „ Roemenië, waarvan 32 uit naam van 16.913 personen.
 5558 „ Zweden, waarvan 5367 uit naam van 1.747.959 aanhangers van organisaties of deelnemers aan vergaderingen en 1 uit naam van het centraal uitvoerend comité van de Zweedsche vakverenigingen, 469.409 leden tellend.
 172 „ Zwitserland, waarvan 27 uit naam van 3.333 personen.
 550 „ Tschecho-Slowakije, waarvan 460 uit naam van 210.232 personen en een uit naam van de soc.-dem. partij, geteekend door: de Executieve, vertegenwoordigende 130.000 leden, de parlementaire groep, 28 leden, de groep der senateurs, 14 leden, 451 politieke organisaties en andere secties van de soc. partij, vertegenwoordigende 26.770 leden.
 26 „ de Italiaansche soc. arb. partij in het buitenland en andere groepen van Italianen in verschillende landen.
 3 „ de Joodsche soc. partij van verschillende landen
 2 „ de Chineesche soc.-dem. partij in Europa.

Het Internationaal Verbond van Vakverenigingen zond uit naam van zijn 14 miljoen leden een soortgelijke resolutie, waarin bovendien werd aangedrongen op de bijeenroeping van de internationale ontwapeningsconferentie nog in het jaar 1920 en gewezen werd op de veiligheid die door de verdragen van Locarno en Parijs geschapen werd, waardoor de omstandigheden in het leven waren geroepen, die ontwapening tot het vereischte minimum veroorloven.

Aan deze resolutie betuigden adhaesie:

Internationaal Verbond van Ambtenaren, uit naam van 400.000 ambtenaren

Algemeen Verbond van Spaansche arbeiders.

Belgisch Vakverbond, met 550.000 leden.

Oostenrijksch Vakverbond, met 772.762 leden.

Trade Union Congress in England.

Tsjechisch Vakverbond, te Praag, met 550.000 leden.

Voorts zonden resoluties van gelijke strekking:

Poolsch Vakverbond met 300.000 leden.

Zwitsersch Vakverbond.

Duitsch Vakverbond met 5 miljoen leden.

Deensch Vakverbond met 150.000 leden.

Het Comité van den Internationalen Coöperatieven Vrouwenbond drukte zijn verontrusting uit over het feit, dat niettegenstaande de onderteekening van het Kellogg Pact de naties hun bewapening versterken en verwachtte van de Ontwapenings-commissie, dat zij in haar 6e zitting de eerste stappen zou doen om tot een onmiddellijke en radicale veranderde wijziging van de bewapeningpolitiek te geraken.

Het Uitvoerend Comité van de Internationale Vrouwenliga voor Vrede en Vrijheid, van vrouwen van 25 landen vertegenwoordigend, zond een brief, waarin aangedrongen werd op afschaffing van den algemeenen dienstplicht, als eerste etappe van de vermindering der nationale bewapening.

De Wereld Alliantie voor internationale vriendschap door de Kerken, zond een resolutie, welke op een congres te Praag te 1928 met algemeene stemmen werd aangenomen. In deze resolutie werd van alle christelijke kerken gevraagd, dat zij in alle landen, lid van den Volkenbond, op de plicht tot vermindering van bewapening, volgens het Volkenbondspact zouden wijzen en op de tot stand koming van een wereldorganisatie, die geschillen langs vreedzamen weg zou beslechten.

De Wereldconferentie der kerken Life and Work ondersteunde deze resolutie.

De Internationale Orde der Goede Tempeliers zond een resolutie,

waarin werd aangedrongen op de tot standkoming van een ontwerp-verdrag van ontwapening, van welke resolutie 177 adhaesie-betuigingen ontvangen werden, te weten: 1 uit Duitschland, 4 uit Canada, 89 uit Denemarken, 1 uit de Vereenigde Staten van Amerika, 3 uit Groot-Brittannië, 1 uit Hongarije, 3 uit Noorwegen, 74 uit Zweden, 1 uit Zwitserland.

Naar ons oordeel is het als een gelukkig verschijnsel aan te merken, dat onze S.A.I. het initiatief tot deze internationale agitatie heeft genomen, hoewel uit de ingekomen adressen, gezonden door Partij en Vakbeweging uit sommige andere landen, wel blijkt, dat elders deze medewerking niet steeds met veel vuur verleend is.

De adressen werden voor de zitting der ontwapeningscommissie in April, door een commissie, waarvan Albarda deel uitmaakte, aan den voorzitter Loudon aangeboden, die zijn ingenomenheid met de pogingen om de publieke opinie in beweging te brengen, betuigde.

De actie voor ontwapening, zij het dan voorloopig tot inperking der bewapening, wordt voortgezet. Een commissie waarvan Albarda voorzitter is, blijft daartoe diligent. Tijdens de vlootconferentie te Londen, vergaderde het Bureau der S.A.I. te Parijs, met hetzelfde doel.

Intusschen leeren alle ervaringen, dat wij hier te doen hebben met een zaak, die niet spoedig tot groote resultaten leidt. Een woord van waarschuwing om daaruit niet de conclusie te trekken, dat men den moed maar moet opgeven dat de Volkenbond in deze nooit iets bereiken zal, moeten wij hier plaatsnemen. Als iets te langzaam gaat, moet de actie op versnelling zijn gericht, niet op staken, niet op stilstand.

De actie der S.A.I. in deze wordt belangrijker naarmate de sociaaldemocratie in de verschillende landen haar invloed versterkt. Want er zijn wel burgerlijke elementen, die in deze medegaan, maar de stuwkracht tot die daden dwingt, moet toch van de zelfstandig optredende arbeidersklasse komen.

De commissie voor de bescherming van politieke gevangenen, heeft in tal van gevallen pogingen gedaan om reddend op te treden. In enkele gevallen met succes. Uiteraard kunnen deze gevallen niet genoemd worden, wijl degenen, die de vonnissen voorkwamen of veranderden, in den regel niet zullen willen weten, dat de aandrang daartoe niet geheel uit hun zelf kwam.

De commissie uit de S.A.I. die de belangen poogt te behartigen van onderdrukte minderheden, heeft in het afgelopen jaar weinig van zich laten hooren.

Bij dit onderwerp komt een punt, dat in gedachten komt, de kwestie van Palestina. Over deze kwestie richtte zich de S.D.A.P. bij schrijven van 13 September tot het Secretariaat der S.A.I., met de vraag, of, naar aanleiding van de in Palestina plaats gehad hebbende onlusten, de S.A.I. zich daarover niet moest uitspreken, ter bescherming van „een der beteekenisvolste proeven van constructief socialisme.”

Dat de levens en bezittingen van de in Palestina gevestigde Joden door den mandaat-houder, Engeland, beter beschermd moesten worden, behoefde toen niet meer te worden betoogd. De Engelsche regeering had daartoe reeds de noodige maatregelen genomen. Maar, dat de S.A.I. stelling zou nemen over die vestiging zelf, als proeve van constructief socialisme, levert groote moeilijkheden op, reeds alleen hierom, wijl onder de socialistische Joden daarover het grootst mogelijke verschil van meening bestaat. Tegenover de Zionistische organisatie „Poale Zion” staat de veel sterkere „Bund”, die vierkant tegenover het Zionisme staat. Zelfs onder de leden der Executieve, die Joden zijn, bestaat deze tegenstelling.

In een der eerstvolgende vergaderingen der Executieve zal de zaak worden besproken, maar het is te betwijfelen, of de S.A.I. in deze partij zal kunnen kiezen.

Hetzelfde zal het geval moeten zijn met de economische vraagstukken, die meer en meer aan de orde komen en die culmineeren in de tegenstelling: vrijhandel of protectie. Het al of niet afbreken, althans verlagen, van de tariefmuren.

Namens de Hollandsche delegatie werd ook thans weder de noodzakelijkheid betoogd, dat de S.A.I., in samenwerking met het I.V.V., een commissie zou instellen om met de vertegenwoordigers van onze beweging in de economische organen van den Volkenbond stelselmatig overleg te plegen ten opzichte van de behandeling der vraagstukken, die in die organen aan de orde komen of aan de orde dienen te worden gesteld. Deze commissie zou moeten kunnen beschikken over een economisch geschoold ambtenaar, toegevoegd aan het secretariaat en onder zijn toezicht werkend.

De bespreking leidde er toe, dat met het bestuur van het I.V.V. overleg werd gepleegd. Intusschen werd betoogd, dat de kosten, die uit het plan zouden voortvloeien, uit de gewone inkomsten van de S.A.I. niet zouden zijn te bestrijden. Deze zaak is nog in behandeling.

Het kan onze taak niet zijn om overzichten te geven van de pogingen die de S.A.I. geregeld in het werk stelt, om in landen waar de socialistische eenheid verbroken is, deze te herstellen. Gelukkig kan worden geconstateerd, dat de gevallen zich hoe langer hoe minder voordoen. Dat de sociaaldemocratie o.a. in alle Europeesche landen een eenheid vormt en bijv. de positie tegenover de in sommige landen dreigende overvleugeling door het communisme, overal is gehandhaafd of hersteld, staat vast, en is een gevolg van goed gesloten optreden.

De verkiezingen in 1929 hebben dit schier overal be-
wezen.

In D e n e m a r k e n ging de partij in April met 100.000 stemmen vooruit, zoodat ze met 42 pCt. van alle stemmen verreweg de sterkste partij werd en met de radicalen de regeering weer in handen nam.

In B e l g i ë had de partij een tegenslag, waarschijnlijk

ten deele gevolg van den taalstrijd. Ze verloor 8 mandaten, waardoor het grootste deel van de winst van 1925, die 10 mandaten bedroeg, verloren ging.

In E n g e l a n d daarentegen boekte de Labour-partij de grootste overwinning, die wel ooit door een soc. dem. partij werd behaald. Zij deed haar aantal parlamentsleden van 151 op 287 stijgen en kreeg de regeering in handen. Haar stemmental steeg van 5.487.000 op 8.364.000. Wel is waar loopt zij voortdurend gevaar dat conservatieven en liberalen gemeene zaak maken en hare regeering ten val brengen. Dat dit tot op zekere hoogte een verlamrende invloed heeft op hare daadkracht, is niet te loochenen, maar ook niet, dat de positie van de arbeidersbeweging in Engeland er eene is vol van socialistische belofte.

Van den afloop der verkiezingen in N e d e r l a n d heeft hier zeker niets te worden gezegd.

In A u s t r a l i ë behaalde de arbeiderspartij op schitterende wijze de volstreekte meerderheid. Zij steeg van 31 op 41 zetels van de 75. Wel is waar is deze partij geen zuiver socialistische partij, maar hare politiek zal in wezen van de Engelsche niet veel verschillen.

In T s j e c h o - S l o v a k i j e, waar de Tjechische sociaaldemocratie 338.000, de Duitsche sociaaldemocratie 100.000 stemmen verkreeg, had ten gevolge, dat beide, samen met de nationaal-socialistische partij van Benesj de regeering in handen kregen.

Verkiezingen in F i n l a n d gaven der sociaaldemocratie geen winst. De communisten namen haar drie zetels af. Voor zoover wij zien, is dit het eenige geval waarin de sociaaldemocratie aan de communisten iets verloor.

Zoo blijkt uit dit overzicht, dat de Internationale positie der sociaaldemocratie steeds sterker wordt en waar daarop de hoop moet worden gebouwd van goede internationale verhoudingen en van den invloed der S.A.I., daar kan dit verslag besloten worden met een optimistisch woord voor de verwezenlijking van het ideaal: Arbeiders alles landen, vereenigt u!

De gedelegeerden der S.D.A.P.

W. H. VLIEGEN.

F. M. WIBAUT.

5 Maart 1930.

VERSLAG

van de Kommissie voor Geschillen tussen Redactie
„Het Volk” en partijgenooten-inzenders.

TIJDVAK 1 JANUARIE 1929—1 MAART 1930.

Samenstelling van de Kommissie: In de samenstelling der kommissie kwam geen wijziging; de kommissie bestond wederom uit de partijgenoten S. R. de Miranda, Dr. D. A. Sloos en P. Hogland. Het sekretariaat werd door laatsgenoemde waargenomen.

De volgende stukken kwamen in en werden op de te vermelden gronden geweigerd of geplaatst:

2 Jan. 1929. E. K. te A. — Over de Limburgse kwestie. Geweigerd. Gelet op het verloop der Limburgse kwestie, tans geen tijd meer voor dergelijke stukken.

2 Jan. B. v. V. te A. — Over Banketbakkerstoestanden. Geweigerd. Deze kwestie is meer geschikt voor de vakpers.

14 Jan. Joh. F. K. te A. — Over „De Stem des Volks” te Haarlem. Geplaatst. Hoewel de kommissie het standpunt der Hoofdredaktie deelt, dat partijgenoten zaken, de arbeidersbeweging betreffende, niet in de burgerpers hebben te bespreken, is de kommissie in dit bijzondere geval van oordeel, dat hiertoe voor K. wel aanleiding bestond, nu hij in deze pers was aangevallen.

22 Jan. I. M. te A. — Over voorstel-Zwolle Kongres S.D.A.P. Geweigerd. Bevat in hoofdzaak kritiek op de C.N.A.B. Bovendien eerst afwachten resultaat der besprekingen in de Algemene Raad.

27 Febr. P. K. te A. — Over Holland—België. Geweigerd. Het Partijbestuur is reeds in aktie; een bijeenkomst wordt voorbereid.

8 Maart. P. J. v. H. te B. — Over de Amsterdamse Meeting inzake het België—Franse Verdrag. Geweigerd. Aanvulling der motie als door inzender bedoeld, zou geen zin hebben gehad.

9 Maart. H. W. S. te Den H. — Over de Utrechtse publikatie. Geweigerd. Wat inzender beweert, is in strijd met de feiten.

11 Maart. G. W. te D. — Over Pluimvee-voeder. Aan inzender is bericht gezonden, dat de kommissie bereid is plaatsing te bevorderen van een kort stukje, waarin alleen de zakelijke gegevens worden behandeld. Inzender heeft hierna niets meer van zich laten horen.

12 Maart. B. K. te L. — Over „De Centrale”. Geweigerd. Geen reden om deze bestrijding op te nemen.

13 Maart. J. S. te A. — Over de C.N.A.B. Geweigerd.

In overweging gegeven zich te wenden tot de Partijvoorzitter.

16 Maart. P. H. S. te A. — Over steunregeling Berkel en Amsterdam. Geweigerd. Vergelijking met Amsterdam, waarop inzender doelt, heeft tans geen zin.

6 April. P. R. te A. — Over Maarschalk Foch. Geweigerd. De vraag of generaal F. vrijheid, recht en democratie heeft bevorderd, was niet in discussie.

19 April. L. S. en M. E. te A. — Over Burgemeester Ter Laan en de A.V.R.O. Geweigerd. Geen reden tot plaatsing na de verklaring van Ter Laan.

21 Mei. B. B. te H. — Over politie-optreden te Zaandam. Geweigerd. Er is voldoende contact tussen de stakingsleiding en Burgemeester Ter Laan.

25 Mei. W. J. v. d. W. te A. — Over Gasmaskers voor onze moeders. Geweigerd. De commissie is ook van oordeel, dat het onderschrift niet in alle opzichten juist is. Dit wetigt echter niet de plaatsing van het ingezonden stuk.

30 Mei. W. K. te H. — Over het Kongres van de Duitse Partij. Geweigerd. Inzender had, alvorens bij de commissie in beroep te gaan, besluit en motivering der redactie moeten afwachten.

8 Junie. E. S. te A. — Over redactie Buitenland. Geweigerd. Polemieek over deze zaak op dit ogenblik op deze wijze gevoerd niet gewenst. In overweging gegeven een artikel te schrijven voor het Pop. Wet. Bijblad.

12 Junie. C. v. d. P. te Den H. — Over de R.K. Staatspartij. Geweigerd. Dergelijke polemieek tans al zeer ongewenst.

8 Junie. J. de B. te H. Over het N.V.-Huis. Geweigerd. De kwestie is door inzender niet geheel juist gesteld.

10 Augustus. J. A. W. te E. — Over Duijs—Liebermann. Geweigerd. Plaatsing na hetgeen hierover reeds gepubliceerd is, is overbodig.

12 Augustus. O. te B. — Over Asyl voor Trotsky. In deze vorm geweigerd. Medegedeeld, dat de commissie bereid is plaatsing van een gewijzigd stukje te bevorderen. Daarna is het artikel door schrijver omgewerkt en vervolgens geplaatst.

28 Augustus. J. B. Sr. te A. — Over Eigen Gebouw te Amsterdam. Geweigerd. De bewering van schrijver is door geen enkel bewijs gestaafd.

14 September. A. H. te A. — Over het Arbeiderssportpark. Geweigerd. Geen aanleiding deze zaak in „Het Volk” te bespreken.

16 September. Joh. F. K. te A. — Over het verslag der Algemene Vergadering van de Bond van Arbeiders-Zangverenigingen. Geweigerd. De commissie meent, dat het niet aangaat voor deze zaak (Haarlemse Stem des Volks) wederom de kolommen van „Het Volk” open te stellen.

17 Oktober. J. B. en E. P. te B. — Over de Landarbeidersstaking. Geweigerd. Ongewenst deze kritiek in „Het

Volk" te plaats. Indien ze noodzakelijk wordt geacht, is deze kritiek in de vakpers meer op haar plaats.

24 Oktober. E. H. te Gr. — Over de welvaart der Groninger boeren. Geplaatst. De kommissie is van oordeel, dat aan deze met cijfers gestaafde beschouwing, plaatsing niet mag worden onthouden.

24 Oktober. G. M. A. v.W. te A. — Over Buurt- en Speeltuinverenigingen. Geweigerd. In het stuk wordt geen enkel positief feit genoemd.

26 Oktober. M. B. te A. — Over Straatventers. Geweigerd. „Het Volk" is niet de plaats voor een dergelijke aanval.

14 November. G. P. te A. — Over Woningtoestanden in Tuindorp Watergraafsmeer. Geweigerd. Aan inzender in overweging gegeven zich persoonlijk te wenden tot wethouder De Miranda.

14 November. Kl. T. te A. — Over een bezoek aan het Socialisties Kabaret. Geweigerd. De kommissie acht de plaatsing van de rektifikatie door de redaktie van „Het Volk" voldoende.

16 November. H. M. te G. — Over het Arbeiders-koffiehuis „De Rode Valk". De kommissie is bereid plaatsing der drie door inzender gestelde vragen te bevorderen. Hierna gewijzigd geplaatst.

20 November. J. H. v. S. te A. — Over Vakantieverblijven voor Arbeiders. Geweigerd. De kommissie acht het niet gewenst, dat tussen de door schrijver bedoelde instellingen een tegenstelling gekweekt wordt.

20 November. Vl. te A. — Over onze Propaganda-brochures. Geweigerd. Het Partijbestuur is organisatories het aangewezen lichaam om over de uitvoering van 't bedoelde besluit te schrijven.

25 Nov. S. T. te A. — Over een polemiek met „De Socialist". Geweigerd. Partijgenoten, die menen met „Het Volk" te moeten polemiseren in „De Socialist", moet niet worden toegestaan hun polemiek in „Het Volk" voort te zetten.

27 Nov. N. te M. — Over de polemiek met „De Socialist". Geweigerd. Op dergelijke toon behoort niet te worden gepolemiseerd.

4 Des. G. M. A. v. W. te A. — Over Loterij. Geweigerd. Hetgeen inzender wenst, verdient geen aanbeveling.

14 Des. J. T. te A. — Over Abonnementsprijzen van „Het Volk" voor werklozen. Geweigerd. Dat is een zaak van exploitatie van „Het Volk".

16 Des. F. P. B. te S. — Over een bericht over een gehouden bazar. Voor de kommissie geen reden tot tussenkomst. Het plaats. van berichten behoort tot de kompetentie der Redaktie.

19 Des. J. W. te A. — Over Privaatbezit van de grond. Inzender is geen lid der S.D.A.P., derhalve geen reden tot tussenkomst voor de kommissie.

24 Des. De V. te Den H. — Over een Muziekrecensie

in „Het Haagsche Volk”. Geweigerd. Kunstkritiek is subjektief. Het is geen usance hierover te polemiseren.

27 Des. M. de J. te A. — Over gemeentelike subsidie aan het Concertgebouw. Geweigerd. Behoort behandeld te worden op de Federatievergadering, waar de Raadsfractie verslag uitbrengt.

27 Des. S. H. te A. — De Kerstboom op een bijeenkomst der A.J.C. Geplaatst. Aan inzender mag de gelegenheid niet worden onthouden zijn protest te uiten.

27 Des. G. M. A. v. W. te A. — Over kinderspeelgoed. Geweigerd. Wij moeten oppassen in onze kritiek niet het doel voorbij te schieten.

10 Jan. 1930. J. B. te A. — Verzoek om opname van een artikel, elders reeds geplaatst. Geweigerd. Het overnemen van reeds elders geplaatste stukken is een zaak der redactie.

17 Jan. J. M. te M. — Over vertegenwoordiging B.W.P. op het Koloniaal Kongres. Geweigerd. Het geeft geen pas kritiek uit te oefenen op de afvaardiging van een zusterpartij.

21 Jan. E. L. J. van A. te B. — Over „De Utrechtse Raadskelder”. Geweigerd. Beperking der discussie over deze zaak is inderdaad nodig.

23 Jan. P. F. van O. te A. — Over „De Utrechtse Raadskelder”. Geweigerd. Als boven.

25 Jan. J. H. K. te U. — Over de V.A.R.A.-uitzendingen. Geweigerd. Over deze zaak is reeds genoeg geschreven.

4 Febr. K. C. te A. — Over de demping van het Rokin. Geplaatst. De kommissie meent, dat aan deze stem uit de praktijk de gelegenheid moet worden gegeven zich te doen horen.

10 Febr. E. B. te L. — Over Geheelonthouding. — Geweigerd. De redactie heeft hierover reeds veel geplaatst. Bovendien bevat het stuk geen nieuwe argumenten.

10 Febr. J. M. te Den H. — Over de massavlucht der Russiese kolonisten. Geweigerd. Door de redactie is reeds een stukje van een andere inzender over dit onderwerp opgenomen. Bovendien noemt het stukje van p.g. M. geen enkel feit.

13 Febr. H. H.—de H. te A. — Over Geheelonthouding. Geweigerd. Aan deze discussie behoort een einde te komen.

13 Febr. C. W. v. d. B. te A. — Over Geheelonthouding. Geweigerd. Als boven.

15 Febr. S. H. te A. — Over de Kerstboom. Geweigerd. Inzender hal onmiddellik moeten repliceren. Nu nadert Kerstmis 1930 reeds!

18 Febr. P. C. O. te U. — Over Werktijdenbesluit van het Winkelpersoneel. Geweigerd. Inzender verwezen naar het bestuur van de Bond van Handels- en Kantoorbedienden.

18 Febr. J. C. T. te R. — Over Christus, Marx en de Natuur. Deze diepzinnige filosofische beschouwingen zijn in „Het Volk” niet op haar plaats.

18 Febr. E. v. O. te H. — Over het Alkoholvraagstuk. Geweigerd. Hierover is de laatste tijd genoeg geschreven.

24 Febr. C. T.—L. te A. — Over Het Weekblad van de S.D. Vrouwenklub. Geplaatst. De kommissie is van oordeel, dat de afwijkende mening van inzendster in „Het Volk” dient te worden geplaatst.

De sekretaris:
P. HOOGLAND.

Amsteldijk 119.

RAPPORT VAN DE COMMISSIE INZAKE CUMULATIE VAN FUNCTIES

Reeds sedert geruimen tijd en bij herhaling is er vanuit de Partij op verschillende wijze uitdrukking gegeven aan ontstemming over het feit, dat te veel functies worden waargenomen door één en denzelfden partijgenoot. Door voorstellen op den beschrijvingsbrief van de partijcongressen te brengen, is aan deze ontstemming niet alleen lucht gegeven, maar is tevens gepoogd maatregelen aan te geven, die aan de „cumulatie” een einde bedoelden te maken. Het partijcongres van 1921 nam het volgende besluit:

„Het Congres verklaart onvereinigbaar:

Het Tweede Kamerlidmaatschap met het wethouderschap van een der vier grootste steden en met het burgemeesterschap van een belangrijke gemeente. Welke gemeenten dit zijn, wordt in ieder speciaal geval door het Partijbestuur, en zoo noodig door den Partijraad beslist.

Dit besluit geldt niet voor de reeds bestaande gevallen, welke op dezelfde wijze naar omstandigheden worden beslist.”

Dat, naar de meening van hen, die uit allerlei overwegingen de „cumulatie” verkeerd achten, met het besluit van het congres van 1921 niet voldoende was tegemoet gekomen aan hunne bezwaren, bleek hieruit, dat voorstellen en opmerkingen over de „cumulatie” ook op de congressen na 1921 terug kwamen.

Op den beschrijvingsbrief voor het congres-1929 kwamen meerdere voorstellen van dien aard voor. Daarbij was ook een voorstel-Bloemendaal:

„Het P.B. benoemt een commissie, welke zal hebben te onderzoeken het vraagstuk der cumulatie uit een oogpunt van nuttigheid en noodzakelijkheid, rapport uit te brengen op een congres tijdens de komende parlementaire periode.”

Namens het Partijbestuur zegde de partijvoorzitter toe, dat deze commissie zou worden benoemd, waarna de afdeling Bloemendaal haar voorstel introk.

Het congres van 1929 had ook een voorstel-Zwolle te behandelen luidende als volgt:

„Het Congres besluit, dat partijgenooten, die den leeftijd van 65 jaar hebben overschreden, niet, of niet meer, op de candidatenlijst voor de Tweede Kamer kunnen worden geplaatst.”

Op dit voorstel waren een paar amendementen ingediend, die beoogden de leeftijdsgrens te bepalen op 70 jaar en dan ook toe te passen bij de candidaatstelling voor de Eerste Kamer, Provinciale Staten en Gemeenteraden.

Het voorstel-Zwolle is ingetrokken, na de toezegging door den Partijvoorzitter, dat het P.B. de zaak onder de oogen zou zien.

Het P.B. heeft besloten ook dit voorstel ter onderzoek aan de in te stellen commissie over te dragen.

Deze commissie werd als volgt samengesteld:

W. DREES, Voorzitter.
Mr. D. A. v. ECK.
C. W. JACOBSEN.
K. VORRINK.
C. v. d. LENDE.
P. MOLTMAKER.
F. L. OSSENDORP.
J. REYNDERS.
W. H. VLIEGEN.
C. WOUDEBERG, Secretaris.

De leden C. v. d. Lende en P. Moltmaker zijn in overleg met het N.V.V.-bestuur in de commissie benoemd.

Op 21 September 1929 werd de commissie door den partijvoorzitter, J. Oudegeest, geïnstalleerd. De leden C. v. d. Lende en P. Moltmaker waren in deze vergadering nog niet aanwezig.

In haar eerste bijeenkomst heeft de commissie het vraagstuk van alle kanten gezien. Zij heeft er zich rekenschap van gegeven, dat bij de besprekingen, die op de partijcongressen hebben plaats gehad, de volgende bezwaren tegen „cumulatie” zijn aangevoerd:

- 1e. dat het vereenigen van een aantal meer en minder belangrijke functies in één persoon, noodwendig moet leiden tot absenteïsme en daardoor tot het verwaarloozen van de belangen, die in deze functies behartigd moeten worden;
- 2e. dat de met-te-veel-functies-beladen partijgenooten niet, of te weinig beschikbaar zijn voor de agitatie en de propaganda;
- 3e. dat de beweging vaak voor belangrijk en verantwoordelijk werk te veel afhankelijk is van een te kleine groep menschen, terwijl aan anderen de gelegenheid wordt onthouden zich praktisch in verantwoordelijk werk te scholen;
- 4e. dat in het bijzonder aan de jongeren de gelegenheid wordt onthouden zich te bekwamen om tijdig het werk der ouderen te kunnen overnemen;
- 5e. dat het „cumuleeren” van inkomsten en pensioenen uit bezoldigde functies, van socialistisch standpunt gezien, schadelijk en verkeerd is.

In haar eerste vergadering besloot de commissie de haar opgedragen taak te vervullen door achtereenvolgens te onderzoeken :

1. Het vraagstuk der „cumulatie” in het algemeen :
 - a. de verdeling van wel- en niet-bezoldigde functies ;
 - b. het inruimen van plaatsen aan de jongeren.
2. De „cumulatie” van bezoldigde functies en pensioenen.
3. Het bepalen van een leeftijdsgrens.

HET VRAAGSTUK DER „CUMULATIE” IN HET ALGEMEEN.

De commissie is van oordeel, dat cumulatie van functies dient te worden voorkomen, in alle gevallen waarin dit zonder nadeel voor de beweging mogelijk is. Zij is er niet van overtuigd, dat dit steeds geschiedt. Niet altijd wordt bij het vervullen van een nieuwe of open gekomen functie, voldoende nagegaan, of het aantal der partijgenooten, dat verantwoordelijk werk doet, kan worden uitgebreid. Te vaak en te lichtvaardig worden tot het bezetten van vacatures partijgenooten aangewezen, die reeds met allerlei andere functies bezet zijn. Dit geldt niet alleen voor functies waarvoor salaris, vacatiegeld of vergoeding in anderen vorm wordt genoten ; ook niet alleen voor functies, die door de meest-vooraanstaanden in de beweging worden vervuld.

Vooral ook in kleinere plaatsen komt het voor, dat één persoon of een paar personen in alle deelen van de beweging belangrijke functies vervullen. Er komen combinaties voor, waarbij één man zitting heeft in het dagelijksch bestuur van den bestuurdersbord, in het dagelijksch bestuur van de afdeling van een vakbond en in den Gemeenteraad, terwijl soms bovendien voor de leiding van de A.J.C. en het Instituut voor Arbeiders-Ontwikkeling, nog zijn aandacht wordt gevraagd.

De commissie heeft zich gerealiseerd, dat dit in den aanvang vaak niet anders kan, maar is toch van meening, dat het in vele gevallen langer wordt bestendig dan noodig en wenschelijk is. Er wordt daardoor aan andere krachten de gelegenheid onthouden om zich op verantwoordelijke posten te plaatsen, waardoor de beweging op den duur ernstig schade kan lijden.

In allerlei college's, waarin de arbeidersbeweging, dank zij de toename van haar invloed, doordringt, worden de vertegenwoordigers dikwijls gekozen uit een kleine groep van dezelfde menschen.

De commissie acht het niet mogelijk door bepaalde maatregelen aan dit euvel volledig een einde te maken. Het kan slechts worden verholpen, als men zich in alle deelen van de beweging er op toelegt, systematisch de velerlei functies te bezetten en daarbij te voorkomen, dat teveel functies

worden opgedragen aan één persoon. Hiermede wil de commissie echter niet zeggen, dat er niet een aantal gevallen en omstandigheden te noemen zijn, waarin het belang der beweging wordt bevorderd, door aan één persoon de uitoefening van meer dan één functie op te dragen.

De commissie wenscht op nog een gevaar van het vereenigen van te veel functies in één persoon de aandacht te vestigen. De Partij vraagt van haar functionarissen in de organisatie en van haar vertegenwoordigers in openbare lichamen meer dan eenige andere partij verlangt en de partijgenooten eischen en verwachten van degenen, die vertrouwensposten vervullen in het algemeen veel. Het waarnemen van veel functies kan leiden tot vervlaking in de uitoefening. Van sommige vraagstukken moet, om de tegenstanders te kunnen pareeren, veel studie gemaakt worden en tot deze studie ontbreekt het den partijgenooten in gewone omstandigheden reeds vaak aan tijd. Hoeveel te meer moet dit het geval zijn als een partijgenoot al zijn tijd moet vullen enkel met de waarneming van een reeks van functies.

Daarbij komt nog de veel gehoorde klacht, dat in een aantal plaatsen tusschen de leidende functionarissen en de massa der leden het contact onvoldoende is. Ook dit is naar de meening van de commissie in een aantal gevallen een gevolg van het feit, dat de bestuursfuncties en het lidmaatschap van vertegenwoordigende lichamen en commissies te veel in enkele personen zijn vereenigd. Naar mate men het aantal partijgenooten, dat de beschikbare functies bezet, grooter maakt, naar die mate zal vanzelf het noodzakelijke contact met de leden beter worden verkregen en behouden.

* *
*

De hier besproken omstandigheden hebben, behalve de reeds genoemde bezwaren, ook het nadeel, dat verzuimd wordt aan de jongeren de plaatsen in te ruimen, waarop zij, in het belang der beweging, aanspraak mogen maken, om te toonen wat zij waard zijn om zich te bekwamen voor het overnemen van het werk der ouderen. De beteekenis van onze Jeugdbeweging in haar verschillende vormen, ligt toch voor een goed deel ook in het scheppen van de mogelijkheid om de jongeren te scholen en te bekwamen voor het bezetten van bestuursfuncties en vertrouwensposten. Er mag zeker van de jongeren, die uit de A.J.C. en uit de jeugdgroepen der vakbonden in de „grootte beweging” komen, verwacht worden, dat zij zich zullen aanmelden om hun werkkraft en de kennis, die zij in hun jeugdorganisatie opdeden, ter beschikking van de beweging te stellen. Maar evenzeer dienen de ouderen te begrijpen, dat de jonge menschen hiertoe geanimeerd moeten worden. De jongeren moeten bereid zijn met ondergeschikt werk te beginnen om daarna, indien zij de geschiktheid blijken te bezitten, langzamerhand met meer verantwoordelijk en belangrijk werk

belast te worden. Maar de ouderen moeten hen daarbij helpen en hen aantrekken. De overgang van de jeugdorganisatie naar de „groote beweging” moet den jongeren gemakkelijk gemaakt worden, ook door het scheppen van een sfeer van kameraadschappelijkheid, zoodat de jongeren zich spoedig thuis gevoelen en ondervinden, dat hun bereidwilligheid om te werken op prijs gesteld wordt.

Door telkens weer nieuwe functies op te dragen aan partijgenooten, die reeds vol belast zijn, wordt de opschuiving belemmerd, die noodig is om de jongeren aan het besturende werk te laten deelnemen, terwijl tegelijkertijd de zorg voor de „Nachwuchs” verwaarloosd wordt.

Wat hier gezegd is over de jonge menschen, die uit de A.J.C. en de jeugdgroepen van de vakbonden voortkomen, geldt ook voor de leden van de socialistische Studentenclubs.

Ten aanzien van het vraagstuk in het algemeen komt de commissie tot deze conclusies:

- 1e. Het verantwoordelijk werk moet meer systematisch verdeeld worden, opdat allen, die bereid en geschikt zijn hun krachten en hun kennis aan de beweging te geven, de gelegenheid krijgen zich in de practijk van het werk te bekwamen en te komen op de plaatsen, die hen, overeenkomstig bekwaamheden, eigenschappen en aanleg toekomen.
- 2e. Vooral ook de jongeren moet deze gelegenheid geboden worden, opdat o.m. uit de jongelieden, die uit de A.J.C., uit de jeugdgroepen der vakbonden en uit de socialistische Studentenclubs tot de socialistische arbeidersbeweging zijn gekomen, de uitbreiding en de aanvulling van het kader kan geschieden.

DE „CUMULATIE” VAN BEZOLDIGDE FUNCTIES EN PENSIOENEN.

De commissie acht het, indien er geen bijzondere reden is waardoor hiermede het belang der beweging gediend wordt, of wanneer er geen omstandigheden zijn, die dit onvermijdelijk maken, verkeerdt, dat meerdere functies, die elk op zichzelf een groot deel van iemands tijd en werkkraft in beslag nemen, door één persoon worden vervuld en dat hieruit opeenstapeling van inkomsten voor één persoon wordt verkregen.

Het gecombineerd uitoefenen van twee functies, waaraan bezoldiging verbonden is, kan echter in bepaalde gevallen zeer gewenscht zijn. De beteekenis van het lidmaatschap van de Tweede Kamer van den voorzitter van het N.V.V., zou van karakter veranderen, als deze geen N.V.V.-voorzitter zou kunnen blijven. Vakvereenigingsbestuurders, in overleg met het N.V.V.-bestuur door de Partij naar het Parlement gezonden, moeten hun vooraanstaande plaats in

de vakbeweging behouden. Zoo zijn er zeker nog een aantal gevallen, waarin het cumuleeren van eenige belangrijke vertrouwensposten eer als een voordeel dan als een nadeel voor de beweging kan worden beschouwd. Maar in tal van andere gevallen is cumulatie niet noodig en dus niet gewenscht. Welke gevallen niet en welke wel moeten worden toegelaten, is naar de meening van de commissie niet gemakkelijk in een eenvoudig besluit volledig te regelen.

Iemand kan bijv., naast de vervulling van openbare ambten, particuliere werkzaamheden op zich nemen, die te veel tijd van hem vragen.

Indien er ongewenschte toestanden en verhoudingen zijn ontstaan of dreigen te ontstaan, dan zijn de partijorganisaties daaraan zelf in belangrijke mate mede schuldig. Door een partijgenoot, die lid is van de Tweede Kamer en die er nog een andere belangrijke functie bij heeft, zoodat de man vol belast is, ook nog naar de Prov. Staten en naar den Gemeenteraad af te vaardigen, scheidt men ongezonde toestanden.

Het Congres van 1921 trof reeds eenige maatregelen ter zake. Bevrediging heeft dit niet gebracht. De commissie heeft daarom gepoogd het aantal gevallen, waarvan wordt uitgesproken, dat functies niet gecombineerd mogen worden uitgeoefend, uit te breiden. Maar een volledige en afdoende oplossing ziet de commissie hierin niet.

Door het congresbesluit van 1921 is het lidmaatschap van de Tweede Kamer reeds onvereinigbaar met het wethouderschap van één der vier grootste steden en met het burgemeesterschap eener belangrijke gemeente. Een besluit, dat het lidmaatschap der Tweede Kamer ook onvereinigbaar is met het ambt van Gedeputeerde en met het ambt van burgemeester en dat de vereenigbaarheid van het Tweede Kamer-lidmaatschap met het ambt van wethouder verder beperkt, zou naar de meening der commissie niet alleen te verdedigen, maar ook zonder overwegend bezwaar door te voeren zijn. Maar voor het overige moet naar de meening der commissie de Partij zelve waken tegen excessen. Hoewel formeel overbodig, zou de bevoegdheid van P.B. en Partijraad, om maatregelen te nemen tegen iedere andere „cumulatie”, die voor de beweging schadelijk zou kunnen zijn, nog eens nadrukkelijk kunnen worden vastgesteld. Daarmede wordt de gelegenheid om met bijzondere persoonlijke en zakelijke omstandigheden rekening te houden, dan ook geheel opengelaten. De gevallen zijn nu eenmaal nooit volkomen gelijk aan elkander. Wat in het eene geval ongewenscht en schadelijk is, kan in een ander geval wel zeer gewenscht en zeer goed zijn. De partijgenooten en de partijafdeelingen moeten er bij het bezetten van meer of minder belangrijke functies op toezien, dat niet steeds allereerst of uitsluitend partijgenooten genoemd worden, die reeds vol bezet zijn, en dat zooveel mogelijk ook andere partijgenooten voor het bezetten van vacante plaatsen worden voorgedragen. Meer dan in de

uitbreiding van de verbodsbepalingen ligt op den duur het verkrijgen van betere en het voorkomen van minder-gewenschte verhoudingen in deze methode. Verbodsbepalingen, als uitsluitende maatregel tegen cumulatie, zullen altijd onvoldoende zijn, of moeilijkheden van anderen aard scheppen, wijl zij met de bijzonderheden der gevallen geen rekening kunnen houden.

Het beperken van het opdrijven van inkomsten heeft de Partij hiermede voor een belangrijk deel eveneens zelf in de hand. Een maximum inkomen te bepalen voor hen, die door of voor de beweging gehonoreerde ambten aanvaarden, acht de commissie niet doenlijk. In de vakbeweging wordt gewoonlijk het salaris van een bezoldigd bestuurder vervangen door een veel geringere vergoeding, als deze bestuurder lid van de Tweede Kamer wordt. De Partij zou ditzelfde kunnen doen met bezoldigde functionarissen, die, tot lid van de Tweede Kamer gekozen, in dienst van de Partij zouden blijven. Practisch zal dit geval zich weinig voordoen. Met bezoldigde gewestelijke bestuurders, die wethouders werden, heeft het Partijbestuur een soortgelijke regeling eenige malen getroffen.

Moeilijker echter wordt het wanneer een mandataris van de Partij twee bezoldigde openbare functies bekleedt. In zoo'n geval immers komt het inkomen van den betrokkene geheel uit de openbare kassen. Aan zoodanig inkomen een maximum te verbinden, met de bepaling, dat het meerdere aan de Partij moet worden afgedragen, moet, naar de meening der commissie, tot allerlei onbillijkheden leiden en ook practisch op velerlei bezwaren stuiten. Alleen het bepalen van het bedrag van het maximum, zou reeds onbillijkheden scheppen, omdat nu eenmaal de maatschappelijke en individueele omstandigheden van de verschillende menschen, waarop de bepaling zou moeten worden toegepast, nooit gelijk zijn.

Ten aanzien van het „cumuleeren” van verkregen pensioenen met bezoldiging uit andere functies, kan de partij eveneens, met redelijken grond en zonder onbillijkheden te scheppen, slechts bepalingen maken, voor zoover het betreft pensioenen, die verkregen zijn in de uitoefening van functies in directen dienst van de arbeidersbeweging. Wel zou het wenschelijk zijn, dat voor de publiekrechtelijke lichamen een algemeen geldende regeling wordt gemaakt, waarbij toegekende pensioenen verminderd kunnen worden, als de gepensioneerde een nieuwen werkkring of een nieuw ambt aanvaardt. In de provincies Utrecht en Zuid-Holland bestaat zoodanige regeling reeds.

Het tegenwoordige pensioen bijv. voor wethouders, zou daardoor meer in een soort van wachtgeld worden veranderd, welk wachtgeld eventueel later, in verband met invaliditeit, of ouderdom, in een definitief pensioen kan overgaan.

Resumeerende adviseert de commissie het congresbesluit van 1921 als volgt te wijzigen en aan te vullen:

1. Het Congres verklaart onvereinigbaar :
 - a. het lidmaatschap van de Tweede Kamer met het burgemeesterschap.
 - b. Het lidmaatschap van de Tweede Kamer met het wethouderschap van een gemeente met meer dan 30.000 inwoners en van kleinere gemeenten, die op grooten afstand van Den Haag gelegen zijn.
 - c. Het lidmaatschap van de Tweede Kamer met het lidmaatschap van Gedeputeerde Staten.
2. Het Congres verklaart den Partijraad bevoegd van de in punt 1 genoemde verbodsbepalingen tijdelijke afwijking toe te staan, bijv. voor den duur van een loopende zittingsperiode.
3. Het Congres verklaart den Partijraad bevoegd om maatregelen te nemen tegen iedere andere combinatie van functies, die naar zijn meening kan leiden tot schade in de vervulling van een der ambten.
4. Het Congres spreke de wenschelijkheid uit van het maken van regelingen in de publiekrechtelijke lichamen, waarbij pensioenen, verkregen uit de vervulling van een openbaar ambt, worden beperkt, indien zij samen met andere pensioenen of salarissen uit openbare ambten een bepaalde grens overschrijden.

HET BEPALEN VAN EEN LEEFTIJDGRENSEN.

Ook met de vraag, of het noodig is, dat een bepaalde leeftijdsgrens wordt gesteld, waarboven partijgenooten voor het bezetten van belangrijke posten in vertegenwoordigende lichamen en voor de belangrijke functies in de Partijleiding niet meer in aanmerking dienen te komen, heeft de commissie zich bezig gehouden.

De commissie is van meening, dat het in het algemeen gewenscht is, dat de ouderen in onze beweging zoowel in gesalarieerde als in niet-gesalarieerde functies op een bepaald oogenblik plaats maken voor jongere krachten.

Het is echter vrijwel onmogelijk te zeggen wanneer dit dient te geschieden. Er zijn, in onze beweging zoowel als er buiten, voorbeelden, dat menschen van 60 jaar geheel versleten zijn, er zijn andere voorbeelden, dat menschen van 70 jaar nog frisch en van groote werkkracht zijn. Een algemeen voorschrift, als bijv. in ons land geldt voor professoren, zal, naar de meening der commissie, in het eene geval zonder nuttig effect blijven en in het andere geval een toepassing vinden, die niet gewenscht is. Ook hier echter hebben de partij-organisaties het zelf volkomen in de hand om bij de candidaatsstellingen de ouderen door de jongeren te vervangen. Daarbij kunnen dan alle bijzonderheden van ieder geval nauwkeurig worden besproken en in aanmerking genomen, wat bij een algemeene regeling niet mogelijk is.

De conclusie der commissie op dit punt luidt :

In de partijorganisaties zelt dient bij de candidaatsstelling voor de verkiezing van leden van openbare lichamen ernstig te worden nagegaan, of er aanleiding bestaat om partijgenooten, die reeds een hoogen leeftijd hebben bereikt, te vervangen door jongere partijgenooten.

**

Hiermede heeft de commissie de haar opgedragen taak beëindigd. Het komt haar gewenscht voor er nog de aandacht op te vestigen, dat — hoezeer er ook algemeene overeenstemming was bij haar leden ten aanzien van de erkenning, dat de „cumulatie” vele nadeelen heeft en velerlei gevaren biedt — er toch aanvankelijk groot meeningsverschil bestond over de vraag of en welke verbodsbepalingen en andere dwingende voorschriften, mogelijk waren om het kwaad tegen te gaan.

De conclusies en de adviezen waartoe de commissie is gekomen, moeten dus gezien worden als een compromis tusschen de zeer uiteenlopende meeningen.

Bevrediging op dit punt in de partij zal eveneens slechts kunnen worden verkregen, indien het Congres met de verschillende opvattingen, die er terzake dit vraagstuk bestaan, rekening houdt en aan al deze opvattingen zooveel mogelijk recht laat wedervaren.

W. DREES, voorzitter.

Mr. D. A. v. ECK.

C. W. JACOBSEN.

C. v. d. LENDE.

P. MOLTMAKER.

F. L. OSSENDORP.

J. REIJNDERS.

W. H. VLIEGEN.

K. VORRINK.

C. WOUDEBERG, secretaris.

(Het Partijbestuur neemt de adviezen van deze commissie tot wijziging en uitbreiding van het Congresbesluit-1921 over. Het wenscht ze beschouwd te zien als voorstellen van het P.B. voor het Congres. Amendementen hierop kunnen worden ingediend).